

Näringsdepartementet

Remissammanställning av promemorian Billigare utbyggnad av bredbandsnät

Följande remissinstanser avstår från att lämna/ha inga synpunkter på förslagen:

Justitieombudsmannen, Statskontoret, Kungliga Tekniska Högskolan, Naturvårdsverket, Transportstyrelsen, Elsäkerhetsverket, Statens energimyndighet, Upplands Väsby kommun, Staffanstorps kommun, Lilla Edets kommun, Eskilstuna kommun, Forshaga kommun, Bjuvs kommun, Söderköpings kommun, Vingåkers kommun, Storfors kommun, Strömstads kommun, Dorotea kommun, Båstads kommun, Finspångs kommun, Vara kommun, Malå kommun, Ragunda kommun, Vansbro kommun, Ronneby kommun, Katrineholms kommun, Falköpings kommun, Västerbottens läns landsting, NTK, Nätverket för telekomanvändare, SkåNet AB, AllTele Sverige AB, Fortum AB, Eltel Networks, AINMT AB, TDC Song AB, EQT Partners, Triangelbolaget, Göteborgs Hamn AB, Stockholms Hamn AB, Villaägarnas riksförbund, Bostadsrätterna, Sveaskog AB, Swedavia AB, Sveriges Jordägarförbund.

Följande remissinstanser tillstyrker/instämmer i/ställer sig positiva till förslagen eller har inget att invända/erinra mot förslagen - utan att lämna några kommentarer i sakfrågor:

Länsstyrelsen i Gävleborgs län, Länsstyrelsen i Örebro län, Linköpings kommun, Alvesta Kommun, Sunne kommun.

Allmänna och övergripande synpunkter från remissinstanserna

Kammarrätten i Stockholm har inga invändningar mot att nya regler införs i en särskild lag men förordar att ordet "billigare" tas bort från den nya lagens titel, så att lagen istället kommer att lyda "Lag om åtgärder för utbyggnad av bredbandsnät". *Försvarets radioanstalt* menar att det vore önskvärt om de bestämmelser i den nya lagen som reglerar undantag från nätinnehavarnas skyldigheter har en mer enhetlig utformning. Bestämmelserna bör även formuleras så att undantagen de facto ska

tillämpas om åtgärderna som nätinnehavare är skyldiga att genomföra skulle kunna antas skada landets försvar eller på annat sätt vållar fara för rikets säkerhet. *Totalförsvarets forskningsinstitut* betonar vikten av informations säkerhet och att det anses vara en allt viktigare fråga för samhället som helhet. Myndigheten hänvisar bl.a. till SOU 2015:23 "Informations- och cybersäkerhet i Sverige - Strategi och åtgärder för säker information i staten" och menar att begreppet informations säkerhet bör inkluderas i promemorian och i den nya lagen. Aspekter som då behöver beaktas är vad informations säkerhet betyder i den kontext som promemorian ska tydas samt vilka kopplingar som finns till andra säkerhetsfrågor såsom t.ex. driftsäkerhet. Vilka krav avseende informations säkerhet som behöver ställas i den nya lagen för att se till att slutanvändarnas, leverantörernas och nätinnehavarnas intressen tas tillvara är också en fråga som bör besvaras. *Post- och telestyrelsen* (PTS) lyfter fram behovet av att överväga författningsändringar för att den verksamhet som enligt promemorian tillförs PTS ska kunna behandla känsliga uppgifter med sekretesskydd. Genom det förslag till lagstiftning som nu föreslås i promemorian utvidgas PTS uppgifter på ett sådant sätt att det inte är givet att den nuvarande sekretessregleringen är tillräcklig för att skydda uppgifter om enskildas affärs- och driftsförhållanden. Detta gäller framförallt den uppgift om tvistlösning som åläggs myndigheten men motsvarande överväganden kan vara nödvändiga också vad gäller skyddet för uppgifter i informationspunkten. *Sjöfartsverket* är som helhet positivt till billigare och snabbare utbyggnad av bredbandsnätet. Sjöfartsverket bedömer att myndighetens verksamhet kan komma att beröras i första hand med anledning av rollen som infrastrukturhållare för sjöfarten, men också i de fall fastigheter och byggnader som ägs och/eller förvaltas av Sjöfartsverket ska utrustas med infrastruktur för att underlätta installation av bredband. Inför sådana framtida situationer uppkommer en del frågeställningar som den remitterade promemorian inte besvarar; hur mycket samordning kan komma att begäras, hur ska kostnadsfördelningar ske och vad händer om man vill ta bort en kanalisation där det lagts fiber med stöd av lagen? Enligt Sjöfartsverket är det rimligt att lösa dessa och motsvarande framtida frågeställningar genom upprättande av relevanta avtal samt bruk av den praxis som kan förväntas skapas. *Konkurrensverket* (KKV) förutsätter att formuleringarna i promemorian om marknadsmässig ersättning, skäliga villkor, rimliga krav o.s.v. konkretiseras ytterligare i det kommande lagstiftningsarbetet. Det finns skäl att i sammanhanget påminna om den regulatoriska osäkerhet som tidigare funnits inom telekomsektorn. Framhållas bör också att vagt formulerade regler kan bidra till en återgång till mer osäkra förutsättningar för marknaden. KKV anser därför att det är angeläget att det fortsatta arbetet inkluderar mer utförliga resonemang och konkreta exempel på hur de nya reglerna ska tillämpas. Det bör inkludera mer detaljerade definitioner av vad som ska anses vara rimliga krav och skäliga villkor samt modeller för hur den marknadsmässiga ersättningen ska bestämmas. *Tillväxtverket* stödjer

promemorians intentioner och delar synen att ett väl utbyggt bredbandsnät är av vital vikt för regional utveckling samt företagande. Samtidigt kan ambitionerna med ökad samordning, öppenhet och tillträde innebära en risk för byråkratisering och tvister för nätinnehavare och fastighetsägare.

Länsstyrelsen i Jönköpings län välkomnar initiativet till utredningen och ställer sig mycket positiv till minskade kostnader vid bredbandsutbyggnad. Det är länsstyrelsens bedömning att den nya lagen kommer att kräva ytterligare samordning mellan länsstyrelserna, Jordbruksverket som administrerar landsbygdsprogrammet 2014 - 2020, den myndighet som utses som ansvarig för lagen samt de bredbandskoordinatorer som tidigare föreslagits. Länsstyrelsen vill därför poängtera vikten av kompetenshöjning hos de aktörer som berörs av den nya lagen för att få en så bra samordning mellan relevanta aktörer som möjligt samt för att kunna inhämta information på ett effektivt sätt. Med anledning av införandet av ytterligare ett stöd för bredbandsutbyggnad föreslår Länsstyrelsen vidare en centralisering av stödhanteringen vilket skulle underlätta bredbandssatsningen både vad gäller utbyggnaden som drivs av privatpersoner och hanteringen av stöden hos myndigheter. För att få en effektiv hantering av stödmedel och regler bör hanteringen av bredbandsfrågor, stöd och samordning genom bredbandskoordinatorer läggas på Länsstyrelsen. Länsstyrelsen genomför gärna både det strategiska och praktiska arbetet som ansvar för bredbandsutbyggnaden innebär och anser också att det vore det mest effektiva och avråder därför också från andra lösningar. Det bör också uppmärksammas att de byalag som fått och kommer att få stöd i landsbygdsprogrammet behöver stöttas bland annat genom kunskapsspridning och information om vad den nya lagen innebär samt om vad som förväntas av dem för att uppfylla de eventuella framtida lagkraven. Vid utformningen av den nya lagen och de informationsinsatser m.m. som behövs vid införandet så bör den ansvariga myndigheten ta hänsyn till de ideella initiativ och det engagemang hos privatpersoner som inom landsbygdsprogrammet driver bredbandsutbyggnaden framåt. Detta bör göras genom att så långt som möjligt underlätta den börda som ytterligare reglering innebär.

Länsstyrelsen i Uppsala län anser att det finns ett stort behov av att sänka kostnaderna i samband med utbyggnad av både fast och mobilt bredbandsnät och menar att promemorian i stort också har föreslagit de regler som är mest betydelsefulla för att åstadkomma detta. Myndigheten vill dock framhålla att det finns en möjlig målkonflikt mellan kravet på tillgång till bredband via t.ex. mobilmaster och invånarnas önskan om att inte ha en mast i sin absoluta närhet. För att underlätta målkonflikter bör alla parter få komma till tals tidigt i processen och kommunen ta på sig rollen att samordna de arbeten som berör känsliga områden. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* är positiv till promemorians förslag till ny lag och lagändringar men hänvisar också till IT-Norrbottens remissvar och vad som där framförs om ett behov av att

utveckla lagens bestämmelser. *Länsstyrelsen i Stockholms län* är i stort positiv till ansatsen att minska kostnaderna för utbyggnad av höghastighetsnät för elektronisk kommunikation. Länsstyrelsens bedömning är dock att promemorians förslag kommer att ha en begränsad betydelse för en fortsatt utbyggnad i länets stadsmiljöer och andra områden med tät bebyggelse där tillgången till svart fiber idag är god. I länets landsbygdsområden är däremot behoven av bredbandsutbyggnad fortsatt stora och där kan förslagen bidra till en snabbare utbyggnadstakt och minskade investeringskostnader. I vissa av länets landsbygdsområden, t.ex. länets många skärgårdsöar, är dock annan befintlig infrastruktur bristfällig och bygg- och anläggningsprojekten få vilket innebär att möjligheterna till samordning är små. För de senare har vad som föreslås troligtvis endast en marginell effekt. *Stokab* välkomnar EU:s inriktning att främja investeringar i fiberutbyggnad och annan höghastighetsinfrastruktur för elektronisk kommunikation men anser att föreliggande lagförslag kommer att få negativ inverkan på fiberutbyggnaden i Sverige. Direktivet är inte i första hand avsett att gynna konkurrensen utan avsikten är enligt EU att öka takten i utbyggnaden av höghastighetsnät. Sverige ligger redan långt framme i sådan utbyggnad vilket det måste tas hänsyn till vid implementeringen av direktivet. Den s.k. ”Stokab-modellen”, som innebär att en icke vertikalt integrerad operatör tillhandahåller svart fiber på likvärdiga villkor, leder till att i princip obegränsad fibertillgång kan säkras till samtliga aktörer som önskar tillträde. Genom att tillgången på fiber kan säkras, dessutom till rimliga priser, löses den flaskhalsproblematik som annars uppstår både vad gäller tillgång till kanalisation och utrymme under mark. Direktivet är såldes utformat från helt andra förutsättningar än de som råder i Sverige och syftet med detsamma kan t.ex. nås genom de lokala initiativ i kommuner och regioner som tagits i Sverige. En avgörande skillnad mellan Sverige och många av de övriga medlemsstaterna är också graden av konkurrens mellan flera aktörer. I många medlemsstater verkar endast ett fåtal vertikalt integrerade operatörer och dessa dominerar också tjänstemarknaden i bästa fall på en oligopolliknande marknad. Även om bestämmelserna i direktivet skulle kunna skapa incitament till IT-infrastrukturinvesteringar i andra EU-länder kommer de inte att ha någon positiv påverkan på fiberinvesteringarna i Sverige. Infrastrukturinvesteringar i Sverige riskerar att hämmas då nätinnehavare tvingas ge konkurrenter tillträde till sin kanalisation samt riskerar att välgrundade avslag ska överprövas i ett tvistlösningsförfarande med potentiellt långdragna rättsprocesser som följd. Dessutom åläggs innehavare av fibernät ansvaret för de kostnader den nya lagen medför och allt taget i beaktning är den föreslagna regleringen både oproportionell och kontraproduktiv. *Göteborgs stad* är generellt positiv till de förslag som läggs fram i promemorian och ställer sig bakom dessa men bedömer också att förändringar i lagstiftning och förordningar behöver kompletteras med tydliga övergångsregler och att i samband med ett införande behöver en tydlig förordning finnas framtagen. Vidare

bör lagstiftningen beakta att det finns fastigheter som av exempelvis kulturhistoriska skäl inte är lämpliga att bygga in en fysisk trådbunden infrastruktur i. Säkerhet och ansvarsfrågan berörs heller nästan inte alls i promemorian och detta behöver i ljuset av arbetsmiljölagstiftning och ansvarsfrågor förtydligas och ges ytterligare belysning. Spårbarhet för att veta vem som är inne och utför jobb i kommunens lokaler och vid kommunens installationer och anläggningar är också en viktig fråga utifrån såväl ett säkerhets- som ett ansvarsperspektiv. Promemorian berör heller inte om och på vilket sätt förslagen påverkar regelverk kring offentlig upphandling och lagstiftning i anslutning till det området. I dag har förvaltningar och bolag i Göteborg redan långsiktiga avtal med bredbandsleverantörer som kommer att påverkas av vad som nu föreslås. *IT Norrbottens* remissvar är ett gemensamt yttrande även för *Kiruna kommun, Luleå kommun, Piteå kommun* och *Övertorneå kommun*. *IT Norrbotten* påtalar att ingen del i promemorian behandlar frågan om hur andra riksdagsbeslut eller ingrepp skyddar den som hyr in sig i annans infrastruktur eller vem som står för kostnaderna då oförutsedda händelser såsom konkurs, nya statliga riktlinjer, vägbyggen m.m. blir aktuella. Den ”billigare utbyggnaden av bredbandsnätet” kan vid sådana händelser istället i princip leda till en fördubbling av kostnaderna. Detta är något som flera kommuner i Norrbotten har praktisk erfarenhet av då Vattenfall efter samförläggning i stolpkanalisation som p.g.a. yttre omständigheter sedan flyttas eller görs om till nedgrävd kanalisation vill ha betalt av kommunerna ytterligare en gång för samma sträckning. *IT Norrbotten* anser att den nya lagen eller associerande lagstiftning borde ta hänsyn till sådana praktiska erfarenheter och reglera förhållandena till ovanstående problematik då man nu vill ta ytterligare ett steg i utvecklingen avseende samutnyttjande av passiva fysiska nätdelar. Vidare ifrågasätter *IT Norrbotten* om Sverige egentligen behöver en ny lag enligt det nuvarande förslaget. Det är en lagstiftning som ställer nya administrativa krav och leder till ekonomiska belastningar på operatörer oavsett om de är stora eller små. En enklare hantering vore att samtliga operatörer i första hand på marknadsmässiga grunder erbjuder en passiv fiberinfrastruktur under icke diskriminerande former och i de fall den tillfrågade operatören inte kan erbjuda en fiberlösning så skulle en lagstiftning träda i kraft avseende samutnyttjande av passiva nätdelar.

Svensk Energi menar att det är bra med tydliga spelregler som underlättar kostnadseffektiv utbyggnad av infrastruktur och ser positivt på att flera olika aktörer som tillhandahåller samhällsviktig infrastruktur kan samordna sina projekt och därmed fördela kostnaderna. *Svensk Energi* har således stor förståelse för det bakomliggande syftet med promemorian men anser också att utformningen av flera av de aktuella förslagen är problematiska. Bedömningen görs trots att promemorian inte på ett tillfredsställande sätt beskriver konsekvenserna av förslagen. Detta är särskilt allvarligt med hänsyn till att vissa förslag går längre än direktivets miniminivå och ett grundläggande krav är att konsekvenserna av sådana avvikelser måste analyseras och redovisas. *Svensk Fjärrvärme*

har inga invändningar mot att fjärrvärmenät inkluderas i den föreslagna lagstiftningen utifrån direktivets krav men anser att det är angeläget att hålla tillkommande administrativa krav så låga som möjligt utifrån syftet med lagstiftningen. Det är viktigt att direktivets tolkningsutrymme utnyttjas och att lagstiftningen inte går längre än vad direktivet kräver då det i normalfallet redan sker en samordning av infrastrukturutbyggnad när det är lämpligt. Konstateras kan att lagförslaget i flera delar går betydligt längre än vad direktivet kräver och varje genomförandeåtgärd som går utöver direktivets krav bör motiveras utförligt. Svensk Fjärrvärme noterar också att lagförslaget bygger på många rimlighets- och skälighetsbedömningar, t.ex. när det gäller den föreslagna tillträdesrätten. För att undvika alltför stort tolkningsutrymme där rättspraxis kan behöva inväntas är det angeläget att det i förarbetena ges tydligare riktlinjer för vad lagstiftaren tänker sig kring den praktiska tillämpningen av lagen. Avslutningsvis anser Svensk Fjärrvärme också att konsekvensanalysen i promemorian är bristfällig för berörda parter och efterlyser därför en kompletterad konsekvensanalys i det fortsatta lagstiftningsarbetet. *Svenska Stadsnätetsföreningen* (SSNf) framhåller att det kommer att bli betungande för både små och stora nätinnehavare att upprätthålla ordningen och administrationen i lagförslaget. Nätinnehavare ska rapportera in fysisk infrastruktur till en informationspunkt, samordna anläggningsarbeten, svara skriftligt på frågor om tillträde etc. SSNf förordar därför att en standardiserad blankett tas fram för att underlätta hanteringen av begäran om tillträde till fysisk infrastruktur och/eller om begäran av samordning från bredbandsutbyggarna till nätinnehavarna. SSNf vill också framhålla att branschen består av stora och små aktörer med olika förutsättningar att själva läsa in sig på och förstå lagförslaget. Därför finns det ett stort behov av en utbildnings- och informationsinsats och det bör säkerställas statliga medel för att få ut kunskapen om den nya lagen. *AC-Net* har valt att inte lämna något eget remissvar utan hänvisar till att det svar som SSNf har lämnat in också är AC-Nets remissvar. *E.ON* anser att det är bra med tydliga spelregler som underlättar kostnadseffektiv utbyggnad av infrastruktur och ser positivt på att flera olika aktörer som tillhandahåller samhällsviktig infrastruktur kan samordna sina projekt och därmed fördela kostnaderna. *E.ON* har således förståelse för promemorians syfte men ser samtidigt betydande problem med utformningen av flera av de aktuella förslagen i promemorian. *Energigas Sverige* anser att samhällsviktig infrastruktur ska byggas ut på ett så kostnadseffektivt sätt som möjligt och ser därför positivt på att aktörer som tillhandahåller olika typer av infrastruktur ska kunna samordna sina projekt. Det är dock viktigt att nätinnehavaren får full kostnadstäckning för bredbandsutbyggarens tillträde till infrastrukturen samt eventuell fördyrad drift och underhåll av anläggningar. Varje infrastruktur måste stå för sina egna kostnader och *Energigas Sverige* understryker att det vore orimligt att kräva att kunder som nyttjar befintlig infrastruktur för energi ska bära kostnaderna för utbyggnaden av bredbandsinfrastrukturen. Det vore dessutom en omöjlighet eftersom

nätavgifterna är föremål för myndighetstillsyn och intäktsramar vilket har sin utgångspunkt endast i den nätverksamhet som avgifterna avser. Energigas Sverige framhåller också att det för gasledningar finns så kallade markavtal med flera kommuner. Markavtalen reglerar upplåtelse av allmän platsmark för ledningar och dessa avtal möjliggör en smidig tillståndshantering som underlättar för båda parter. De föreslagna reglerna i promemorian ändrar förutsättningarna för befintliga avtal och riskerar att omöjliggöra att nya sådana avtal kan träffas. *Swedegas* står bakom Energigas Sveriges remissvar men har också inkommit med ett eget tilläggsyttrande vars synpunkter behandlas i anslutning till de respektive sakfrågorna.

IT&Telekomföretagen framhåller att det med hänsyn till regeringens bredbandsmål bör ligga i regeringens intresse att göra de nya reglerna så verkningsfulla som möjligt för att stimulera den fortsatta bredbandsutbyggnaden. Ett sätt att uppnå detta på är att i så stor utsträckning som möjligt begränsa möjligheterna till undantag och att på andra sätt frångå bestämmelserna. *IT&Telekomföretagen* menar att det är tveksamt om förslaget i sin nuvarande utformning kommer att bidra till billigare utbyggnad under de närmsta åren eller alls ha någon positiv effekt på bredbandsutbyggnaden fram till år 2020. Risken är snarare att förslaget till följd av ökad administrativ börda och tandlösa skyldigheter motverkar den fortsatta utbyggnaden och därmed digitaliseringen av Sverige. Det finns idag ett riksdagsbundet mål om att alla hushåll och företag bör ha goda möjligheter att använda sig av digitala samhällstjänster och samhällsservice via bredband. För att uppnå det målet krävs ett tydligt ansvarstagande från regeringens håll gällande de av Sveriges hushåll och företag som befinner sig i områden dit marknadskrafterna inte når. Eftersom det är där de största utmaningarna för att alla i Sverige ska få tillgång till bra bredband ligger så finns det ett behov av ytterligare åtgärder från regeringens sida för att minimera den digitala klyftan. För att uppnå direktivets syfte och i möjligaste mån undvika tvister mellan aktörer är det också viktigt att den nya lagstiftningen är tydlig och i vissa delar saknar promemorians förslag den tydlighet som krävs. Exempelvis är det i förslaget otydligt när tillträde får nekas, när och hur information om nya bygg- och anläggningsprojekt ska publiceras, hur kostnader för samordning av bygg- och anläggningsprojekt ska fördelas samt vilken verksamhet som ryms inom begreppet ”helt eller delvis finansierade med offentliga medel”. Det är överraskande att ett så otydligt lagförslag presenteras och för att inte hämma investeringar i digital infrastruktur är det angeläget att ett rättssäkert förslag presenteras för riksdagen där nuvarande otydligheter är utredda. *Com Hem* välkomnar lagförslaget om billigare utbyggnad av bredbandsnät och det direktiv som ligger till grund för detta. För att den föreslagna lagstiftningen ska få önskad effekt på marknaden är det dock av synnerlig vikt att ambitionerna i direktivet omvandlas till ett tydligt regelverk där möjligheterna till undantag och att på annat sätt frångå bestämmelserna begränsas. Med hänsyn till att en del av regleringen är

förenad med en kostnad i form av avgifter från operatörskollektivet riskerar det annars uppstå en situation med ineffektiva regler och liten påverkan på bredbandsutbyggnaden kombinerat med höga administrativa kostnader. Detta skulle snarare motverka den fortsatta bredbandsutbyggnaden och påverka operatörernas planerade investeringar i bredbandsinfrastruktur negativt, vilket vore synnerligen olyckligt för utvecklingen på området. *Tele2* ser positivt på promemorians syfte och ansats men är av uppfattningen att vissa välkända och väsentliga hinder för utbyggnaden av mobilt bredband inte adresseras i den mån som är önskvärt.

Fastighetsägarna anser att IT-infrastruktur i fastigheter bör betraktas i ett vidare perspektiv och inte begränsas till att handla om bredbandsanslutning. *Hela Sverige ska leva* ställer sig bakom utredningens förslag och anser att de skapar förutsättningar för ett bättre utnyttjande av de resurser som under åren skapats med huvudsakligen samhällets och medborgarnas finansiering. Beträffande avgifterna för tjänster och funktioner beskrivna i promemorian bör de vara anpassade efter organisationernas storlek då t.ex. byalag och de stora operatörerna inte har samma finansiella resurser. *Företagarna* understryker att man överlag är positiva till initiativ som underlättar för företagare i hela landet att få tillgång till mobil eller fast uppkoppling. I linje med det framhåller *Företagarna* att beslutsfattarna borde överväga att staten tar över en större del av ansvaret för den digitala infrastrukturen. Detta för att säkerställa att privatpersoner och företag har goda uppkopplingsmöjligheter oavsett vilken kommun de väljer att bo och verka i. Eventuellt kan man tänka sig någon form av incitamentssystem för att utbyggnaden i gleset befolkade delar av landet inte ska bli eftersatt. Det skulle troligtvis göra så att kommuner med liten folkmängd och glesa strukturer inte, som idag, missgynnas vid utbyggnad av digital infrastruktur. Vidare menar *Företagarna* att det skulle kunna tydliggöras exakt hur många och vilka företag som anses direkt berörda av den nya lagen. Än mer oklart är hur den avgiftsfinansiering som föreslås för att täcka myndighetskostnader för informationspunkt, tvistlösning och tillsyn ska fördelas samt vilken nivå det rör sig om. Det nämns i promemorian att det bör vara de ca 300 företag som gynnas av den nya lagstiftningen som ska betala men vilka det avser mer exakt eller vad en ”skälig” andel av kostnaden utgör framgår inte. *Företagarna* vill trots detta framhålla att det kan vara rimligt med avgiftsfinansiering om de företag som betalar anser att de får en god service eller tjänst i retur. *Sveriges Advokatsamfund* anser att promemorians förslag i stora delar är ändamålsenligt och kan bidra till att uppnå avsedd effekt. Advokatsamfundet har förståelse för att det föreslås lagstiftningsåtgärder som i vissa avseenden går längre än vad direktivet kräver, eftersom detta sannolikt är nödvändigt för att uppnå de högt ställda målen med lagstiftningen nationellt. Den lagstiftning som föreslås för att genomföra direktivet innebär principiellt sett att det grundlagsfästa egendomsskyddet på olika sätt påverkas negativt. Enligt

Advokatsamfundet är det för att undvika alltför stora ingrepp och urholkningar i det grundlagsstadgade egendomsskyddet därför av största vikt att den föreslagna lagstiftningen är tillräckligt precis, tydlig, överskådlig och förutsägbar för att tillvarata den enskildes egendomsskydd. Det finns dock vissa moment i föreliggande förslag som riskerar innebära att förslagen i alla delar inte kommer att få den avsedda effekten för bredbandsutbyggnaden i Sverige. Advokatsamfundet noterar t.ex. att förslaget innehåller flera centrala begrepp som inte är närmare eller tillräckligt tydligt beskrivna och ser därför ett behov av en ökad tydlighet och balans vad gäller centrala begrepp och frågor i förslaget.

Remissinstansernas synpunkter på specifika avsnitt och förslag i promemorian

4 En ny lag införs

Förslag: En ny lag ska införas för att genomföra utbyggnadsdirektivet.

Malmö Stad ifrågasätter att det införs en helt ny lag inom ämnet billigare bredband eftersom det är fullt möjligt att genom lämpliga justeringar i befintliga lagar implementera direktivet. Huvudlagstiftningen bör därför även framöver vara lagen om elektronisk kommunikation (LEK).

Com Hem anser att det kan övervägas att utvidga omfattningen av 4:14 LEK till att även omfatta den typen av tillträdesreglering som nu föreslås. Detta ligger som nämnts även i linje med ambitionerna i artikel 12.1 i ramdirektivet. Tillträde till övrig fysisk infarstruktur skulle därmed kunna hanteras i den nya lagen. *Telenor* ser väsentliga lagtekniska fördelar med att bryta ut samtliga delar ur lagförslaget som omfattar elektroniska kommunikationsnät och placera dessa i lagen om elektronisk kommunikation. Utbyggnadslagen bör endast omfatta sådan infrastruktur för vilken det idag saknas relevanta tillträdesbestämmelser i annan lagstiftning. LEK är den naturliga platsen för regler som träffar elektroniska kommunikationsnät och annan grundläggande infrastruktur som disponeras av tillhandahållare av elektroniska kommunikationstjänster. Att reglera sådan infrastruktur i två parallella regelverk ger upphov till besvärande gränsdragningsproblem. *TeliaSonera* anser att direktivet huvudsakligen bör genomföras genom en särskild lag och att den har företräde vid konflikt med annan lag. *Colt* ifrågasätter att direktivet implementeras genom införandet av en ny lag och menar att om regleringen i så stor utsträckning som möjligt istället skulle samlas i LEK så skulle det ta bort många av de oklarheter som riskerar att uppstå då flera regelverk är parallellt tillämpliga. *Colt* uppmanar därför regeringen att närmare analysera konsekvenserna av att istället implementera direktivet i LEK.

5.2 Förhållandet till lagen om elektronisk kommunikation

Förslag: Den nya lagen ska inte tillämpas i fråga om tillträde om en bredbandsutbyggare kan begära tillträde till viss fysisk infrastruktur med stöd av lagen om elektronisk kommunikation eller beslut fattade med stöd av den lagen ska.

Kammarrätten i Stockholm anser att det är bra att det tydligt anges att den nya lagen är subsidiär till LEK. *Com Hem* anser att det trots de förtydliganden som görs i promemorian finns en osäkerhetsfaktor kring hur lagstiftningarna förhåller sig till varandra i fråga om tillträde. Detta gäller i synnerhet den generella tillträdesskyldigheten i 4 kap. 14 § LEK som innebär att en operatör kan förpliktas att under vissa förutsättningar erbjuda en tillträdande aktör samlokalisering eller andra möjligheter till gemensamt utnyttjande av egendom. För att undvika eventuella konflikter mellan regelverken i situationer som rör tillträde till fysisk infrastruktur och där nätinnehavare själva är leverantörer av elektroniska kommunikationstjänster anser *Com Hem* att det kan övervägas att utvidga omfattningen av 4 kap. 14 § LEK till att även omfatta den typen av tillträdesreglering som nu föreslås. *Com Hem* konstaterar också att det kan uppstå en problematisk konflikt mellan de nya föreslagna reglerna och de skyldigheter att på vissa villkor lämna tillträde till sin kanalisation som PTS genom beslut ålagt TeliaSonera. På grund av principen om *lex specialis* ska skyldighetsbeslutet enligt LEK alltså ha företräde framför skyldigheter enligt den nya lagen. Detta är i sig logiskt eftersom ett sådant skyldighetsbeslut normalt sett är av mer ingripande karaktär, men det är inte nödvändigtvis fallet här och vissa skyldigheter enligt den nya lagen går uppenbarligen längre än skyldigheterna enligt nämnda beslut från PTS. *Com Hem* noterar vidare att det kan uppstå en konflikt vad gäller informationsskyldigheten kopplat till en begäran om tillträde, vilket gäller för båda regelverken. I princip skulle därmed principen om *lex specialis* kunna leda till att bredbandsoperatörer, som ju är nätinnehavare enligt den nya lagens definition, drabbas av en mer ingripande reglering än operatörer som är ålagda skyldigheter enligt LEK. *Tele2* uppmärksammar att de tillträdesskyldigheter som enligt den nya lagen ska åläggas den som tillhandahåller ett elektroniskt kommunikationsnät i visst avseende är mer långtgående än de tillträdesskyldigheter avseende fysisk infrastruktur som med stöd av 4 kap. LEK har ålagts den nätinnehavare som ansetts ha ett betydande inflytande på marknaden. Enligt promemorian ska dessutom den som i enlighet med LEK har ålagts en skyldighet om att lämna tillträde till fysisk infrastruktur inte omfattas av den nya lagens bestämmelser om tillträde till fysisk infrastruktur. Detta förhållande gäller i fråga om nätinnehavarens skyldighet att söka nödvändiga tillstånd eller att efter bästa förmåga försöka sluta nödvändiga överenskommelser för att tillträde ska realiseras. Enligt promemorian har nätinnehavare en sådan skyldighet i fråga om tillträde till bland annat kanalisation. Enligt PTS:s senaste beslut om fastställande av företag med betydande inflytande på marknaden för lokalt tillträde till nätinfrastruktur har TeliaSonera, som

befunnits ha ett betydande inflytande på den relevanta marknaden och som därför har ålagts skyldigheten att bereda tillträde till bland annat bolagets kanalisation, inte en sådan skyldighet. Denna regelasymmetri skulle kunna leda till att en tillhandahållare av elektroniska kommunikationsnät och tjänster, som inte har ett betydande inflytande på marknaden för lokalt tillträde till nätinфраstruktur, i enlighet med PTS:s beslut nekats tillträde till TeliaSoneras kanalisation på den grunden att TeliaSonera saknar tillstånd att upplåta kanalisationen i andra hand. Detta medan samma tillhandahållare inte kan neka TeliaSonera tillträde till den egna kanalisationen på den grunden att tillhandahållaren saknar tillstånd att upplåta kanalisationen i andra hand. Mot bakgrund av att TeliaSonera är den nätinnehavare som kontrollerar det för elektroniska kommunikationer absolut mest lämpade och relevanta nätet av rikstäckande kanalisation framstår detta förhållande som synnerligen olyckligt. Enligt Tele2 måste åtgärder vidtas för att denna regelasymmetri ska undanröjas. *Telenor* ser väsentliga lagtekniska fördelar med att bryta ut samtliga delar ur lagförslaget som omfattar elektroniska kommunikationsnät och placera dessa i LEK. Den nya lagen bör endast omfatta sådan infrastruktur för vilken det idag saknas relevanta tillträdesbestämmelser i annan lagstiftning. LEK är den naturliga platsen för regler som träffar elektroniska kommunikationsnät och annan grundläggande infrastruktur som disponeras av tillhandahållare av elektroniska kommunikationstjänster. Att reglera sådan infrastruktur i två parallella regelverk ger upphov till besvärande gränsdragningsproblem. Regleringen om att den nya lagen är subsidiär till LEK kan som förslaget nu är skrivet leda till oklarhet om vilket regelverk som gäller i vissa fall. Det bör t.ex. förtydligas hur beslut om informationsskyldighet som fattats enligt LEK förhåller sig till informationsskyldigheten i den nya lagen. Det bör även förtydligas i den nya lagen att nätinnehavarens skyldighet att söka nödvändiga tillstånd efter bästa förmåga även gäller nätinnehavare som har skyldigheter enligt LEK. Annars kan det uppstå en situation där den sektorspecifika tillträdesregleringen (som är till för att säkerställa konkurrens) är mindre effektivt än regelverket i den nya lagen (som är till för att minska kostnader för bredbandsutbyggnad). *IP-Only* framhåller att TeliaSonera idag genom beslut från PTS är ålagda skyldigheter enligt LEK att tillhandahålla kanalisation och fiber under vissa förutsättningar. Att TeliaSonera inte ska kunna undslippa de skyldigheterna med hänvisning till den nya lagen är rimligt, och omvänt är det orimligt att de undslipper skyldigheter ålagda enligt den nya lagen med hänvisning till LEK. Detta är något som PTS måste väga in vid liknande skyldighetsbeslut framöver för att undvika snedvridning av konkurrensen. *TeliaSonera* konstaterar att bestämmelserna i 2 kap. av den nya lagen om tillträde till fysisk infrastruktur inte är tillämpliga på TeliaSonera såvitt avser tillträde till sådan infrastruktur som omfattas av det beslut PTS har fattat där TeliaSonera ålagts att på vissa villkor lämna tillträde till sin kanalisation. *Colt* uppmärksammar att tillträde till TeliaSoneras lokala kanalisation är exkluderat i den nya lagen genom det beslut från PTS som ålägger

TeliaSonera skyldighet att på vissa villkor lämna tillträde till aktuell kanalisation tillsammans med principen om *lex specialis*. Att så är fallet får betecknas som mycket olyckligt. Dock bör TeliaSonera i vart fall ha en skyldighet att upplåta all kanalisation som inte är lokal till de övriga villkor som framgår av den nya lagen. Uppmärksammas bör också frågan om huruvida TeliaSonera, med stöd av principen om *lex specialis*, även undantas från informationsplikten i den nya lagens fjärde kapitel för att istället förpliktigas av informationsskyldigheten i LEK. Om så är fallet kommer en av de största fördelarna med direktivet, möjligheten att få information om all tillgänglig fysisk infrastruktur i en central informationspunkt gällande ett område, att gå om intet. Det bör därför förtydligas vilka skyldigheter som ligger under LEK respektive direktivet.

Sveriges Advokatsamfund anser att gränsdragningen mot annan lagstiftning såsom den sektorsspecifika LEK, väglagen, ledningsrättslagen och plan- och bygglagen, behöver tydliggöras. I förarbetena till den nya lagen bör det därför särskilt anges att bestämmelserna har olika syften och att åtgärder beslutade med stöd av det ena regelverket inte nödvändigtvis ska anses likvärdigt eller utbytbart med en åtgärd beslutad enligt ett annat regelverk.

5.4 Definitioner

Förslag: Definitioner av begreppen bredbandsnät, bredbandsutbyggare, fysisk infrastruktur och nätinnehavare ska införas i den nya lagen.

Bedömning: Bestämmelser om att definitionerna i ramdirektivet ska gälla behöver inte införas i lagen. Definitioner av uttrycken accesspunkt, bygg- och anläggningsprojekt, fysisk infrastruktur i byggnader, höghastighetsfärdig fysisk infrastruktur, offentligt organ, omfattande renoveringsprojekt, organ som lyder under offentlig rätt eller tillstånd behöver inte införas i lagen.

Kammarrätten i Stockholm förordar att direktivets begrepp "höghastighetsnät för elektronisk kommunikation" används istället för att det nya begreppet "bredbandsnät" införs, samt uppmärksammar att det i de bestämmelser som föreslås införas i LEK används ytterligare ett annat begrepp i "elektroniskt kommunikationsnät med hög kapacitet". Tillämpning och tolkning förenklas om en och samma term används genomgående, oavsett vilken lag som domstolarna ska tillämpa vid sin bedömning. Kammarrätten anser också att det i det fortsatta lagstiftningsarbetet bör preciseras närmare vilka aktörer som ska omfattas av begreppet "nätinnehavare". *Boverket* förordar att direktivets begrepp "höghastighetsnät för elektronisk kommunikation" används framför det nu föreslagna "bredbandsnät" då det i direktivet använda begreppet synes täcka ett något vidare område. *Lantmäteriet* saknar ett resonemang om huruvida även en ekonomisk förening som byggt en

kanalisation och nät för bredband ska anses falla inom begreppet "nätinnehavare" och därmed också ha de skyldigheter som följer av den nya lagen, exempelvis en skyldighet att lämna information till informationspunkten. *Jordbruksverket* uppmärksammar att lokala organisationer, främst ideella och ekonomiska föreningar som bygger bredbandsnät på landsbygden, inte verkar ingå i alla definitioner som styr skyldigheter och rättigheter enligt den nya lagen. Dessa lokala aktörer verkar ingå i definitionen av "nätinnehavare" men inte i definitionen av "bredbandsutbyggare" vilket kan få till följd att de omfattas av lagens skyldigheter men inte av dess rättigheter. *PTS* påpekar att promemorians förslag till definition av "bredbandsutbyggare" endast omfattar redan etablerade tillhandahållare av allmänna kommunikationsnät vilket i dagsläget utesluter såväl byalag och andra mindre utbyggare som ännu inte finns etablerade i Sverige. Det innebär att byanäten utesluts från att kunna åberopa tillträden med stöd av den nya lagen och förslaget bör justeras så att byalag, motsvarande mindre lokala bredbandsutbyggare och helt nya aktörer på ett bättre sätt kan dra nytta av möjligheterna att bygga ut sina bredbandsnät genom tillträde till andras infrastruktur.

Sveriges kommuner och landsting (SKL) pekar på att så som definitionen av "bredbandsutbyggare" är utformad omfattas inte en aktör som ännu inte tillhandahåller ett allmänt kommunikationsnät, men som i framtiden har för avsikt att göra just det. Det innebär att t.ex. ett byalag eller annan sammanslutning som planerar för att bygga ett nät inte har rätt att begära tillträde eller samordning och det bör övervägas om det är en lämplig avgränsning. *Stokab* noterar att det av lagen inte framgår någon associationsrättslig definition av vem som utgör "nätinnehavare" men att det med hänsyn till vilka aktörer som omfattas av direktivet kan konstateras att definitionen uppenbarligen ska vara bred och omfatta så många som möjligt. Vidare används i direktivet ordet "företag" och det enda rimliga är att i begreppet inrymma såväl företag som koncern, såsom enligt gängse konkurrensrätt och den ekonomiska enhetens princip. *Stokab* framhåller också att samma regler ska gälla för en kommun/företag som innehar flera fysiska infrastrukturer i samma juridiska associationsform som för de som har organiserat innehavet i skilda organisatoriska enheter. Allt annat skulle innebära en olik rättstillämpning beroende på hur en kommun eller ett företag organiserar sin verksamhet vilket skulle strida mot subsidiaritetsprincipen. *Malmö Stad* framhåller att det tydligare bör framgå när en kommun åsyftas i annan egenskap än som fastighetsägare, eftersom kommunen kan ha andra åtaganden än enbart som fastighetsägare.

Tele2 noterar att i den nya lagens definition av "fysisk infrastruktur" ingår bl.a. antenninstallationer. Det är emellertid oklart vad som avses med antenninstallation och var gränsen anses gå mellan en sådan installation och själva antennen å ena sidan och exempelvis en mast å den andra sidan. I mobilnät räknas antenner normalt sett som aktiva element,

varför anledningen till att antenninstallationer nu inkluderas i definitionen av fysisk passiv infrastruktur är oklar. Tele2 föreslår att regeringen tydliggör vad som avses med antenninstallation samt förklarar på vilken eller vilka grunder som en antenninstallation kan anses passiv. *IP-Only* framhåller att det är otydligt huruvida den hastighet om minst 30 Mbit/s som enligt den nya lagen ska anses utgöra ett "bredbandsnät" gäller för överföring i båda riktningar eller bara i den ena riktningen. Vidare menar *IP-Only* att efterfrågan på överföringshastighet växer kontinuerligt och att det därför är olämpligt att fastslå en hastighet i lag som kan komma att behöva revideras om bara några år. Bättre vore att ange 30 Mbit/s som en lägsta hastighet men att regeringen får fatta beslut om att höja den hastighet som definierar vilken bredbandsinfrastruktur som omfattas av rättigheter enligt lagen. Eftersom en höjning av hastigheten i första hand innebär en inskränkning i vilka som har skyldigheter enligt lagen bör det enligt *IP-Only* vara tillräckligt rättssäkert att hastigheten kan höjas genom regeringsbeslut.

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) efterlyser att byalag, som inte är företag men som tillhandahåller allmänna kommunikationsnät, ska omfattas av definitionen av "nätinnehavare". *Hela Sverige ska leva* efterlyser att det i definitionen av "bredbandsnät" ska vara tydligt att mätetalet 30 Mbit/s avser symmetrisk kommunikation, d.v.s. både upp- och nedlänk.

5.5 Undantag för försvar och polis

Förslag: Skyldigheterna enligt den nya lagen ska inte gälla Försvarsmakten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Polismyndigheten och Säkerhetspolisen.

Bedömning: Det saknas behov av att undanta Försvarets radioanstalt, Försvarets materielverk och Totalförsvarets forskningsinstitut från den nya lagen.

Säkerhetspolisen tillstyrker att skyldigheterna enligt den nya lagen inte ska gälla Försvarsmakten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Polismyndigheten och Säkerhetspolisen. För tydlighets skull bör i skälen till förslaget tilläggas, med hänvisning till vad som sägs i promemorians avsnitt 6.1 om motiv till att neka tillträde, att säkerhetsskyddslagstiftningen kan vara tillämplig även på annan fysisk infrastruktur över vilken andra än försvars- och polismyndigheter råder. *Försvarsmakten* är positivt inställd till att man tillhör den krets som är undantagna från den nya lagen men bedömer att Fortifikationsverket och Försvarets materielverk också ska omfattas av undantaget. Detta eftersom Fortifikationsverket förvaltar huvuddelen av Försvarsmaktens anläggningar och Försvarets materielverk hanterar en stor mängd information som behandlar Försvarsmaktens ledningssystem, både vad avser anläggningar och olika typer av transmissions- och telenät.

Försvarets radioanstalt instämmer i promemorians bedömning att myndigheten inte tillhandahåller allmänna kommunikationsnät eller en infrastruktur avsedd för tillhandahållande av en sådan tjänst som anges i definitionen av nätinnehavare. FRA är således inte en nätinnehavare och kommer inte att omfattas av den föreslagna lagen om åtgärder för billigare utbyggnad av bredbandsnät. *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap* instämmer i att den nya lagen inte bör gälla för myndigheten. *Fortifikationsverket* menar att då man råder över fysisk infrastruktur som är av vikt för totalförsvaret och Sveriges säkerhet i övrigt bör myndigheten undantas från den nya lagens skyldigheter. *Försvarets materielverk* anser att myndigheten i likhet med Försvarmakten m.fl. bör undantas från föreslagna bestämmelser. *Luftfartsverket* anser att man bör vara med bland de myndigheter som undantas från lagens tillämpning då man av säkerhetsskäl inte kan lämna information om sin infrastruktur på det sätt som lagen föreskriver. *Svenska kraftnät* menar att myndigheten bör undantas från lagens tillämpning. Detta eftersom det är helt uteslutet att ge ett direkt tillträde till Svenska kraftnäts infrastruktur på ett sätt som skulle innebära att bredbandsutbyggare släpps in för att göra egna installationer i stamnätet. Sådana arbeten är överhuvudtaget inte möjliga att utföra utan avbrott på elförbindelserna, vilket påverkar såväl driftsäkerheten i den nationella elförsörjningen som elmarknaden och dess prisbildning. Att bereda utomstående tillträde till Svenska kraftnäts anläggningar innebär en icke godtagbar säkerhetsrisk och denna infrastruktur omfattas därför också av säkerhetsskyddslagstiftning.

IP-Only anser att det är olämpligt med en möjlighet för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap att neka tillträde med hänvisning till att infrastrukturen är del av en samhällsviktig verksamhet. IP-Only anför att bredbandsinfrastruktur i allt större utsträckning blir samhällsviktig infrastruktur vilket bland annat är ett av skälen till EU-direktivet och samhällets behov av att bygga ut bredband.

6.1 Skyldighet att medge tillträde

Förslag: En nätinnehavare ska mot marknadsmässig ersättning och på skäliga villkor i övrigt medge tillträde till fysisk infrastruktur på begäran av en bredbandsutbyggare. Nätinnehavaren ska få neka tillträde i vissa situationer, om det inte är rimligt att begäran medges.

En begäran om tillträde ska vara skriftlig och innehålla en redogörelse för utbyggnaden i de delar som är relevanta i förhållande till begäran om tillträde samt en tidsplan för denna utbyggnad.

Nätinnehavaren ska senast två månader från mottagandet av en fullständig begäran om tillträde skriftligen meddela sökanden om tillträde medges eller inte. Även villkoren för tillträdet ska redovisas. Om tillträde inte medges ska nätinnehavaren samtidigt meddela sökanden skälen för detta.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela ytterligare föreskrifter om innehållet i begäran om tillträde och om på vilket sätt skyldigheten att lämna svar på begäran ska fullgöras.

Kammarrätten i Stockholm menar att frågor om huruvida villkoren för tillträde är skäligen och om ersättningen för tillträdet är marknadsmässig kan komma att ge upphov till mycket besvärliga bedömningar. Vad som utgör marknadsmässig ersättning skulle behöva utvecklas ytterligare för att tydliggöra för de berörda aktörerna vad som gäller samt för att undvika långa och omfattande processer. *Justitiekanslern* framhåller att det kan ifrågasättas om förslaget om tillträdesskyldighet är förenligt med 2 kap. 15 § regeringsformen, artikel 1 i Europakonventionens första tilläggsprotokoll samt artikel 17 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna. Med utgångspunkt i de överväganden som har redovisats i promemorian finner dock *Justitiekanslern* inte skäl att ifrågasätta de slutsatser som redovisas. *Lantmäteriet* uppmärksammar regeringen på att det kan förekomma fall där nätinnehavaren genom tillståndsansökningar för att möjliggöra tillträde för bredbandsutbyggare drar på sig processkostnader. Dessa kostnader bör då beaktas vid tvistlösningsmyndighetens bedömning av den ersättning som ska betalas av bredbandsutbyggaren till nätinnehavaren. För de fall nätinnehavaren redan tidigare har betalat sådana processkostnader för att möjliggöra tillträde bör de kostnaderna likväl beaktas. *PTS* menar att det bör tydliggöras att utgångspunkten för bedömningen av om ett alternativt tillträde kan vara skäl att neka tillträde till passiv infrastruktur måste vara behoven hos den som bygger ut ett bredbandsnät, och att det förhållandet bör lyftas fram i förslaget till lagtext. Vad gäller ersättningen vid tillträde till fysisk infrastruktur bör den inte baseras på begreppet marknadsmässig ersättning då fastställande av vad som är marknadsmässig ersättning innebär ett omfattande och oförutsägbart tolkningsarbete. En sådan osäkerhet om begreppets innebörd kan leda till att aktörer som vill bygga ut bredband undviker att använda sig av det regelverk som nu tas fram. Istället bör ersättningsvillkoren formuleras mer likt direktivets dito där det framgår att prisvillkoren ska vara rättvisa och rimliga. *PTS* föreslår att ersättningen, vid fastställande av ett rättvist och rimligt pris i en tvistlösning, i första hand ska vara kostnadsbaserad med tillägg för en vinst som är rimlig i förhållande till vad lagen ska uppnå enligt direktivet, d.v.s. en billigare bredbandsutbyggnad utan att det går ut över nätinnehavarens huvudsakliga verksamhet. Det skulle leda till att den svenska implementeringen knyts närmare direktivets text. *PTS* framhåller också att för aktörer som omfattas av självkostnadsprincipen i 8 kap. 3 c § kommunallagen finns en risk att promemorians förslag blir ett undantag från självkostnadsprincipen vilket vore olyckligt, framförallt i relation till det övergripande syftet med direktivet att sänka kostnaderna för bredbandsutbyggnad. *PTS* bedömer dock att den av myndigheten föreslagna utformningen av bestämmelsen inte torde få denna effekt, särskilt inte om

självkostnadsprincipen och dess betydelse betonas i motiven. *KKV* förutsätter att formuleringarna i promemorian om marknadsmässig ersättning, skäliga villkor, rimliga krav och så vidare konkretiseras ytterligare i det kommande lagstiftningsarbetet. Arbetet bör utgå från en situation där parterna är oense om begreppens innebörd. *KKV* menar vidare att om det överhuvudtaget är möjligt att utforma träffsäkra modeller för att identifiera den marknadsmässiga ersättningen bör dessa utformas på ett sätt som stimulerar framtida investeringar i bredbandsinfrastruktur. *Svenska kraftnät* framhåller att man kommer att avvisa förfrågningar från aktörer som vill få direkt tillträde till stamnätet. Detta p.g.a. säkerhetsrisken ett sådant tillträde innebär, att en stamnätsledning måste tas ur drift om annan infrastruktur ska installeras på eller invid densamma samt att reparationer av samförlagd infrastruktur är svåra att genomföra snabbt och effektivt. Det är enligt *Svenska kraftnät* också angeläget att det i förarbetena noteras att avbrott eller störningar i stamnätet kan vara av sådan dignitet att det påverkar Sveriges säkerhet. *Energimarknadsinspektionen* konstaterar att de intäkter som en nätinnehavare kommer att få för att upplåta bredbandsuppkopplingar inte omfattas av definitionen av nätverksamhet enligt 1 kap. 4 § ellagen respektive 1 kap. 4-6 b §§ naturgaslagen. Det innebär, som *Energimarknadsinspektionen* tolkar förslaget, att nätinnehavarna ska hålla isär de intäkter och kostnader som är hänförliga till själva tillträdet för bredbandsutbyggare. Det framgår inte tydligt av promemorian hur alla kostnader för att möjliggöra tillträdet samt framtida drift- och underhållskostnader ska hanteras. Det är viktigt för den framtida rättstillämpningen att det tydligt framgår att avsikten med förslaget är att alla intäkter och kostnader som uppkommer till följd av tillträdet till den fysiska infrastrukturen ska hållas skilda från övrig reglerad nätverksamhet och att dessa kostnader inte ska belasta elnäts- respektive gasnätskunderna.

Länsstyrelsen i Jönköpings län påpekar att den myndighet som utses att ansvara för den nya lagen måste ha resurser att kunna hjälpa nätinnehavare som har frågor som rör svar på en begäran om tillträde. Frågor som kan uppkomma är t.ex. om nätinnehavarens utbyggnad faller inom lagens förslag om undantag för ”mindre betydelse”, prissättning vid tillträde, tvistlösning m.m. *SKL* välkomnar den föreslagna möjligheten att neka tillträde till fysisk infrastruktur med hänvisning till att alternativt tillträde erbjuds på skäliga villkor. Lagtexten behöver dock ändras så att det klart framgår att även alternativt tillträde, som på skäliga villkor erbjuds av ett företag eller en enhet inom samma koncern eller motsvarande gruppering som nätinnehavaren ingår i, utgör godtagbart skäl att neka tillträde. *Stokab* ifrågasätter regleringen om nätinnehavares möjlighet att neka tillträde till fysisk infrastruktur med hänvisning till alternativt tillträde som nätinnehavaren erbjuder på skäliga villkor. Förslaget riskerar att föra in bestämmelser i svensk rätt som indirekt innebär att exempelvis svart fiber prisregleras, varvid införandet riskerar att snedvrیدا konkurrensen på nätinfrasturkturmarknaden, och bättre

vore om tillgången till svart fiber istället ska erbjudas på likvärdiga/icke-diskriminerande villkor. Det ger också en mångfald av bredbandsutbyggare samt ger framtida aktörer som kanske inte ens är verksamma på marknaden idag möjligheten att träda in på marknaden. Om tillgången på svart fiber på likvärdiga/icke-diskriminerande villkor säkras är det obehövt med en lagreglering av ersättningsnivån i lagen. Utifrån detta perspektiv behövs det således ingen särskild formulering i lagtexten om ersättning vid erbjudande om alternativt tillträde. En reglering där nätinnehavaren åläggs att erbjuda alternativt tillträde på proportionella och icke-diskriminerande villkor är mot bakgrund av det anförda att föredra. *Stockholms stad* poängterar med eftertryck vikten av att det i den nya lagen tydligt framgår att ett fullgott alternativ till att erbjuda bredbandsutbyggare tillträde till fysisk infrastruktur är ett erbjudande om tillgång till svart fiber. Det får inte finnas några som helst tvivel om att den s.k. "Stokab-modellen" som staden tillämpar utgör ett fullgott och accepterat alternativ till att erbjuda enskilda aktörer möjlighet att etablera egen fiber. Eventuella oklarheter i tolkningen av lagens innebörd kommer troligen att leda till tidskrävande rättsprocesser mellan staden och aktörer som söker tillträde till stadens infrastruktur och i förlängningen kommer sådana oklarheter också kunna underminera modellen och motverka syftet med direktivet. *Malmö Stad* framhåller att nätinnehavares skyldighet att lämna tillträde till fysisk infrastruktur inte är tydligt definierad i lagtexten, och ifrågasätter om det som nu är föreslaget ska vara möjligt att införa rådighetsinskränkningar av ifrågasättande slag utan närmare möjligheter att neka tillträde än vad som uppräknas i lagen. *Västra Götalandsregionen* menar att vad som nu föreslås länge har varit en efterfrågad åtgärd då det är billigare att bygga bredband med fiber om bredbandsutbyggaren inte behöver ordna med egna grävarbeten. *IT-Norrbotten* efterlyser klargörande av vad som ska gälla vid flytt eller avveckling av fysisk infrastruktur. *IT-Norrbotten* för fram att promemorian inte behandlar frågan om hur riksdagsbeslut eller ingrepp skyddar den som hyr in sig i annans infrastruktur eller vem som står för kostnaderna då oförutsedda händelser inträffar såsom konkurs, nya statliga riktlinjer, vägbyggen m.m.

Svensk Energi anser att det måste vara upp till nätinnehavaren att bedöma om ledigt utrymme i befintlig infrastruktur behövs för den egna framtida verksamheten eller kan användas av en bredbandsutbyggare och att det är en utgångspunkt som måste tillgodoses i det fortsatta lagstiftningsarbetet. Med anledning av kravet på nätinnehavaren att söka ledningsrätt åt bredbandsutbyggaren framhåller *Svensk Energi* också att man tycker det är orimligt att nätinnehavaren ska agera som mellanhand mellan bredbandsutbyggaren och fastighetsägaren. Nätinnehavaren kan ge tillträde till befintlig infrastruktur medan det måste ligga på bredbandsutbyggaren själv att träffa överenskommelser med fastighetsägarna om infrastruktur på deras mark, eller om så behövs ta initiativ till och söka ledningsrätt för egen del. Dessutom talar effektivitetsskäl för att det är bredbandsutbyggaren själv som ska svara

för kontakterna med berörda fastighetsägare. Ett annat område som enligt Svensk Energi måste förtydligas är det om vem som ansvarar för bredbandsinfrastrukturen när nätinnehavaren avvecklar eller river delar av sin infrastruktur. Det är inte rimligt att nätinnehavaren efter avveckling av sin infrastruktur har ett fortsatt ansvar gällande markupplåtelsen för bredbandsutbyggarens infrastruktur. Svensk Energi ifrågasätter också om bredbandsutbyggarnas kostnadsbild kan anses utgöra ett sådant allmänt intresse som under vissa förutsättningar kan motivera intrång i egendomsskyddet och rådighetsinskränkningar avseende enskilds egendom. Skulle så ändå vara fallet är det väsentligt och avgörande att nätinnehavaren kompenseras fullt ut för intrånget m.m. och att nätinnehavaren verkligen erhåller marknadsmässig ersättning. Det får inte komma i fråga att nätinnehavarens kunder subventionerar bredbandsutbyggnaden. Det bör tydliggöras vad som avses med marknadsmässig ersättning och ersättningen måste motsvara de verkliga kostnaderna som uppstår vid tillträdet till befintlig infrastruktur och eventuella fördyringar av kommande drift och underhåll på nätinnehavarens anläggning. Nätinnehavaren måste ha möjlighet att täcka sina kostnader och beakta tillträdets inverkan på affärsplaner och investeringar. En rättvis och rimlig ersättning motsvarar därmed full kostnadstäckning för investeringen och eventuellt fördyrad drift och underhåll av anläggningen. Bredbandsutbyggaren måste också stå för sina kostnader i händelse av ombyggnad eller avveckling av nätinnehavarens infrastruktur. Svensk Energi anser även att det är viktigt att frågan om hur ersättningen ska utformas är klarställd innan föreslagna förändringar träder i kraft så att tvister inte uppstår varje gång bredbandsutbyggaren begär tillträde till befintlig infrastruktur. Vidare bör det poängteras att om nätinnehavaren ska lämna besked om tillträde senast två månader från det att en fullständig begäran mottagits kan beskedet inte inkludera tillstånd och avtal med markägare eftersom det arbetet tar längre tid. Det måste också finnas en möjlighet att neka tillträde för en bredbandsutbyggare som uppenbarligen missköter sig. En sådan aktör är en risk kopplad till driftsäkerheten i nätet och måste anses utgöra en omständighet där det inte är rimligt att begäran om tillträde medges. *Svensk Fjärrvärme* konstaterar att den föreslagna tillträdesrätten för bredbandsutbyggare innebär ett intrång i nätinnehavarens äganderätt. I promemorian har detta intrång inte motiverats särskilt utförligt och generellt saknas det konkreta exempel på hur tillämpningen är tänkt att gå till för olika slag av infrastrukturer i praktiken, något som bör utvecklas i det fortsatta lagstiftningsarbetet. Det är mycket viktigt att ägare till fjärrvärmenät även fortsättningsvis har full rådighet över sina anläggningar och att det är tillåtet att spara eventuell överkapacitet eller utrymme för kanalisation för framtida fjärrvärmeutbyggnader. Även drifts- och säkerhetsskyddsskäl måste kunna vara motiv till att neka tillträde. Krav måste också kunna ställas på en bredbandsutbyggare att anpassa sig till de säkerhetsregler som gäller för den infrastruktur man begär tillträde till. Vidare är det orimligt att en fjärrvärmenätinnehavare ska behöva agera mellanhand mellan fastighetsägare och

bredbandsutbyggare, och förslaget måste i den delen ändras så att det är den tredje parten som är juridiskt ansvarig för bredbandsutbyggnaden. Bredbandsutbyggaren måste själv träffa överenskommelser med fastighetsägare om infrastruktur på deras mark eller ansöka om tillstånd om det t.ex. skulle behövas ta initiativ till ledningsrätt. En viktig grundprincip måste också vara att nätinnehavaren ska få full kostnadstäckning för bredbandsutbyggarens tillträde till infrastrukturen samt eventuella merkostnader för drift och underhåll av anläggningarna. Det vore orimligt om fjärrvärmenätsägare skulle behöva subventionera utbyggnaden av bredbandsinfrastruktur. Det behöver även klargöras vad som gäller om en nätinnehavare avvecklar delar av sin infrastruktur och vem som då ansvarar för bredbandsinfrastrukturen. SSNf understryker att rätten att neka tillträde till fysisk infrastruktur när det finns alternativ infrastruktur som svart fiber att tillgå är av central betydelse för stadsnäten. För nätinnehavare som är stadsnätsägare och som kan erbjuda alternativ infrastruktur d.v.s. svart fiber ska tillträde till fysisk infrastruktur som exempelvis kanalisation inte vara ett alternativ. SSNf noterar även att enligt den nya lagen kan en kommun som också är nätinnehavare och som har verksamhet med el, vatten och fiber organiserat i ett gemensamt tekniskt bolag neka tillträde till utrymme i kanalisation om tillgång till svart fiber erbjuds på likvärdiga villkor. Detta bör även gälla större nätinnehavare som organiserar skilda verksamhetsgrenar med innehav av fysisk infrastruktur i åtskilda juridiska personer. För att främja en gemensam användning av befintlig fysisk infrastruktur förordar SSNf också att en bredbandsutbyggare alltid först ska söka efter svart fiber hos nätinnehavare som Skanova eller hos stadsnäten. Det är av stor vikt att det endast är när det inte finns svart fiber att hyra som tillträde till den fysiska infrastrukturen enligt lagförslaget kan bli aktuellt. SSNf vill vidare betona att lagförslaget måste ta hänsyn till konkurrensen på marknaden och säkerställa att ersättning för och tillträde till svart fiber och fysisk infrastruktur sker på marknadsmässiga villkor och inget annat. Enligt lagförslaget ska en bredbandsutbyggare också få tillträde till nätinnehavarens kopplingsskåp och tillsynsbrunnar vilket kan ses som skäligt men det är också förknippat med risk och lagförslaget är i den delen onödigt detaljerat. Tillträde till fysisk infrastruktur måste vägas mot krav på driftsäkerhet och det borde vara rimligt att nätinnehavaren själv får avgöra om kanalisation ska levereras med ett kopplingsskåp eller brunn som är delat eller icke delat med nätinnehavaren. SSNf påpekar också att det finns en risk i att nätinnehavare väljer att avstå från att lägga kanalisation för framtida bruk, när tillfälle ges, eftersom det finns risk att andra och inte de själva får tillträde till kanalisationen i och med rådande lagförslag. Lagförslaget måste säkerställa att nätinnehavaren har rätt att neka tillträde till kanalisationen om de själva har affärsmässiga planer på att expandera sitt nätområde eller för att stärka upp då ökad kapacitet krävs. E.ON pekar på att vid planering och byggnation av infrastruktur tar nätinnehavaren hänsyn till kommande utbyggnadsbehov i områdena. Därför kan det finnas idag outnyttjat utrymme i viss infrastruktur men

infrastrukturen är dimensionerad för att täcka nätinnehavarens framtida behov av utrymme för sin verksamhet. Det är ett orimligt krav att det måste finnas konkreta planer för användning av infrastrukturen som är närliggande i tiden för att nätinnehavare ska kunna neka tillträde. Det bör därför vara upp till nätinnehavare att bedöma om tillgängligt utrymme i infrastrukturen behövs för den framtida egna verksamheten eller om det kan användas av bredbandsutbyggaren. Det bör vidare tydliggöras vad som avses med marknadsmässig ersättning och densamma måste också motsvara de verkliga kostnaderna som uppstår vid tillträdet till befintlig infrastruktur och eventuella fördyringar av kommande drift och underhåll på nätinnehavares anläggning. En rättvis och rimlig ersättning motsvarar full kostnadstäckning för investeringen och eventuellt fördyrad drift och underhåll av anläggningen. Bredbandsutbyggaren måste också stå för sina kostnader i händelse av ombyggnad eller avveckling av nätinnehavarens infrastruktur. Det är viktigt att frågan om hur ersättningen ska utformas är klarställd innan föreslagna förändringar träder i kraft så att tvister inte uppstår varje gång en bredbandsutbyggare begär tillträde till befintlig infrastruktur. Det är också viktigt att det blir tydligt vilka uppgifter som ska redovisas i nätinnehavares svar på begäran. Erfarenhet från att ansluta vindkraft visar att aktörerna inte sällan undersöker flera olika platser vilket snabbt ger en stor arbetsbelastning för nätinnehavaren om detaljerade analyser ska göras för många olika anslutningspunkter. Nätinnehavare bör därför få kostnadstäckning för den arbetsinsats som görs vid framtagningen av det skriftliga svaret till bredbandsutbyggare. Om besked om tillträde ska lämnas senast två månader efter det att en fullständig begäran mottagits kan beskedet inte inkludera tillstånd och avtal med markägare om tillträde eftersom det arbetet tar längre tid. Det måste även finnas en möjlighet att neka tillträde för en bredbandsutbyggare som uppenbarligen missköter sig då det är en risk för driftsäkerheten i nätet och måste anses som en omständighet där det inte är rimligt att tillträdesbegäran medges. *Vattenfall* är positivt till att mot marknadsmässig ersättning och skäliga villkor lämna tillträde till lokalnätet men avvisar bestämt tanken på att lämna tillträde till regionnätet mot bakgrund av att det där finns ett behov av skydd mot driftstörningar. Regionledningarna måste tas ur drift om en annan infrastruktur ska installeras på eller invid densamma och sådana avbrott är långvariga och medför minskad överföringsförmåga. Konsekvenserna av detta kan bli omfattande för elmarknaden och för regionnätets driftsäkerhet vilket innebär att nyttan av tillträdet till infrastrukturen äts upp av stora samhällsekonomiska kostnader. Det är således ytterst angeläget att regionnätet undantas från lagtextens huvudregel. *Vattenfall* poängterar att nätägarens elnät kan både flyttas och raderas. Detta måste regleras mellan berörda parter. I förslaget saknas denna reglering mellan fastighetsägare och bredbandsutbyggare. *Vattenfall* anser vidare att den föreslagna tidsbegränsningen om två månader inom vilken en nätinnehavare ska meddela sökanden om huruvida tillträde medges eller

inte är alltför kort, och föreslår att svar på begäran ska lämnas inom fyra månader.

Com Hem välkomnar att det tydliggörs i promemorian att utgångspunkten är att en nätinnehavares möjlighet att neka tillträde till fysisk infrastruktur ska vara begränsad. Att nätinnehavares skyldighet att lämna tillträde i möjligaste mån står fast och efterlevs är av yttersta vikt för att förslaget ska få effektivt genomslag. Det är vidare logiskt att tillträdesskyldigheten även träffar nätinnehavare som själva är leverantörer av elektroniska kommunikationstjänster. Även om en sådan nätinnehavare nekar begäran och i stället erbjuder ett alternativt tillträde t.ex. i form av svart fiber kan, vilket även påtalas i motiven, villkoren och priset för detta leda till att det i praktiken inte utgör ett alternativ till kanalisationsstillträde. Tillgång till i vart fall svart fiber på rimliga villkor utgör en mycket viktig förutsättning för att nya bredbandsleverantörer ska kunna etablera sig på marknaden och för att underlätta utbyggnaden till områden som i dagsläget saknar tillgång till höghastighetsbredband. Av detta skäl välkomnas möjligheten att få skäligheten i villkoren och priset för det alternativa tillträdet prövat. *Com Hem* välkomnar också särskilt att lagförslaget innebär att aktörer som idag har valt att inte erbjuda svart fiber på marknaden genom de nya reglerna kan tvingas erbjuda i vart fall just svart fiber som alternativ till kanalisationsstillträde. Detta är något som borde tydliggöras i motiven och det vore i så fall mycket positivt för marknadsutvecklingen och konkurrensen på marknaden. Vad gäller ersättningen till nätinnehavaren för tillträde, som ska vara marknadsmässig, önskar *Com Hem* framhålla vikten av tydlighet för att skapa förutsättningar vid eventuell tvistlösning och domstolsförhandling. Erfarenheter från tillämpningen av LEK visar att kravet på marknadsmässig ersättning varit mycket svårt att tillämpa på ett tillfredsställande sätt och därför förordas en mer utförlig vägledning kring vad som ska ligga till grund för ersättningsberäkningen, t.ex. att priset för kanalisationsstillträdet ska vara kostnadsorienterat. Mot bakgrund av att telekombranschen är tidskritisk och att operatörerna investerar i takt med efterfrågan anser *Com Hem* också att den tidsperiod om två månader som nätinnehavaren har på sig att meddela sökanden huruvida tillträde medges eller inte är väl tilltagen. Det kan inte anses vara oskäligt betungande för nätinnehavaren att meddela sitt besked inom en betydligt kortare tidsram, förslagsvis inom två veckor från mottagandet av begäran. Undantag skulle kunna göras när det är särskilt påkallat, t.ex. under sommarperioden. *Tele2* påtalar att en två månader lång väntetid mellan förfrågan om tillträde och besked om sådant medges kan innebära att relevansen av tillträdesbestämmelserna begränsas väsentligt. I den del av operatörernas löpande verksamhet som rör utbyggnad av aktiv infrastruktur krävs, inte minst mot bakgrund av den hårda konkurrensen, att möjligheterna till tillträde kan klargöras med kort varsel. Med en så lång svarstid som föreslås bedömer *Tele2* att bestämmelserna i praktiken skulle komma att tillämpas endast i större, strategiska bredbandsutbyggnadsprojekt. Mot bakgrund av detta bör den

längsta tillåtna svarstiden istället sättas till två veckor. *Telenor* påpekar att ett vanligt scenario är att en bredbandsutbyggare vill förbinda två platser med fiber och då har eller bygger ett eget nät på en del av sträckan men saknar kanalisering på en del av den totala sträckan. Det bör förtydligas att en nätinnehavare i sådana situationer inte får neka en bredbandsutbyggare tillträde till en kortare del av en total sträcka med hänvisning till möjligheten att hyra svart fiber på den totala sträckan. *Telenor* påtalar också att begreppet marknadsmässig ersättning öppnar upp för tvister då det kan tolkas på många olika sätt. Det bör betonas att just frågan om ersättning är av stor vikt för både tillhandahållare och användare av tillträde. För att minska risken att det nya regelverket blir ineffektivt på grund av långdragna juridiska processer som ska slå fast hur man beräknar ett marknadsmässigt pris bör lagstiftaren överväga att införa en mer konkret skyldighet när det gäller ersättning, exempelvis kostnadsbaserade priser, som ska beräknas enligt en specifik metod. Vidare bör ersättningen för tillträdet under inga omständigheter överstiga de kostnader som en bredbandsutbyggare skulle ha om denne skulle anlägga den fysiska infrastrukturen själv. *Telenor* föreslår också att minska den maximalt tillåtna ledtiden för begäran om tillträde till två veckor då det bättre skulle svara mot de krav på skyndsamt som gör sig gällande vid bredbandsutbyggnad, inte minst vid kunddrivna projekt. *IP-Only* ifrågasätter att möjligheterna att neka tillträde bör vara större i de fall den fysiska infrastrukturen är en del av en samhällsviktig verksamhet. Bredbandsinfrastruktur blir i allt större utsträckning en samhällsviktig infrastruktur vilket bl.a. är ett av skälen till direktivet och samhällets behov av att bygga ut bredband. Hänvisningen till samhällsviktig verksamhet i promemorian är svårtolkad och skulle i framtiden kunna innebära att tillämpning av den nya lagen helt omöjliggörs. Många olika typer av verksamheter i samhället kan komma att ses som samhällsviktig verksamhet och att verksamheten är av det slaget bör inte i sig utgöra ett skäl att neka tillträde. Det är risken för den allmänna säkerheten, driftstörningar eller att andra tjänster störs som bör utgöra skäl att neka tillträde. *TeliaSonera* välkomnar en lagstiftning med de syften som direktivet har om att skapa möjligheter för att enklare och mer kostnadseffektivt kunna anlägga bredbandsinfrastruktur. Det är dock att beklaga att direktivet och den föreslagna lagstiftningen inte ställer några krav på innehavare av gator, vägar, banvallar m.m. att tillhandahålla utrymme för bredbandsutbyggare eftersom den mesta bredbandsutbyggnaden med nödvändighet sker i just sådan infrastruktur. Det vore välkommet med förslag som, utöver vad som följer av den nu föreslagna regleringen, leder till en ökad och enklare tillgång till Trafikverkets och andra offentliga aktörers mark. *Colt* uppmärksammar, angående nätinnehavarens skyldighet att ordna med behövliga tillstånd, att enligt prop. 2002/03:110 s.118 ska det framgå av lagen att en nätinnehavare har en skyldighet att ordna med nödvändiga tillstånd. Mot bakgrund av det uppmanas regeringen att lägga till detta förtydligande i lagtexten. Vidare påtalar *Colt* att svart fiber inte alltid är ett substitut till kanalisering och att vid en tillträdessituation är det

bredbandsutbyggarens krav som måste respekteras. En nätinnehavares åsikt om vad som utgör ett alternativt tillträde ska alltså inte ligga till grund för om tillträde ska kunna nekast. Vad gäller att nätinnehavaren inom två månader ska meddela om tillträde medges eller inte anser Colt att det är en alltför lång tidsperiod. Tidsfristen är framförallt inte gångbar i en budsituation, där den fysiska infrastrukturen utgör en kundaccess, utan i ett sådant läge är maximalt två veckor en acceptabel svarstid. Colt konstaterar att det idag finns fungerande frivilliga överenskommelser mellan nätinnehavare avseende tillträde till infrastruktur. Dock kommer Direktivet att beröra många nya aktörer både inom och utanför telekomsektorn och erfarenhetsmässigt visar det sig att tolkningen av vad en marknadsmässig ersättning är, oftast resulterar i långdragna tvistlösningar eller rättsprocesser. Colt anser att den vägledning som ges i promemorian är på för övergripande nivå, och tillåter en stor tolkningsbredd. Colt anser därför att näringsdepartementet bör överväga att införa en mer tydlig och konkret skyldighet. Förslagsvis stipulera att marknadsmässig ersättning i vart fall bör ge en nätinnehavare full kostnadstäckning med ett skäligt påslag, d.v.s. en kostnadsbaserade prissättning.

LRF välkomnar förslagen i promemorian och ser med en skyldighet för infrastrukturinnehavare att upplåta sin kanalisationsmöjligheter till att öka utbyggnaden av fiberbaserade höghastighetskommunikationstjänster. Det är positivt att inrätta en lag där den som tillhandahåller ett allmänt kommunikationsnät eller viss infrastruktur är skyldig att, under vissa förutbestämda förutsättningar, ge tillträde till infrastrukturen. *Hela Sverige ska leva* poängterar att det är viktigt att säkra att även små föreningar vid utbyggnad har rätt att till rimlig kostnad begära tillgång till existerande infrastruktur. Rimlig innebär i sammanhanget att kostnaden per inkopplad medlem ska vara på samma nivå som på större orter. *Skärgårdarnas Riksförbund* är positiva till avsikten att göra det möjligt att få tillträde till befintlig infrastruktur till ett i många fall billigare pris men menar också att det i skärgården inte kommer att få den avsedda effekten då det för att nå en ö krävs förläggning av sjökabel. Det saknas i promemorian tyvärr konkreta förslag för att underlätta sådan förläggning. *Svenskt Vatten* anser att de uppräknade omständigheter som ger en nätinnehavare möjlighet att neka tillträde är väl formulerade. När det gäller allmänna VA-ledningar kan samtliga sju uppräknade omständigheter bli aktuella att hänvisa till vilket medför att VA-ledningar vanligtvis inte lämpar sig för tillträde. Det är något som enligt *Svenskt Vatten* bör omnämnas i promemorian. *Sveriges Advokatsamfund* menar att i den mån det ska finnas undantag för att i vissa situationer inte behöva lämna tillträde måste dessa undantag vara tydligt angivna. En sådan tydlighet är även nödvändig för att värna om den enskildes egendomsskydd. De i promemorian föreslagna undantagsbestämmelserna ger emellertid stora möjligheter att vägra ett tillträde samtidigt som undantagen inte är tillräckligt klart preciserade vilket leder till brist på transparens och förutsägbarhet. Om syftet med

den nya lagen ska uppnås är det också viktigt att alltför stora möjligheter att hänvisa till grundläggande skydd för egendom och äganderätt inte kommer i vägen för tillträdet, samtidigt som det är viktigt att det är klart under vilka förutsättningar ett begärt tillträde får och kan nekas. Om det är så att lagstiftaren anser att den enskildes egendomsskydd ska få stå tillbaka för att syftet med lagen ska kunna uppnås i tid behöver detta förtydligas för att balansen mellan de olika intressena ska bli så klar som möjligt. Utan en sådan tydlighet och transparens finns det risk att regelverket kan leda till stora och inte förutsägbara ingrepp i den enskildes grundlagsskyddade rätt till sin egendom, samtidigt som inte heller syftet med lagstiftningen uppnås i tid. Advokatsamfundet är också av uppfattningen att priset för upplåtelsen kommer att vara av central betydelse för att regelverket ska få avsedd verkan. Det kan befaras att centrala begrepp som t.ex. marknadsmässig ersättning inte är tillräckligt tydligt definierade i det avseendet. Mot bakgrund av tidigare tvister inom bl.a. energi- och telekomsektorn kan det ifrågasättas om det är lämpligt att lämna åt rättstillämpningen att närmare avgöra t.ex. vad som utgör en sådan marknadsmässig ersättning. Samma sak gäller begreppet ”rättvis och rimlig” samt vad som ska utgöra ”skäliga villkor” för att tillträde till fysisk infrastruktur ska medges. Oklarheter i angivna avseenden kan leda till rättsosäkerhet för den enskilde som inte kan anses vara acceptabel. Lagstiftaren bör i stället t.ex. ge närmare vägledning hur det marknadsmässiga priset beräknas, exempelvis med hänvisning till vad liknande tillträden kostar på fungerande marknader.

6.2 Tvistlösning

Förslag: Om en överenskommelse om tillträde inte har nåtts ska en part kunna hänskjuta frågan till en tvistlösningsmyndighet för avgörande. Tvistlösningsmyndigheten ska så snart som möjligt besluta i tvisten. Beslut ska meddelas senast fyra månader från det att en fullständig begäran kom in till myndigheten, om inte längre tid är nödvändig med hänsyn till tvistens omfattning eller andra särskilda omständigheter.

Bedömning: En bestämmelse som anger den senaste tid inom vilken begäran om tvistlösning ska ha kommit in till tvistlösningsmyndigheten behövs inte.

Svenska kraftnät avstyrker att en tvistlösningsmyndighet ska kunna överpröva Svenska kraftnäts bedömning av vad som äventyrar Sveriges elförsörjning och verkets möjlighet att fullgöra sitt ansvar som systemansvarig myndighet enligt ellagen. En annan förvaltningsmyndighet, som inte ansvarar för tillsyn inom området, bör inte ges rätten att överpröva hur Svenska kraftnät genomför sina uppdrag inom elförsörjningen. Om en överprövning ska vara möjlig bör den istället göras av regeringen.

SSNf anser att det borde finnas något som skapar eftertanke och välgrundade skäl när det gäller ansökan om tvistlösning, och saknar ett skydd mot att begäran om tvistlösning missbrukas. Om en bredbandsutbyggare är en ekonomiskt starkare aktör kan det få konsekvenser gentemot en svagare nätinnehavare eftersom denne inte har samma resurser att sätta in vid en tvistlösningsprocess. Det är något som i förlängningen kan hämma konkurrensen och gynna överutnyttjande av möjligheten att begära tvistlösning. SSNf noterar också att i lagförslaget tas ingen hänsyn till om tillträdet till infrastrukturen i det enskilda fallet är till fördel för konkurrensen på marknaden. Det borde vara en utgångspunkt i bedömningar och i tvisteförfarandet. Det finns vidare en stor risk för meningsskiljaktigheter på marknaden och för att tvistlösningar kommer att begäras gällande vem som äger rätten till vad och vem som är skyldig till vad när det gäller infrastrukturen. Det saknas konsekvensanalyser i lagförslaget gällande detta.

Tele2 menar att den längsta tillåtna tiden för tvistlösning om fyra månader rimmar illa med behovet på marknaden av att så fort som möjligt få förutsättningarna för tillträde till infrastruktur klarlagda. Den längsta tillåtna tiden för tvistlösningsförfaranden bör därför sättas till två månader. *Telenor* ställer sig frågande till formuleringen på sid. 41 i den remitterade promemorian: ”När det gäller prissättning i en tvist mellan en nätinnehavare och en bredbandsutbyggare som båda är tillhandahållare av allmänna kommunikationsnät bör, i enlighet med vad som anges under de villkor som nätinnehavaren får ställa, beaktas att konkurrensen i högre delar av värdekedjan kan påverkas av prissättningen. Nätinnehavaren bör då få ta hänsyn till vinster av investeringar och avskrivningar av nättillgångar.” Detta kan enligt *Telenor* tolkas på olika sätt, bl.a. som att tillträde som tillhandahålls av en nätinnehavare som tillhandahåller allmänna kommunikationstjänster per definition ska vara dyrare än tillträde som tillhandahålls av andra nätinnehavare. Man kan argumentera för att all hjälp till en part som konkurrerar på samma marknad har konsekvenser för avkastning på investeringar och avskrivningar av tillgångar och *Telenor* förespråkar att formuleringen stryks.

6.4 Tillgång till utrymme och rätt till egendomsskydd för andra än nätinnehavaren

Förslag: En rätt till andrahandsupplåtelse enligt 11 a § ledningsrättslagen ska få, i fråga om kanalisation enligt 2 a § samma lag, avse ledningsframdragning av annan även om ledningsrättsshavaren inte har dragit fram en egen ledning inom det upplåtta utrymmet.

Bedömning: Någon ändring i expropriationslagen (1972:719) eller jordabalken (1970:994) behövs inte.

Lantmäteriet anser att det är logiskt att tillåta ledningsdragning av annan ledning även om ledningsrättshavaren inte dragit fram en egen ledning i det upplåtta området. Omfattningen bör dock inte vara av sådan art att ledningsrättshavaren inte kan dra de ledningar som denne har avsett p.g.a. utrymmesbrist.

Malmö Stad menar att förslaget till ändring av ledningsrättslagen får anses som ytterligare en belastning och därför ska möjligheterna till ersättning utökas. Kommunerna har redan idag stora svårigheter med att få rimlig ersättning i samband med beslut enligt ledningsrättslagen och det är inte rimligt att nu bortse från möjligheterna att kunna erhålla ersättning för den föreslagna utbyggnaden av ett billigare bredbandsnät. *Länsstyrelsen i Uppsala län* tillstyrker förslaget och föreslår att man även gör det möjligt att använda stolpar och annan infrastruktur såsom vägar och vatten- och avloppsledningsschakt. Länsstyrelsen anser också att det är viktigt att förtydliga huruvida ledningsrättslagen även kan gälla redan nedlagd kanalisation som är helt eller delvis offentligt finansierad.

Länsstyrelsen i Västra Götaland anser att det bör förtydligas om den som får tillträde till befintlig eller nybyggd kanalisation får egen ledningsrätt. Det bör även klargöras huruvida en befintlig ägare av nedlagd kanalisation kan neka tillträde för en bredbandsbyggare som i första hand tillhandahåller bredband för sina medlemmar inom en ekonomisk förening, men som också kommer att bedriva ekonomisk verksamhet.

E.ON framhåller att genom förslaget att nätinnehavaren ska åläggas att söka ledningsrätt läggs en alldeles för stor börda på nätinnehavaren. I de fall det inte finns ledningsrätt för den befintliga ledningen och markägaren motsätter sig tillträde för bredbandsutbyggaren är den rimliga lösningen att bredbandsutbyggaren själv ansöker om ledningsrätt för sin ledning. I promemorian bortses från möjligheten som bredbandsutbyggaren alltid har enligt ledningsrättslagen att själv söka ledningsrätt. I de situationer då ledningsrätt finns för nätinnehavarens ledning men utan rätt till andrahandsupplåtelse anser *E.ON* att det även då är alltför långtgående att ålägga nätinnehavaren att ansöka om en ny ledningsförrättning för att komplettera ledningsrätten med rätt till andrahandsupplåtelse. Möjligheten bör istället utredas att ändra i ledningsrättslagen så att bredbandsutbyggaren, i de fall nätinnehavaren medgett tillträde till sina anläggningar, ges möjlighet att initiera en förrättning enligt ledningsrättslagen för att komplettera den befintliga ledningsrätten med en rätt till andrahandsupplåtelse. Vidare anser *E.ON* att om nätinnehavaren tvingas ta bort sin egen infrastruktur p.g.a. att ledningen tas ur bruk så är det inte rimligt att det finns ett fortsatt ansvar för markupplåtelsen för bredbandsutbyggarens i infrastruktur. Det är en problemställning som överhuvudtaget inte berörs i promemorian och därför efterfrågas en ordentlig analys i den delen. *Vattenfall* anser att det är en dålig lösning att öka ansvaret för nätinnehavaren att vara avtalspart med fastighetsägaren för bredbandsutbyggarens räkning och ser stora nackdelar med att vara en sådan mellanhand. Detta på grund av problem

med avtalsfrågor, ersättningsfrågor samt eventuella skador som kan uppkomma under entreprenadtiden och vid framtida reparaionsarbete och underhåll av bredbandsanläggningen. Vattenfalls uppfattning är att det inte ska vara nätinnehavaren som ska ha ansvaret att eventuellt tvångsvis via ledningsrätt driva en bredbandsutbyggares markanskaffningsfrågor gentemot fastighetsägare. Detta skulle kunna skada den relation Vattenfall har med fastighetsägare rörande bolagets egna anläggningar och det faller sig mer naturligt att bredbandsutbyggaren själv driver denna fråga. Vidare kan nätinnehavarens elnät både flyttas och raderas och det måste regleras mellan berörda parter. I förslaget saknas dock denna reglering mellan fastighetsägare och bredbandsutbyggare. *Swedegas* är kritiska till förslaget och menar att det kommer att få långtgående konsekvenser för nätinnehavare som till stor del slutit avtal med kommuner och markägare för att kunna anlägga sin infrastruktur. Dessa avtal sluts normalt på förhand med berörda parter och underlättar tillståndshandling och ledningsrättsansökan. Avtalen kan inte förutsättas ge utrymme för att en bredbandsutbyggare har rätt att tillträda eller nyttja infrastrukturen utan innehåller tvärtom begränsningar av möjligheterna till upplåtelser i andra hand och överlåtelser av ledningsrätten. Resultatet av detta är att befintliga avtal måste omförhandlas vilket skadar relationerna mellan avtalsparterna och leder till kostnader för nätinnehavaren. I framtiden måste nätinnehavare också ta hänsyn till att tillträde kan begäras och ta med detta i avtalsförhandlingarna. Nätinnehavare försätts därmed i en sämre förhandlingsposition med högre kostnader som följd och det är osannolikt att nätinnehavare kommer att kunna få ersättning för de försvårande omständigheterna som detta innebär. Det saknas enligt *Swedegas* en fullvärdig utredning av konsekvenserna med lagförslaget i denna del. Konsekvenserna för befintliga ledningsrätter och underliggande avtal har inte heller berörts utan det förutsätts endast att nätinnehavare ska ombesörja att det går att lösa. Det finns även antydningar till att framtida ledningsrättsärenden kommer bli mer tungrodda eftersom markägare vid avtalsförhandlingar på frivillig basis måste vara beredda att ge upp sin egendom utan att kunna påverka efterföljande upplåtelser och överlåtelser av ledningsrätten. Vidare är det enligt *Swedegas* inte tydligt vad konsekvenserna av regleringen kan bli i förhållande till det grundlagsfästa egendomsskyddet.

Telenor välkomnar den föreslagna ändringen i ledningsrättslagen. *IP-Only* menar att nuvarande ledningsrättslag och de föreslagna ändringarna riskerar att snedvrider konkurrensen på marknaden och är otillräckliga för införandet av direktivet. Att enkelt utnyttja redan existerande infrastruktur i form av exempelvis kanalisation och teknikbodar är hela syftet med direktivet och måste därför även påverka ledningsrättslagens utformning. Ledningsrättslagen måste utformas på ett sätt så att den tillvaratar det allmännas intresse av bredbandsinfrastruktur samtidigt som egendomsskyddet för fastighetsägare tillvaratas. Ersättningen för ledningsrätt ska återspegla inträdet och det eventuellt försämrade

marknadsvärdet på fastigheten och utgör ingen vinstdelning eller ersättning för det allmännas nytta. Att fastighetsägare i dag kräver ersättning som är mycket högre än vad ledningsrättslagen medger måste ses som ett resultat av att ledningsrättslagen har allvarliga brister och inte i tillräcklig utsträckning tillvaratar det allmännas och ledningsägarnas intressen. Utgångspunkten för om fastighetsägaren kan neka tillträde och om en förrättning behöver genomföras måste vara om andrahandsupplåtelse innebär ett intrång eller är till skada för fastighetsägaren. Om exempelvis existerande kanalisation eller teknikbodar används för utbyggnad av bredband förändras inte de yttre omständigheterna och fastighetsägaren drabbas inte av någon ytterligare skada utöver den redan existerande ledningsrätten.

Andrahandsupplåtelse som är till ringa men för fastighetsägaren bör vara möjligt utan förrättning eller ändrad ersättning. Det är dock rimligt att fastighetsägaren underrättas om att andrahandsupplåtelse sker. När mer omfattande förändringar krävs för bredbandsutbyggnad, exempelvis uppförande av ytterligare en mast, ytterligare en teknikbod eller förläggning av ett nytt ledningsstråk, kan det inte rymmas i vad som anses vara ringa men för fastighetsägaren utan ny ledningsrätt bör då upprättas. *TeliaSonera* menar att det inte är rimligt att lägga skyldigheten och kostnaderna för att ansöka om ledningsrätt och rätt till andrahandsupplåtelse på nätinnehavaren istället för på bredbandsutbyggaren som önskar tillträdet. Ledningsrättsförrättningar är tidskrävande och mycket kostsamma och en ordning där det ankommer på nätinnehavaren att tillse att det finns möjlighet till andrahandsupplåtelse innebär en mycket stor börda för nätinnehavaren. Det skulle generellt öka kostnaderna för bredbandsutbyggnaden och komplicera verksamheten på ett mycket skadligt sätt. Det är samhällsekonomiskt betydligt mer effektivt och lönsamt om det istället är bredbandsutbyggaren som på egen bekostnad ombesörjer tillstånd från berörda markägare och den aktören kan då själv överväga nyttan och kostnaden med tillträdet. *Colt* välkomnar den föreslagna ändringen i ledningsrättslagen då det tar bort ett stort och onödigt hinder för tillträde.

LRF vill framhålla att man delar uppfattningen att ökat nyttjande av andrahandsupplåtelse sammantaget kan leda till mindre grävarbeten och andra typer av intrång vilket är positivt. Samtidigt kan det inte uteslutas att det kan uppstå olika typer av situationer vid ökat nyttjande av andrahandsupplåtelser, och då särskilt med en tillkommande möjlighet till omvänd iläggning, vilka medför ytterligare intrång för markägaren. Det är därför viktigt att markägare underrättas inför utnyttjande av andrahandsupplåtelse, att beslut innefattar föreskrifter om tillträde samt att eventuellt ytterligare intrång utöver det intrång som tidigare beräknats berättigar till ersättning. Vad avser specifikt införande av andrahandsupplåtelse för iläggning i omvänd ordning finns anledning att noga avväga utformningen av regelverket så att det inte på sikt sker en successiv glidning i vad som är grund för beslut om ledningsrätt. Det

finns en risk att möjligheten till andrahandsupplåtelse av tom kanalisation kan komma att menligt påverka markägarens situation om detta i sig efter hand ses som ett viktigt verktyg i arbetet att påskynda utbyggnaden av bredband. *Svensk Energi* anser att även om ledningsrätt finns för nätinnehavarens ledning men utan rätt till andrahandsupplåtelse att det är alltför långtgående att ålägga nätinnehavaren att ansöka om en ny ledningsförrättning för att komplettera ledningsrätten med rätt till andrahandsupplåtelse. Detta krav, är enligt Svensk Energi, inte rimligt och står inte heller i proportion till det aktuella syftet som regleringen ska ha. Möjligheten bör istället utredas att ändra i ledningsrättslagen så att bredbandsutbyggaren i de fall nätinnehavaren medgett tillträde till sina anläggningar ges möjlighet att initiera en förrättning enligt ledningsrättslagen för att komplettera den befintliga ledningsrätten med en rätt till andrahandsupplåtelse.

7.1 Skyldighet att samordna bygg- och anläggningsprojekt

Förslag: En nätinnehavare som utför ett bygg- eller anläggningsprojekt som finansieras helt eller delvis av offentliga medel ska på skäliga villkor medge samordning av projektet och en bredbandsutbyggares projekt, om bredbandsutbyggaren begär det. Om det inte är rimligt att begäran medges ska nätinnehavaren få neka samordning.

En begäran om samordning ska lämnas till nätinnehavaren, vara skriftlig och innehålla en redogörelse för bredbandsutbyggarens bygg- eller anläggningsprojekt i de delar som är relevanta för samordningen. En sådan begäran ska lämnas senast en månad innan nätinnehavaren ansöker om nödvändiga tillstånd hos behöriga myndigheter.

Nätinnehavaren ska senast en månad från mottagandet av fullständig begäran skriftligen meddela bredbandsutbyggaren om samordning medges eller nekas. Meddelandet ska innehålla villkoren för samordningen eller skälen för att samordning nekas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela ytterligare föreskrifter om innehållet i begäran om samordning och om på vilket sätt skyldigheten att lämna svar på begäran ska fullgöras.

Bedömning: Direktivets bestämmelse om rätt att förhandla om samordning föranleder inte någon lagstiftningsåtgärd.

Kammarrätten i Stockholm anför att det inte framgår klart av förslaget om en nätinnehavare ska vara tvungen att avvakta en förhandling och eventuell tvistlösning om samordning av projekt eller om denne kan fortsätta med projektet även under tiden som detta pågår. Det sägs dock i promemorian (avsnitt 7.3) att ett projekt som redan är avslutat inte kan ge upphov till samordning. Därmed kan ett projekt hinna bli klart redan innan ett tvistlösningsförfarande är avslutat, vilket kan ge upphov till en del onödiga processer. *PTS* bedömer att alla offentliga aktörer, inom ramen för sina respektive uppdrag och verksamheter, bör verka för att

förenkla bredbandsutbyggnaden. Skyldigheten att samordna bygg- och anläggningsprojekt bör därför utvidgas till att omfatta alla offentliga aktörer, oavsett om projekten finansieras med offentliga medel eller inte. För en sådan lösning talar också de särskilda praktiska svårigheter som finns med att bedöma om en offentlig aktör finansierar sina bygg- och anläggningsprojekt med offentliga medel eller inte. PTS föreslår därför att den nya lagen skrivs så att detta ansvar för offentliga aktörer tydligt framgår. *Trafikverket* anser att nätinnehavaren behöver längre tid än en månad på sig för att meddela bredbandsbyggaren om samordning nekas eller medges, och föreslår att svarstiden istället sätts till fyra månader. *KKV* menar att det saknas skäl att undanta några offentliga projekt från skyldigheten att samordna bygg- och anläggningsprojekt med bredbandsutbyggnad, oavsett om det handlar om skattefinansierade eller avgiftsfinansierade projekt. Det kan övervägas om även privata projekt ska omfattas av skyldigheten, men det kräver i så fall en utförligare konsekvensanalys. Vad beträffar de tidsfrister som anges i förslaget är det enligt *KKV* en öppen fråga om de är lämpliga. Givetvis är det en fördel om det allmänna genom god planering ger utrymme för utbyggnad av bredbandsnät vid anläggningsarbeten. Emellanåt kan det dock vara nödvändigt att genomföra anläggningsarbete med kort varsel och om tidsfristerna ska tillämpas kategoriskt kan viktiga anläggningsprojekt fördröjas i onödan. *Statens jordbruksverk* anför att det på landsbygden idag finns bredbandsnät som skulle kunna utnyttjas på ett effektivare sätt som en del i utbyggnaden av accessnät. Det kommer att pågå en kraftfull utbyggnad av bredbandsinfrastruktur på landsbygden inom de närmsta åren där ökade möjligheter till samförläggning kan minska kostnaderna. En mer reglerad skyldighet att underlätta samordning är därför positiv.

Länsstyrelsen i Jönköpings län bedömer förslaget om att en begäran om samordning ska lämnas senast en månad innan nätinnehavaren ansöker om tillstånd hos behörig myndighet som rimligt. För de fall nätinnehavaren behöver ha flera tillstånd föreslås att tiden räknas från ansökan för det sista tillståndet. Länsstyrelsen vill också poängtera att bredbandsutbyggnad kräver flera typer av tillstånd och regeln kan därför vara svår att följa upp i de fall tvister uppstår. *Länsstyrelsen i Uppsala län* stödjer förslaget till ny lag som innebär att ledningsägare ska samordna sina arbeten och att detta ska ske så tidigt som möjligt i planeringsarbetet. Länsstyrelsen ser också ett värde i att den nya lagen tillsammans med förslag till ändringar i plan- och bygglagen gör att kommunernas roll blir tydligare och gör det lättare för kommuner att genomföra samråd och att samordna markarbeten. Kommunerna får därmed en tydligt samordnande uppgift som innebär kontakt med berörda aktörer vilket både underlättar och driver på att koordinera olika arbeten tidigt i processen. *Länsstyrelsen i Västerbotten* understryker att det är viktigt att hänsyn tas till alla parter vad gäller kostnadsfördelningen och att den görs utifrån den åverkan på marken

som bredbandsförläggningen orsakar. Om alla parter ska dela lika på kostnaderna vid samförläggning oavsett åverkan kan det bli mer kostnadseffektivt för exempelvis en byaförening att gräva själv och då får den nya lagen motsatt effekt. *Malmö Stad* ser en del problem med om arbetet med gatubeläggningsens löpande underhåll ska räknas till kategorin bygg- och anläggningsprojekt och därmed samordnas med bredbandsutbyggnad. Samordning med gatukontorets beläggingsprogram medför sannolikt förseningar och viss framskjutning av projekt. Därutöver kan nämnas att om samordning ska ske avseende ytbeläggningsarbeten kan det få konsekvenser för bl.a. återställningsåtgärder och kvaliteten på arbetena. Alternativet att vänta ett år och att bredbandsutbyggnaden planeras in i beläggingsprogrammet ser kommunen inte som en lösning på tänkt samordning. I övrigt instämmer *Malmö Stad* i förslaget till samordning eftersom det bör leda till snabbare utbyggnad och innebära kostnadsbesparingar. *Västra Götalandsregionen* framhåller att vad som nu föreslås hade varit till stor nytta vid exempelvis vägbyggen och kraftledningsnedgrävningar där nätbyggare tidigare sällan velat ta hänsyn till behovet av bredbandsutbyggnad trots att behovet borde ha varit med i processen på ett naturligt och självklart sätt från start.

Statens jordbruksverk anser att förslaget om att en nätinnehavare som utför ett bygg och anläggningsprojekt som finansieras helt eller delvis med offentliga medel på skäligen villkor ska medge samordning av projektet och en bredbandsutbyggares projekt är en viktig åtgärd för att utbyggnaden av bredband ska ske på ett effektivare sätt och på så sätt säkerställa att flera får tillgång till bredband i hela landet. *Svensk Energi* tycker inte att det är försvarbart att senarelägga utbyggnadsplaner och -projekt för att invänta en eventuell aktör som vill samförlägga ledningar då det kan påverka andra projekt som är viktiga för samhällets utveckling. Mot den bakgrunden är det bra att helt privat finansierade projekt inte åläggs tvingande bestämmelser om samordning utan att det då kan ske på frivillig basis. *Svensk Fjärrvärme* anser att det är bra att det föreslås att helt privat finansierade utbyggnadsprojekt av infrastruktur endast ska behöva samordnas på frivillig grund. Det är idag naturligt att söka efter samordningsmöjligheter vid utbyggnad av fjärrvärmeinfrastruktur men samtidigt är det viktigt att en nätinnehavare inte ska behöva senarelägga sina utbyggnadsplaner p.g.a. eventuell samordning av ledningsförläggning. *SSNf* menar att det är rimligt att samordning sker om nätinnehavaren utför ett bygg- eller anläggningsprojekt som är helt eller delvis finansierat av offentliga medel. *SSNf* förordar även att om en nätinnehavare fått tillstånd av en kommun att gräva för att anlägga bredbandsnät så bör samordningsansvaret också ligga på den kommun som gett ut tillståndet. *E.ON* anser att det inte är försvarbart att senarelägga utbyggnadsplaner för att invänta en eventuell aktör som vill samförlägga ledningar och ställer sig därför bakom förslaget att helt privat finansierade projekt inte åläggs tvingande bestämmelser om samordning. *Vattenfall* menar att

bredbandsutbyggare bör åläggas en skyldighet att, efter mottaget skriftligt beslut om medgiven samordning inklusive villkor, senast inom en månad återkomma till nätinnehavaren med en beställning eller beslut gällande samordning. Detta då möjligheten att genomföra ett byggprojekt effektivt bl.a. är beroende av begränsade ledtider och en tillkommande part i form av bredbandsbyggare kan försena ett projekt om det inte ställs krav även på denna part. *Krafttringen* är positivt inställd till ambitionen att samordna byggande av samhällsviktig infrastruktur för att på sikt främja en kostnadseffektiv utveckling men understryker också ett par punkter som bör beaktas. De föreslagna reglerna kan medföra en risk för att försvåra tecknande av nya avtal med markägare samt förändra förutsättningarna för befintliga markavtal. Vidare bör samtliga infrastrukturer bära sina egna kostnader vilket innebär att nätinnehavare behöver få täckning för sina eventuellt ökade kostnader. Elnät och gasnät är reglerade verksamheter med fastställda intäktsramar som ska ge skälig täckning för verksamhetens kostnader. Potentiellt ökade kostnader vid samförläggning måste därför kunna täckas utöver beslutade intäktsramar.

IT&Telekomföretagen framhåller att enligt direktivet är utgångspunkten att den som samordnar bygg- och anläggningsprojekt ska få täckning för sina merkostnader, men att detta inte regleras i den nya lagen. När offentliga nätinnehavare som bedriver schaktarbeten idag samarbetar med bredbandsutbyggare tvingas de offentliga nätinnehavarna vanligtvis att ta ut halva schaktkostnaden i ersättning trots att bredbandsinfrastruktur kräver mindre omfattande schaktarbeten. Det gör att kostnaden för en bredbandsutbyggare att samarbeta blir mycket större än kostnaden för att schakta separat, vilket får till effekt att samförläggning och samordningsvinster uteblir. För att uppnå vad direktivet syftar till bör den föreslagna lagstiftningen ge nätinnehavare som inte är bredbandsutbyggare stöd för att begära ersättning för merkostnader som samförläggningen med bredbandsinfrastrukturen medför, vilket oftast är avsevärt mindre än halva schaktkostnaden. *Tele2* saknar vägledning i den nya lagen om vad som ska anses utgöra en orimlig begäran om samordning av bygg- och anläggningsprojekt. Denna brist på vägledning riskerar att leda till att den föreslagna bestämmelsen blir svår att tillämpa och att bestämmelsens praktiska betydelse för utbyggnaden av bredbandsnät av den anledningen blir begränsad. Därför bör det i lagen anges under vilka omständigheter som en begäran om samordning av bygg- och anläggningsprojekt kan anses orimlig. *IP-Only* efterlyser ett förtydligande kring huruvida offentligt ägd och kontrollerad verksamhet omfattas av skyldigheten att samordna bygg- och anläggningsprojekt eller om skyldigheten endast omfattar projekt som finansieras helt eller delvis med offentliga bidrag. *IP-Only* tolkar direktivet som att alla offentligt kontrollerade nätinnehavare ska omfattas av skyldigheten men ser gärna att saken klargörs. Vad gäller villkoren för samordning vid bygg- och anläggningsprojekt så noteras att regeringen på vaga grunder väljer att inte reglera ersättningen parterna emellan. För att få till stånd ett större samarbete än idag behöver

offentliga nätinnehavare stöd i den nya lagen för att ta ut merkostnaden i stället för halva kostnaden vid exempelvis schaktning. *TeliaSonera* poängterar att det bygg- eller anläggningsprojekt som bredbandsutbyggare vid begäran om samordning ska redogöra för kommer att vara affärskänslig information och därför måste hanteras konfidentiellt hos den nätinnehavare som mottar begäran.

Hela Sverige ska leva poängterar att det är viktigt att säkra att även små föreningar har rätt att till rimlig kostnad delta i samförläggning. Rimlig innebär i sammanhanget att kostnaden per inkopplad medlem ska vara på samma nivå som på större orter.

7.2 Undantag för vissa bygg- och anläggningsprojekt

Förslag: Skyldigheten för en nätinnehavare att samordna bygg- och anläggningsprojekt ska inte gälla för bygg- och anläggningsprojekt av mindre betydelse. Skyldigheten ska inte heller gälla om projektet rör fysisk infrastruktur som stöder samhällsviktig verksamhet och en samordning kan påverka verksamhetens funktion negativt eller om samordningen kan skada allmän säkerhet, totalförsvaret eller Sveriges säkerhet i övrigt.

Trafikverket anser att projekt med sträckning om någon eller några kilometer inte är intressanta för en bredbandsutbyggare och bör hänföras till kategorin ”bygg- och anläggningsprojekt av mindre betydelse”. Undantag kan göras för projekt där broar, tunnlar eller trafikplatser förekommer då de kan vara av intresse för bredbandsutbyggare.

Länsstyrelsen i Jönköpings län ställer sig positiv till undantaget för bygg- och anläggningsprojekt av mindre betydelse men anser att definitionen av ”mindre betydelse” måste förtydligas ytterligare.

SSNf menar att det är en bra ordning att små och mindre betydelsefulla projekt undantas från samordningskravet.

7.3 Tvistlösning

Förslag: Om en överenskommelse om samordning inte har nåtts får en part hänskjuta frågan till tvistlösningsmyndigheten för avgörande. Myndigheten ska så snart som möjligt besluta i tvisten. Beslut ska meddelas senast två månader från det att begäran kom in till myndigheten, om inte längre tid är nödvändig med hänsyn till tvistens omfattning eller andra särskilda omständigheter.

Svensk Fjärrvärme anser att det såklart är önskvärt att tvister löses inom de två månader som föreslås men ifrågasätter om det är realistiskt att ställa upp så korta tidsfrister med beaktande av att god kvalitet måste kunna garanteras i tvistlösningsförfarandet. En förutsättning för det är

att myndigheten får tillgång till så pass stora handläggningsresurser att man kan svara upp mot lagens krav i praktiken.

8.1 En informationspunkt

Förslag: Det ska finnas en informationspunkt där information om nätinnehavares fysiska infrastruktur samt planerade och pågående bygg- och anläggningsprojekt kan göras tillgänglig elektroniskt för bredbandsutbyggare. Informationspunkten ska även innehålla information om tillstånd som kan behövas vid utbyggnad av bredbandsnät.

8.2 Ansvar för informationspunkten

Förslag: Regeringen ska utse den myndighet som ska ansvara för informationspunkten.

Totalförsvarets forskningsinstitut framhåller att informationspunkten kommer att bli en känslig punkt där en stor mängd data kommer att samlas. Det bör åläggas den myndighet som utses som ansvarig för informationspunkten att genomföra en grundlig riskanalys för att klargöra vilka risker som kan kopplas till den information som kommer att lagras i informationspunkten samt vilka konsekvenser som kan uppstå vid påverkan av informationspunktens dataintegritet respektive tillgänglighet. *Lantmäteriet* menar att det finns mycket som talar för att informationspunkten på längre sikt bör kompletteras med mer information än vad som nu är föreslaget. Detta då en bredbandsutbyggare inte enbart behöver uppgifter om befintlig och planerad infrastruktur utan sannolikt också är intresserad av vilka fastigheter och ägare till dessa som kan komma att belastas av utbyggnaden eller som kan vara intresserade av anslutning. Vidare är information om befintliga rättigheter i ledningens sträckning nödvändigt vid planeringen. Denna information finns i fastighetsregistret som är Sveriges officiella register över fastighetsindelning och ägandeuppgifter om fastigheter. Dessutom innehåller registret information om adresser, byggnader, fastighetstaxering samt olika rättigheter som exempelvis inskrivna nyttjanderätter och avtalsservitut, officialservitut och ledningsrätter. Till fastighetsregistret hör även den digitala registerkartan som visar lokalisering av fastigheter och vissa typer av rättigheter, t.ex. ledningsrätter. *Lantmäteriet* framhåller att med tanke på att det idag alltså finns ett offentligt register med en stor mängd information så finns det fördelar med att använda den informationen vid utvecklingen av informationspunkten. Vidare tillstyrker *Lantmäteriet* att PTS utses till ansvarig myndighet för informationspunkten. *Tillväxtverket* anser att promemorians förslag om en informationspunkt är bra och menar att det är lämpligt att informationen tillgängliggörs elektroniskt via PTS i samarbete med de bredbandskoordinatorer som regeringen beslutat att inrätta i varje län.

Länsstyrelsen i Jönköpings län ställer sig positiv till en informationspunkt och instämmer i förslaget att PTS bör ansvara för densamma. Länsstyrelsen framhåller dessutom att en utbyggnad av Ledningskollen är att föredra jämfört med att bygga en ny informationssida. Samarbetet med andra myndigheter kan också behöva utvecklas för att den webbsida som föreslås ska innehålla rätt information som byalag och andra aktörer kan använda sig av. Bland de nationella myndigheterna behöver särskilt PTS, Jordbruksverket och Tillväxtverket vara med i dialogen om webbplatsens utformning. *Västra Götalandsregionen* ställer sig bakom införandet av en informationspunkt och tycker också att det är ett utmärkt förslag att använda och utveckla den befintliga och väl fungerande Ledningskollen för ändamålet.

E.ON anser att det är bra om den framtida informationspunkten blir en vidareutveckling av Ledningskollen.

IP-Only tycker det är positivt att regeringen föreslår att Ledningskollen används som tjänst för informationspunkten då det är en etablerad och väl fungerande tjänst.

8.3.1 Skyldighet för nätinnehavaren att lämna information om befintlig fysisk infrastruktur

Förslag: En nätinnehavare ska vara skyldig att göra grundläggande information om sin befintliga fysiska infrastruktur tillgänglig via informationspunkten. Den grundläggande informationen ska bestå av information om infrastrukturens lokalisering, typ av infrastruktur och nuvarande användning liksom kontaktuppgifter till nätinnehavaren. Nätinnehavaren ska också vara skyldig att uppdatera informationen inom två månader från det att en förändring inträffat.

Nätinnehavaren ska även vara skyldig att lämna närmare information om infrastrukturen på skriftlig begäran av en bredbandsutbyggare. Informationen ska på skäliga villkor lämnas utan onödigt dröjsmål. Av begäran om information ska framgå vilket geografiskt område som är aktuellt för utbyggnad av bredbandsnät.

Nätinnehavaren ska få begränsa tillgången till informationen till följd av tystnadsplikt eller, om det är nödvändigt, med hänvisning till nätets driftsäkerhet, allmän säkerhet, totalförsvaret eller Sveriges säkerhet i övrigt, folkhälsa, eller affärs- och driftsförhållanden. I det allmännas verksamhet ska i stället offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) tillämpas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om det sätt som skyldigheten att lämna information ska fullgöras på.

Polismyndigheten vill framhålla att den information som kan komma att lämnas ut kan innehålla känsliga uppgifter. Genom möjligheterna att begränsa tillgången till känslig information läggs ett stort ansvar på nätinnehavarna för att sådan information inte tillgängliggörs. Vid bedömningen av behovet av sådana begränsningar måste nätinnehavarna beakta faktorer som har betydelse för såväl den egna verksamheten som för civilsamhället i stort och det är viktigt att sådana bedömningar görs utifrån ett helhetsperspektiv. *Säkerhetspolisen* påpekar att det kan finnas risker med att samla och tillgängliggöra information om nätinnehavares fysiska infrastruktur på ett och samma ställe. Den samlade informationen skulle kunna användas för att sabotera eller störa tillgången till bredband för ett stort antal hushåll vilket kan inverka menligt på ekonomisk och samhällslig verksamhet. *Lantmäteriet* uppmärksammar att den minimiinformation om befintlig infrastruktur som nätinnehavare enligt direktivet ska tillgängliggöra i princip motsvarar den information som registreras vid bildande av ledningsrätt. Mot bakgrund av det menar *Lantmäteriet* att om nätinnehavaren har fått en ledningsrätt registrerad i fastighetsregistret är det onödigt att de också ska behöva skicka samma information till ytterligare en myndighet. För att minimera merarbetet för nätinnehavarna bör därför möjligheten till samordning mellan PTS och *Lantmäteriet* för användning av den information som finns i fastighetsregistret undersökas. *Luffartsverket* påpekar att verket av säkerhetsskäl inte kan lämna information om sin infrastruktur (som i operativa delar är skyddsområden) på det sätt som föreslås. *Kammarrätten i Stockholm* menar att informationsmängden i informationspunkten kan komma att bli mycket omfattande om alla nätinnehavare är skyldiga att lägga in information om sin fullständiga fysiska infrastruktur. *Kammarrätten* efterlyser därför, trots det som anges i avsnitt 8.5 i promemorian, en möjlighet till undantag från skyldigheten. *Kammarrätten* noterar vidare att skyldigheten kan innebära ett offentlighetsförklarande av viktig samhällsinformation, vilket visserligen kan underlätta för bredbandsutbyggnad men även ge upphov till vissa säkerhetsrisker trots att sekretessbelagd information är undantagen från skyldigheten. *KKV* förstår förslagen om informationspunkten som att de kan komma att innebära en ökad byråkratisk börda för staten och för andra ägare av infrastruktur. Myndigheten menar mot bakgrund av det att skyldigheten att tillhandahålla tillförlitlig information om i stort sett all infrastruktur och alla större anläggningsarbeten i landet framstår som onödigt resurskrävande.

Länsstyrelsen i Jönköpings län anser att den minimiinformation som informationskyldigheten förslås avse är bra men att det bör förtydligas vad som avses med "lokalisering" respektive "typ av infrastruktur". *Länsstyrelsen* föreslår även att en checklista bör tas fram av den ansvariga myndigheten för att underlätta för den som begär tillträde att veta vilken information de kan få tillgång till och för nätinnehavare att

veta vilken information de ska lämna. Länsstyrelsen framhåller också att samordning med Jordbruksverket bör ske för att undvika krav på dubbel dokumentation i stödsammanhang. *Länsstyrelsen i Uppsala län* ser stora behov av samlad information och anser att det ska vara tvingande för nätinnehavare att använda Ledningskollen. Dessutom menar Länsstyrelsen att information om olika tillstånd som kan behövas vid utbyggnad av bredbandsnät bör inkluderas i den samlade informationen. *SKL* saknar en analys av hur informationsansvaret enligt lag om geografisk miljöinformation förhåller sig till den nya lagstiftningens krav på information om fysisk infrastruktur. En sådan analys måste göras och beaktas vid utformningen av uppgiftsskyldigheten i den nya lagen. Därvid måste även beaktas att de flesta kommuner har system för att dokumentera sin fysiska infrastruktur samt att denna information inte lagras i Ledningskollen. Det är viktigt att utforma den nya lagen så att nuvarande system och rutiner kan användas för att uppfylla nätinnehavarnas informationsskyldighet. Bestämmelsen i den nya lagens 4 kap. 2 § behöver därför omformuleras så att det tydligt framgår att informationspunkten inte behöver innehålla information om infrastrukturen utan kan byggas på Ledningskollens nuvarande funktionalitet. *Stokab* är kritiska till att nätinnehavare som tillhandahåller svart fiber ska behöva lämna information om befintlig och planerad fysisk infrastruktur via informationspunkten. Fiberförbindelsens fysiska framföringsväg eller andra befintliga uppgifter om den fysiska infrastrukturen är inte till någon nytta för den kund som önskar hyra svart fiber eller för en bredbandsutbyggare. Ett åläggande för en svart fiberleverantör att lämna den informationen i informationspunkten skulle därmed vara helt oproportionerligt. För att undvika onödiga administrativa pålagor som inte står i proportion till syftet med direktivet måste därmed lagen ändras så att en nätinnehavare som tillhandahåller svart fiber befrias från nämnda skyldighet. Det bör i sammanhanget också noteras att *Stokab* redan idag lämnar uppgifter om befintlig fysisk infrastruktur till staden som underlag för ledningssamordning och samlingskarta samt till Ledningskollen. Förslaget medför en avsevärd utökning av administration och byråkrati i en omfattning som inte är proportionerlig mot bakgrund av att det redan finns fungerande system för ledningssamordning. Vidare har de flesta kommuner idag olika system för övervakning av sin fysiska infrastruktur. Det är viktigt att i absolut största möjliga utsträckning utforma den nya lagen så att de system som redan finns kan fylla funktionen av informationspunkt i direktivets mening. Dessutom borde lagstiftningen möjliggöra för kommunerna att själva besluta hur man håller informationspunkten uppdaterad, d.v.s. om åliggandet ligger centralt på kommunen eller på vatten- eller elbolag etc. Det är enligt *Stokab* också viktigt att regeringen tar hänsyn till den administrativa börda som etablerandet av informationspunkten kan innebära. *Malmö Stad* har inget att erinra mot de föreslagna åtgärderna kring tillgängliggörandet av grundläggande information men påpekar att

skyldigheten att bistå med information är kostnadskrävande. Samma sak gäller för undersökning av infrastruktur på plats och därför måste möjligheter finnas att vidareföra kostnader och avgifter till bredbandsutbyggare. *Göteborgs stad* påtalar att det råder sekretess om var elnät finns utplacerade samt om VA- anläggningar, vilket innefattar tunnlar, ledningar, vattentorn m.m. Liknande begränsningar finns också hos stadens bredbandsbolag som hänvisar till säkerhets- och affärsmässiga skäl. Om inte promemorian preciseras mer kring vad som inte är möjligt att få ta del av är faran att ansökningar behöver avslås då det självklart inte går att ge tillgång till dessa uppgifter.

Svensk Energi ifrågasätter behovet av en informationspunkt där nätinnehavarna redovisar viss grundläggande information om sin befintliga infrastruktur och anser att den funktion som behövs för att gynna en bredbandsutbyggnad redan finns idag genom Ledningskollen. Den administrativa bördan initialt och för att hålla systemet uppdaterat är snarare kontraproduktiv och det är bättre att nätinnehavarna får använda sina resurser i de fall där det finns ett konkret behov av information. Vidare bör informationen i den framtida informationspunkten med hänsyn till rikets säkerhet inte vara allmänt tillgänglig och inte heller presentera infrastrukturen på detaljnivå. Uppgifter om infrastrukturens mer exakta sträckning bör enligt Svensk Energis uppfattning lämnas ut först efter att bredbandsutbyggaren gjort en skriftlig begäran hos nätinnehavaren. Svensk Energi lyfter också fram att det är viktigt att det blir tydligt vilka uppgifter som ska redovisas i nätinnehavares svar på begäran om närmare information. Svensk Energis medlemsföretags erfarenhet från att ansluta vindkraft är att aktörerna undersöker många platser med olika utformning vilket snabbt ger stor arbetsbelastning för nätinnehavare om detaljerade analyser ska göras för många olika anslutningspunkter med olika förutsättningar. Nätinnehavare bör därför få kostnadstäckning för den arbetsinsats som görs vid framtagningen av det skriftliga svaret till bredbandsutbyggare. Samma synpunkter gör sig också gällande angående informationen som ska lämnas till informationspunkten. Om den ska vara mer omfattande än informationen som idag lämnas via Ledningskollen behöver nätinnehavare få ersättning för de administrativa kostnader som uppkommer för merarbetet. *Svensk Fjärrvärme* anser att den enda information om befintlig infrastruktur som bör tillgängliggöras för bredbandsutbyggare är huruvida det finns befintliga tomrör eller befintlig kanalisation tillgängliga för bredbandsutbyggnad. Saknas det så kommer det nämligen att i praktiken vara alltför kostsamt att gräva upp en fjärrvärmeledning. *SSNf* ställer sig frågande till om all information om fysisk infrastruktur ska finnas tillgänglig via informationspunkten och menar att ett mer detaljerat informationsutbyte istället bör ske mellan nätinnehavaren och bredbandsutbyggaren gällande den aktuella infrastrukturen. Vidare bör inte en nätinnehavare som kan erbjuda svart fiber på likvärdiga villkor i ett område omfattas av kraven avseende

informationspunkten, oavsett om det handlar om nätinnehavarens befintliga eller planerade infrastruktur. *E.ON* menar att om informationen som ska lämnas till informationspunkten ska vara mer omfattande än den som lämnas till Ledningskollen idag så behöver nätinnehavaren få ersättning för de administrativa kostnader som uppkommer med anledning av merarbetet. Vidare bör informationen i informationspunkten av säkerhetsskäl inte vara allmänt tillgänglig och inte heller presentera infrastrukturen på detaljnivå, och uppgifter om infrastrukturens mer exakta sträckning bör lämnas först efter att bredbandsutbyggaren gjort en skriftlig begäran hos nätinnehavaren. *Vattenfall* framhåller att kravet på nätinnehavare att uppdatera informationen inom två månader från det att en förändring inträffat är väl strängt, och föreslår att nätinnehavaren istället ska vara skyldig att uppdatera informationen inom rimlig tid utifrån sina förutsättningar. *Swedegas* menar att det bör utredas närmare vilka möjligheter det finns att meddela undantag från skyldigheten att tillhandahålla information. Då möjligheten att begränsa information helt och hållet läggs över på nätinnehavarnas bedömning av giltiga grunder för att vägra en begäran kommer det att föranleda tvister och kostnaderna blir än en gång nätinnehavarens att bära. Av denna anledning måste en tydligare utgångspunkt för rättsläget tas fram och införas i regleringen.

IT&Telekomföretagen framhåller att det är viktigt att det nya regelverket, för att inte bli för administrativt betungade för nätinnehavarna, inte innehåller en skyldighet att inkomma med uppgifter som är mer detaljerade eller omfattande än den information som Ledningskollen innehåller idag. *Com Hem* bedömer att skapandet och den löpande hanteringen av en informationspunkt med stor sannolikhet kommer att driva stora administrativa kostnader för såväl PTS som för nätinnehavare. Den nya lagen går betydligt längre än de minimikrav som föreskrivs i direktivet och kostnaderna för att etablera informationspunkten kommer vida att överstiga den förväntade nyttan med densamma samt medföra ytterligare onödig byråkrati. En mer ändamålsenlig ordning vore att skapa förutsättningar för nätinnehavare att registrera minimiinformation i informationspunkten och att komplettera det med en skyldighet att på begäran lämna ut sådan information som föreslås i den nya lagens 2 kap. 2 och 4 §§. Vidare anser *Com Hem* att då nyttan med förslaget om informationspunkt ytterst syftar till att komma medborgarna till del i form av ökad tillgång till höghastighetsbredband bör informationspunkten finansieras över statsbudgeten. *Tele2* menar att en skyldighet att lämna information till informationspunkten skulle bidra till att onödiga administrativa bördor ålades nätinnehavare, särskilt mot bakgrund av att informationen löpande ska hållas aktuell. De allra flesta bredbandsutbyggare har god kunskap om och insikt i vilka aktörer som inom ett visst geografiskt område äger eller kontrollerar fysisk infrastruktur för elektroniska kommunikationer. Det torde därför räcka med att nätinnehavare är skyldiga att i informationspunkten registrera kontaktuppgifter till den

eller de som är ansvariga för att hantera förfrågningar om tillträde till fysisk infrastruktur samt en skyldighet att vid förfrågan göra informationen tillgänglig för bredbandsutbyggare. *Telenor* noterar att den nya lagen går längre än vad direktivet kräver och ifrågasätter om den positiva effekten av en informationspunkt kommer att överstiga kostnaderna för densamma. Så länge informationen i informationspunkten inte är mer omfattande eller mer detaljerad än den som rapporteras in till Ledningskollen idag kan en skyldighet att inkomma med information till informationspunkten likväl vara proportionerlig. Det finns dock formuleringar i direktivet om den minimiinformation som nätoperatörer ska tillhandahålla som kan tolkas som att informationsdatabasen blir mer omfattande än Ledningskollen. Om informationspunkten ska innehålla information på en alltför detaljerad nivå blir det oskäligt betungande och informationspunkten riskerar då att bli en byråkratisk koloss som inte ger någon större nytta. Det är *Telenors* erfarenhet att det är relativt enkelt att identifiera potentiella nätinnehavare inom ett visst geografiskt område även utan en informationspunkt och det borde därför räcka med en skyldighet för nätinnehavare att tillhandahålla information på förfrågan i enlighet med vad direktivet föreskriver. *Telenor* föreslår därför en informationspunkt med begränsade resurser, likt dagens Ledningskollen, och att nätinnehavare inte åläggs en skyldighet att lämna information till den informationspunkten. I stället ska regelverket fokusera på snabba och smidiga processer för en direkt dialog mellan nätinnehavare och bredbandsutbyggare. *Telenor* välkomnar dock att förslaget innehåller en skyldighet för nätinnehavare att lämna ut närmare information utöver den grundläggande informationen på begäran. Det behöver dock förtydligas i regelverket vilken närmare information en nätinnehavare är skyldig att lämna, samt vad begreppet ”utan onödigt dröjsmål” innebär mer konkret. *Telenor* föreslår också att det införs en övre gräns om två veckor för svarstiden för förfrågningar avseende mer detaljerad information, med möjlighet till ytterligare två veckor när det handlar om mycket omfattande förfrågningar eller när andra särskilda omständigheter råder. *IP-Only* noterar att regeringen inte redovisar någon utredning kring huruvida det finns hinder eller problem vad beträffar möjligheten att med stöd av offentlighetsprincipen ta del av offentliga nätinnehavares information om befintlig infrastruktur. För att förstå om offentlighetsprincipen är tillämplig i sådana situationer gjorde *IP-Only* ett försök att få del av handlingar från Trafikverket om kanalisation längs järnvägen. Trafikverket besvarade förfrågan med att man hade en pågående utredning kring hur anläggningsdata skulle hanteras och att fram till att annat beslutas är uppgifter om kanalisation i samband med järnvägsanläggningen sekretessbelagda. Först efter begärd omprövning av det beslutet fick *IP-Only* ut de begärda uppgifterna och konstateras kan att det krävdes ett stort antal kontakter och sammanlagt 14 dagars väntan innan informationen från Trafikverket lämnades ut. *IP-Only* utgår från att regeringen undersökt eventuella praktiska begränsningar i

offentlighetsprincipen för att uppfylla direktivet och att det inte bara är ett teoretiskt konstaterade att offentlighetsprincipen uppfyller direktivets krav. Nätinnehavare omfattar ett stort antal olika typer av infrastrukturägare där flera troligen saknar både kunskap om direktivet och om bredbandsutbyggnad. Om regeringen inte redan genomfört någon utredning förutsätter IP-Only att regeringen vidtar nödvändiga åtgärder och inte lämnar det till bredbandsutbyggarna att öka kunskapen hos berörda aktörer och mödosamt driva rättstvister för att försöka etablera praxis på området. *Colt* menar att en nätinnehavare efter förändring av sin infrastruktur ska vara skyldig att uppdatera den grundläggande informationen inom två veckor istället för inom två månader som nu är förslaget. Detta då det under den inledande fasen av ett nätbyggnadsprojekt eller anbudsförfarande är viktigt att omgående få vetskap om huruvida det finns tillgänglig infrastruktur och om den är användbar. *Colt* anser även att det måste framgå vad som gäller tidsmässigt för den initiala registreringen av den grundläggande informationen. Förslagsvis bör registrering inom två månader från det att den nya lagen har trätt i kraft vara lämpligt då de berörda nätinnehavarna kommer att ha haft vetskap om vad den nya lagen innebär under en längre tid. *Colt* vill även framhålla att det erfarenhetsmässigt har visat sig vara mycket kostsamt och tidskrävande att undersöka tillgängligheten av infrastruktur hos en nätinnehavare. Därför bör nätinnehavarens skyldighet att tillhandahålla närmare information preciseras med att också ange infrastrukturens tillgänglighet och kondition, d.v.s. om det finns plats för andra nätelement och om det går att installera dessa. Vidare konstaterar *Colt* att det inte finns någon preciserad ledtid för utlämning av närmare information. Då denna information är mycket väsentlig för att kunna avgöra om den fysiska infrastrukturen är användbar i en anbudsituation bör maximalt två veckor från förfrågan vara en acceptabel svarstid.

Sveriges Advokatsamfund ser införandet av en informationspunkt som nödvändigt för att uppnå önskad effekt med regelverket. Att den svenska lagstiftaren här valt att gå utöver vad direktivet stipulerar får därför anses vara ändamålsenligt. Med de omfattande möjligheter som finns att begränsa tillgången till information finns det dock en risk för att det uppstår svårigheter med att få en fullständig bild av vilken fysisk infrastruktur som finns och var den är belägen. Här gäller det att finna en rimlig balans mellan de olika intressena och att lagstiftningen ger klara besked om prioriteringar eftersom regleringen i annat fall riskerar att bli svårtillämplig.

8.4 Undersökning av infrastruktur på plats

Förslag: En nätinnehavare ska på begäran medge att en bredbandsutbyggare på plats undersöker sådan fysisk infrastruktur som den senare kan komma att begära tillträde till. En sådan

undersökning ska ske på skäligen villkor. Om det inte är rimligt att begäran medges ska nätinnehavaren få neka undersökningen.

Begäran ska vara skriftlig och innehålla en redogörelse för vilken infrastruktur som begäran avser.

Om begäran beviljas ska undersökningen ske inom en månad från det att begäran togs emot.

Nätinnehavaren får begränsa undersökningen till följd av tystnadsplikt eller, om det är nödvändigt, med hänvisning till nätets driftsäkerhet, allmän säkerhet, totalförsvaret eller Sveriges säkerhet i övrigt, folkhälsa eller affärs- och driftsförhållanden.

Totalförsvarets forskningsinstitut framhåller att det inte är angivet i den nya lagens 4 kap. 3 § hur lång tid en nätinnehavare har på sig att lämna nekande svar. Vidare ska en undersökning som medges ske inom en månad från det att begäran togs emot men när undersökningen kan ske beror på såväl nätinnehavare som bredbandsutbyggare. Ett tydliggörande i dessa delar vore enligt myndigheten önskvärt. *Svenska kraftnät* uppfattar det som att offentlighets- och sekretesslagen i det allmännas verksamhet ska tillämpas både avseende begränsning av tillgången till information och tillgången till undersökning på plats. Svenska kraftnät ställer sig dock tveksamt till om offentlighets- och sekretesslagen, som primärt reglerar allmänna handlingar, kan tillämpas på frågan om undersökning av fysisk infrastruktur på plats. När det gäller möjligheterna att begränsa undersökningar är det därför viktigt att de möjligheter att begränsa tillgången till undersökning på plats som ställs upp i 4 kap. 7 § första stycket i den nya lagen även kan tillämpas i det allmännas verksamhet.

Länsstyrelsen i Jönköpings län anser att det är viktigt att den som begär tillträde även ges möjlighet att undersöka infrastrukturen men saknar uppgifter om eventuell ersättning för nätinnehavare som deltar vid en platsundersökning. För de byalag som är nätinnehavare kan det innebära förlorad arbetsinkomst för den person som behöver ta ledigt från arbete för att delta vid platsundersökningen. Det bör utredas huruvida nätinnehavaren kan ges en rimlig och marknadsmässig ersättning för deltagandet.

Vattenfall anser att förslaget ska kompletteras med att en undersökning på plats enbart kan ske under förutsättning att undersökande part utöver gällande lagar och regelverk också uppfyller nätinnehavarens regler och riktlinjer. *Swedegas* menar att det bör utredas närmare vilka möjligheter det finns att meddela undantag från skyldigheten att tillåta undersökning på plats. Då möjligheten att neka undersökning helt och hållet läggs över på nätinnehavarnas bedömning av giltiga grunder för att vägra en begäran kommer det att föranleda tvister och kostnaderna blir än en gång nätinnehavarens att bära. Av denna anledning måste en tydligare utgångspunkt för rättsläget tas fram och föras in i regleringen.

Telenor föreslår att den maximalt tillåtna ledtiden för undersökning på plats minskas till två veckor då det bättre skulle svara mot de krav på skyndsamt som gör sig gällande vid bredbandsutbyggnad. *Colt* framhåller att erfarenhet visar på att det är ineffektivt och kostnadskrävande att utföra undersökningar i andras nät och att nätinnehavaren alltid är mycket bättre lämpad för detta. Det är således mer lämpligt att lägga undersökningskyldigheten på nätinnehavaren om närmare undersökning behövs.

8.6 En bestämmelse om förbud mot att röja uppgifter behövs inte

Förslag: Det behöver inte införas en bestämmelse i den nya lagen för att säkerställa att bredbandsutbyggare inte röjer känsliga uppgifter.

Kammarrätten i Stockholm ifrågasätter om en civilrättslig bestämmelse räcker för att skydda känsliga uppgifter och föreslår att man i det fortsatta lagstiftningsarbetet överväger en straffsanktionering för röjande av sådana uppgifter.

8.7.1 Skyldighet att lämna information

Förslag: En nätinnehavare ska vara skyldig att göra minimiinformation om ett planerat eller pågående bygg- eller anläggningsprojekt, som är helt eller delvis finansierat med offentliga medel, tillgänglig via informationspunkten. Informationen ska göras tillgänglig sex månader innan tillstånd söks hos behöriga myndigheter. Om det finns särskilda skäl får informationen lämnas vid en senare tidpunkt, dock senast en månad innan tillstånd söks. Nätinnehavaren ska uppdatera informationen inom två veckor från det att en förändring inträffat.

Med minimiinformation avses lokalisering och typ av projekt, berörda delar av nätet, beräknat datum för inledning av projektet och projektets varaktighet samt kontaktuppgifter till nätinnehavaren.

Nätinnehavaren ska även vara skyldig att på skriftlig begäran från en bredbandsutbyggare ge minimiinformation om ett planerat bygg- eller anläggningsprojekt, oavsett hur detta finansieras. Nätinnehavaren ska på skäliga villkor tillhandahålla informationen via informationspunkten inom två veckor från mottagandet av begäran.

Det ska i begäran framgå vilket område som är aktuellt för utbyggnad av bredbandsnät. Skyldigheten gäller i förhållande till bygg- och anläggningsprojekt för vilket tillstånd har beviljats, tillstånd har sökts eller för vilket tillstånd förväntas sökas inom sex månader.

Skyldigheten ska inte gälla om nätinnehavaren på annat sätt gjort den tillgänglig elektroniskt. Nätinnehavaren ska uppdatera informationen inom två veckor från det att en förändring inträffat.

Nätinnehavaren ska få begränsa tillgången till informationen till följd av tystnadsplikt eller, om det är nödvändigt, med hänvisning till nätets driftsäkerhet, allmän säkerhet, totalförsvaret eller Sveriges säkerhet i övrigt, folkhälsa eller affärs- och driftsförhållanden. I det

allmännas verksamhet tillämpas i stället offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om hur skyldigheterna att lämna information ska fullgöras.

Polismyndigheten vill framhålla att den information som kan komma att lämnas ut kan innehålla känsliga uppgifter. Genom möjligheterna att begränsa tillgången till känslig information läggs ett stort ansvar på nätinnehavarna för att sådan information inte tillgängliggörs.

Säkerhetspolisen framhåller att det kan finnas risker med att samla och tillgängliggöra information om planerade och pågående bygg- och anläggningsprojekt på ett ställe. Den samlade informationen skulle kunna användas för att sabotera eller störa tillgången till bredband för ett stort antal hushåll. *Försvarets radioanstalt* påtalar att det saknas ett informationssäkerhetsperspektiv. Vidare framför FRA att överväganden saknas om huruvida uppgifterna i databasen kommer vara känsliga, t.ex. om de kommer vara av strategiskt värde och kommer kunna användas för att störa eller skada svensk telekommunikation. FRA menar också att det kan ifrågasättas om det är lämpligt att databasen får den utformning som beskrivs i förslaget. Det kan av samma skäl ifrågasättas om det är lämpligt att databasen görs sökbar. Vidare kan det finnas skäl att se över vilka som bör få tillgång till den. *PTS* påtalar att för att inte riskera att bygg- och anläggningsprojekt försenas till följd av informationsskyldigheten så bör det i förarbetena förtydligas att det är det första tillståndet som söks i ett projekt som avses när tiden för informationsskyldigheten inträffar. Detta även om den geografiska placeringen flyttas något till följd av att den första tillståndsansökan avslås. *Trafikverket* tolkar informationsskyldigheten och den därtill knutna tidsramen som att när tillstånd söks för vägar och järnvägar avses datumet som är av betydelse vara det då väg- eller järnvägsplan skickas in med begäran om fastställelseprövning. I de fall det inte krävs fastställelseprövning, d.v.s. när bygg- och anläggningsprojekten utförs inom befintligt vägområdet med vägrätt för statlig väg och de egna järnvägsfastigheterna, behöver Trafikverket dock inte söka tillstånd hos någon myndighet. Det innebär att det saknas ett datum för när begäran om samordning senast ska vara inkommen. Trafikverket anser vidare att två veckor inte räcker när det gäller att uppdatera informationen efter att en förändring inträffat och menar att informationen i sådana situationer istället ska uppdateras inom en månad. Gällande information om datum för projekts inledning kommer det också att vara svårt att redovisa den uppgiften rättvisande då det är avhängigt fastställelseprövning och eventuella överklaganden.

Göteborgs stad bedömer att det kommer att krävas nya resurser för att administrera exempelvis informationsutlämning till nationell informationspunkt om bygg- och anläggningsprojekt. *Stokab* för fram att Stockholms stad sedan lång tid tillbaka har organiserat och utvecklat

regelverk inkluderande system för ledningssamordning med avsikt att underlätta för ledningsägare att samförlägga i stadens mark. Därutöver upprätthåller och tillhandahåller staden en samlingskarta till alla som utför anläggningsarbeten i stadens mark. Förslaget medför en avsevärd utökning av administration och byråkrati i en omfattning som enligt Stokabs uppfattning inte är proportionerligt sett mot bakgrunden av att det redan finns fungerande system för ledningssamordning. Vidare menar Stokab att lagstiftaren borde möjliggöra för kommunerna att själva besluta hur man håller informationspunkten uppdaterad, d.v.s. om åliggandet ligger centralt på kommunen eller på vatten eller elbolaget etc.

SKL för fram att gällande flera av de anläggningsprojekt som typiskt sett kan lämpa sig för samordning torde det inte krävas något tillstånd från myndighet, och att det därför vore lämpligt att för sådana situationer ange en annan tidsgräns i den nya lagen. Exempelvis kan man tänka sig att informationen ska göras tillgänglig senast sex månader innan arbetena planeras utföras.

Svensk Energi framhåller att tillståndsprocessen idag föregås av samråd med berörda parter som kan resultera i att alternativa ledningssträckningar utarbetas ända fram till dagarna innan tillståndsansökan lämnas in. Därmed kan det i många fall vara omöjligt för nätinnehavaren att lämna korrekt information om vilka tillstånd som kommer att sökas inom ett geografiskt område. *Svensk Fjärrvärme* är av uppfattningen att kravet på att en nätinnehavare ska tillgängliggöra information om planerade utbyggnadsprojekt som finansieras helt eller delvis med offentliga medel sex månader innan tillstånd söks inte är relevant beträffande fjärrvärmeutbyggnad. Detta då det ofta inte krävs något särskilt tillstånd för en sådan ledningsutbyggnad och för fjärrvärmeinfrastruktur behöver därmed informationskravet omformuleras om det ska kunna bli generellt tillämpligt. Vidare föreslås i promemorian en rad relativt korta tidsfrister vad gäller informationsgivning m.m. Att ställa krav på att inom två veckor informera om förändringar i ett utbyggnadsprojekt är inte rimligt om det gäller mindre förskjutningar i en tidsplan. Det vore mer rimligt att ställa krav på en tidsfrist på en månad och att det ska vara en förändring som har betydelse för en potentiell bredbandsutbyggare. *E.ON* framhåller att tillståndsprocessen idag föregås av samråd med berörda parter som kan resultera i att alternativa ledningssträckningar utarbetas ända fram till dagarna innan tillståndsansökan lämnas in. Därmed kan det i många fall vara omöjligt för nätinnehavaren att lämna korrekt information om vilka tillstånd som kommer att sökas inom ett geografiskt område. *Vattenfall* anser att förslaget om att information skall göras tillgänglig sex månader innan tillstånd söks hos behörig myndighet inte är förenligt med rådande verksamhet. Planerade byggprojekt inom lokalnät går direkt från beslut till genomförande utan tillstånd hos behörig myndighet eftersom

områdeskoncession råder, och Vattenfall kan därför lämna information först när beslutet att genomföra projektet är taget. Informationen bör istället göras tillgänglig inom rimlig tid utifrån nätinnehavarens förutsättningar.

*IT & Telekom*företagen anser att det är otydligt när och hur information om nya bygg- och anläggningsprojekt ska publiceras. Com Hem anser att skyldigheten som föreslås om att registrera information om planerade bygg- och anläggningsprojekt är rimlig då det kan förbättra förutsättningarna för samförläggning. Com Hem noterar också att en sådan samordningsfunktionalitet för att underlätta samförläggning redan finns i Ledningskollen. *Hi3G* varnar för att formuleringen ”förväntas söka ett sådant tillstånd de kommande sex månaderna” i den nya lagens 4 kap. 5 § eventuellt kan leda till en förväntan hos bredbandsutbyggaren om att bli informerad om alla projekt som sker inom sex månader från dennes begäran. I praktiken sker dock utbyggnad hos *Hi3G*, och kanske också hos andra operatörer, i majoriteten av fallen inte alls med sådan framförhållning utan med mycket korta ledtider innan tillståndsansökan. När ett behov av utbyggnad har konstaterats initieras arbetet så snart det är möjligt vilket innebär att ledtider mellan beslut och igångsättning av ett projekt mycket sällan är ett antal månader utan snarare några dagar eller någon vecka. Därmed föreligger, trots undantaget om sen informationsgivning vid särskilda skäl, viss risk för den olyckliga situationen att bredbandsutbyggaren får ett nekande svar från *Hi3G* kring planerade arbeten för att därefter ett par månader senare ändå se *Hi3G* inleda arbete med att etablera ny infrastruktur i samma område. *IP-Only* anser att det är långtgående att kräva att privata investerare ska tillhandahålla information om framtida bygg- och anläggningsprojekt. Att uppnå tillräcklig densitet av kunder, d.v.s. antal kunder inom ett geografiskt avgränsat område, är avgörande för investeringsbeslut. Om företag i den situationen tvingas dela med sig av planerade byggprojekt till sina konkurrenter kan mindre kommersiellt bärkraftiga områden påverkas negativt och konsekvenserna av att tillhandahålla information om kommande projekt riskerar att hämma investeringsviljan. Regeringens förslag riskerar alltså att få motsatt effekt i förhållande till direktivets syfte att underlätta och påskynda utbyggnaden av bredbandsinfrastruktur. Vad gäller skyldigheten för nätinnehavare att tillgängliggöra minimiinformation om planerade bygg- och anläggningsprojekt sex månader innan tillstånd söks hos behöriga myndigheter framhåller *IP-Only* att det är oklart vilka konsekvenser det får för olika typer av projekt. På grund av långa tillståndstider är vid bredbandsutbyggnad tiden mellan beslut om genomförande och tillståndsansökan ofta kort och eftersom konsekvensanalys saknas i promemorian är det oklart om regeringen anser att projekt ska senareläggas för att uppfylla den nya lagens krav. Som framgår av promemorian anser regeringen att den sista ansökan om tillstånd som lämnas in ska vara utgångspunkten men regeringen uppmanas likväl att tydliggöra vilken typ av tillstånd som avses för att minska risken för

framtida tvister. *TeliaSonera* poängterar att den föreslagna skyldigheten att på begäran lämna information om nära förestående bygg- och anläggningsprojekt tvingar nätoperatörer att avslöja planer för konkurrenter och ökar därmed väsentligt riskerna med en utbyggnad av bredbandsinfrastruktur. Det är något som i strid med regleringens syfte kommer att påverka utbyggnadstakten negativt och regleringen är alltså inte alls anpassad efter de förhållanden som råder i Sverige. *Colt* menar att den största vinsten med att få vetskap om planerade bygg- eller anläggningsprojekt är att kunna identifiera den infrastruktur som normalt inte används för att bygga nät för elektronisk kommunikation. Direktivets målsättningar kommer inte att uppnås om en del nätinnehavare undantas från skyldigheten att ge minimiinformation och därför bör alla nätinnehavare åläggas denna skyldighet. Vidare betraktar *Colt* undantaget om att informationen inte behöver göras tillgänglig i informationspunkten om informationen finns tillgänglig elektroniskt på annat sätt som oacceptabelt. Det finns inget sätt för en bredbandsutbyggare att veta var en nätinnehavare i ett sådant fall har tillgängliggjort informationen och värdet med att ha all information tillgänglig i en och samma informationspunkt skulle också urholkas.

8.7.2 Undantag för vissa bygg- och anläggningsprojekt

Förslag: Om ett bygg- eller anläggningsprojekt är av mindre betydelse ska skyldigheten att lämna information om projektet inte gälla.

Bedömning: Ett undantag för bygg- och anläggningsprojekt som rör kritisk infrastruktur behövs inte.

IP-Only ställer sig bakom att det finns ett undantag från skyldigheten att lämna information för mindre bygg- eller anläggningsprojekt men ifrågasätter om det är lämpligt att generellt undanta utbyggnadsprojekt på landsbygden. Det är alternativkostnaden att vid en senare tidpunkt anlägga bredbandsinfrastruktur som bör vara avgörande för behovet att åstadkomma samordning och undantaget bör tydliggöras, inte minst med tanke på hur nätinnehavare som inte är bredbandsutbyggare ska tolka reglerna. *Colt* menar att det erfarenhetsmässigt visar sig att de större etablerade bredbandsutbyggarna oftast har en bra kännedom angående de bygg- eller anläggningsprojekt som andra bredbandsbyggare planerar. Men den största vinsten med att få vetskap om planerade bygg- eller anläggningsprojekt är att kunna identifiera den infrastruktur som normalt inte används för att bygga nät för elektronisk kommunikation. Det är även av största vikt för de mindre bredbandsbyggarna som inte har samma resurser och kontaktnät som de större har. *Colt* anser därför att direktivets målsättningar inte kommer att uppnås om en del nätinnehavare undantas från denna skyldighet, därför förordar *Colt* att alla nätinnehavare skall åläggas denna skyldighet. *Colt* poängterar att ett undantag enligt förslaget skulle innebära att det inte alltid blir möjligt för en bredbandsutbyggare att ha vetskap om alla planerade eller pågående projekt i ett område.

Vidare att endast de nätinnehavare som har fått en begäran om information har en skyldighet att göra informationen tillgänglig, medan de som inte fått en begäran undgår detta, och kan få en fördel på detta sätt, vilket blir slumpartat och djupt orättvist. Slutligen, menar Colt, är ett undantag om att informationen inte behöver göras tillgänglig i informationspunkten om informationen finns tillgänglig elektroniskt på annat sätt inte acceptabelt. Colt ställer sig frågande till hur en bredbandsbyggare ska kunna veta var en nätinnehavare, som inte gör informationen tillgänglig i informationspunkten, tillgängliggör den. I tillägg skulle värdet med att ha all information tillgänglig i en och samma informationspunkt eroderas.

8.8 Tvistlösning

Förslag: Om nätinnehavaren och bredbandsutbyggaren inte kan komma överens i fråga om den information som ska lämnas ska en part kunna hänskjuta tvisten för avgörande av en tvistlösningsmyndighet. Myndigheten ska så snart som möjligt besluta i tvisten. Beslut ska meddelas senast två månader från det att begäran kom in till myndigheten, om inte längre tid är nödvändigt med hänsyn till tvistens omfattning eller andra särskilda omständigheter.

Svenska kraftnät avstyrker att en tvistlösningsmyndighet ska kunna överpröva Svenska kraftnäts bedömning av vad som äventyrar Sveriges elförsörjning och verkets möjlighet att fullgöra sitt ansvar som systemansvarig myndighet enligt ellagen. En annan förvaltningsmyndighet, som inte ansvarar för tillsyn inom området, bör inte ges rätten att överpröva hur Svenska kraftnät genomför sina uppdrag inom elförsörjningen. Om en överprövning ska vara möjlig bör den istället göras av regeringen.

8.9 Avgift för användning av informationspunkten

Förslag: Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om skyldighet för tillhandahållare av allmänna kommunikationsnät som är anmälda enligt 2 kap. 1 § lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation att betala avgift för informationspunkten. Avgifterna ska få disponeras av regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer.

PTS menar att det vore bättre att samla den nya lagens bestämmelser om avgiftsfinansiering av informationspunkten, tvistlösning och tillsyn i en och samma bestämmelse. För det talar bl.a. att flera andra lagar som *PTS* hanterar har en sådan lösning, däribland *LEK*. En formulering om att avgifterna sammantaget ska motsvara de kostnader som *PTS* har för sin verksamhet enligt den nya lagen skulle också vara att föredra. Detta eftersom det kan uppstå kostnader som inte med lätthet kan hänföras till någon av de tre kategorierna tvistlösning, tillsyn och

informationspunkten och om uppgifter som ligger på PTS bord inte omfattas av de föreslagna reglerna finns en risk att dessa helt saknar finansiering. *KKV* tycker inte att det är rimligt att mot avgift tvångsansluta samtliga telekombolag till informationspunkten. Det kan noteras att den eventuella nyttan med förslagen om en informationspunkt ytterst tillfaller medborgarna, och att det således är lämpligt att tillhandahållandet av grundläggande information finansieras över statsbudgeten.

SmåKom anser att det ska vara avgiftsfritt att använda informationspunkten och att densamma, så som är fallet med Ledningskollen idag, bör finansieras med myndighetens anslag. *Hela Sverige ska leva* anser att avgifterna för tjänster och funktioner beskrivna i promemorian ska vara anpassade efter organisationens storlek – byalag och de stora operatörerna har inte samma finansiella resurser.

SSNf förordar att när avgifternas storlek bestäms så bör hänsyn tas till olika nätinnehavares och bredbandsutbyggares ekonomiska förutsättningar och storlek.

Hi3G är eniga i att det är rimligt att kostnaderna hänförliga till informationspunkten bärs av de parter som har nytta av den men anser inte att promemorians förslag speglar detta. Vad *Hi3G* kan förstå föreslås att kostnaderna ska bäras av de tillhandahållare av allmänna kommunikationsnät som är anmälda enligt 2 kap. 1 § LEK delvis därför att det är svårt att veta på förhand vilka som är ”bredbandsutbyggare”. Oavsett detta anser inte *Hi3G* att den föreslagna lösningen är lyckad då kostnaderna inte nödvändigtvis hamnar hos de intressenter som har mest nytta av informationspunkten. Exempelvis skulle, på det sätt som *Hi3G* idag bygger sin infrastruktur, bolagets nytta av informationspunkten vara ringa. *Hi3G* får redan idag tillgång till den information som behövs för att möjliggöra för bolaget att nyttja annans fysiska infrastruktur för egen utrustning. Trots detta skulle *Hi3G*, såsom anmäld operatör enligt LEK, behöva bära delar av kostnaderna för informationspunkten. I promemorian föreslås också att kostnadsfördelningen skulle kunna göras utifrån omsättning. *Hi3G* kan inte se att det går att sätta likhetstecken mellan de anmälda tillhandahållare som har störst omsättning och de som har mest nytta av informationspunkten. Trots att *Hi3G* skulle ha mycket begränsad nytta av vad som nu föreslås skulle bolagets omsättning leda till kostnader för bolaget som inte motsvarar graden av nytta. Bättre och mer rättvist vore om, likt också berörs i promemorian, kostnaderna för de olika kostnadsdrivande delarna som föreslås fördelas utifrån faktiskt nyttjande. Exempelvis vore avseende informationspunkten fördelning baserat på nyttjande mer rättvist då endast tillgången till en informationspunkt har begränsat värde för en operatör med *Hi3G*:s arbetssätt och infrastruktur. Arbeta bör läggas på att finna en väg runt

eventuella problem med en nyttobaserad kostnadsfördelning och promemorians förslag bör ses över både avseende vilka som ska bära kostnaderna och avseende fördelningen av kostnaderna.

9.2 Tidsgräns för tillståndsprovning

Förslag: Det ska införas en tidsgräns om fyra månader för provning av ärenden om tillstånd enligt vägagen och ledningsrättslagen som rör utbyggnad av bredbandsnät.

Lantmäteriet framhåller att i en ledningsförrättning tas ett antal olika beslut. I ledningsbeslutet regleras utförandet av ledningen och det utrymme som får tas i anspråk. I ersättningsbeslutet bestäms ersättningar till berörda fastighetsägare och andra sakägare. Tillträdesbeslutet behandlar tidpunkten för tillträde till det med ledningsrätt upplåtna utrymmet. Kostnadsfördelningsbeslutet reglerar vem som ska betala förrättningskostnader. Skrivningen i den föreslagna lydelsen av 23 a § ledningsrättslagen preciserar inte närmare vilka av de beslut som kan meddelas inom en ledningsförrättning som ska tas inom fyra månader. Den tolkning som ligger närmast till hands är att tidsgränsen omfattar alla beslut. Av promemorian framgår dock att de beslut som bör omfattas av tidsgränsen är ledningsbeslut enligt 22 § ledningsrättslagen, tillträdesbeslut, beslut om andrahandsupplåtelse enligt 11 a § ledningsrättslagen och omprövning av befintlig ledningsrätt enligt 33 § ledningsrättslagen. *Lantmäteriet* vill förtydliga att beslut om andrahandsupplåtelse ingår i ledningsbeslutet enligt 22 § ledningsrättslagen. 33 § ledningsrättslagen anger förutsättningarna för att en omprövningsförrättning ska kunna inledas. Om förutsättningarna för omprövning är uppfyllda ska förrättningen handläggas enligt reglerna i 15–27 §§ ledningsrättslagen. I ledningsförrättningar är också ett vanligt tillvägagångssätt för att få ett tidigare beslut om tillträde att själva ledningsrättsupplåtelsen slutligt avgörs innan arbete läggs ned på t.ex. en värdering som ska ligga till grund för ersättningsbeslutet. Förfarandet är vanligt förekommande och väl etablerat i branschen för att kunna få tillträde till utrymme tidigare i processen. Det skulle emellertid inte kunna tillämpas på förrättningar för elektronisk kommunikation om kravet i 23 a § ledningsrättslagen skulle omfatta samtliga beslut i förrättningen eftersom ersättningsbeslutet då inte skulle kunna skjutas upp. *Lantmäteriet* anser därför att det är nödvändigt att det framgår i 23 a § ledningsrättslagen att det enbart är ledningsbeslut och tillträdesbeslut som ska omfattas av tidsgränsen om en sådan införs. Vidare ifrågasätter *Lantmäteriet* att den föreslagna tidsgränsen i ledningsrättslagen även ska gälla för ledningar avsedda för annat ändamål än elektronisk kommunikation om det ingår en rätt till andrahandsupplåtelse för elektronisk kommunikation i ansökan om ledningsrätt. Detta då ledningar med annat huvudändamål än elektronisk kommunikation kan orsaka betydligt större intrång på belastade fastigheter. Faktorer som

t.ex. miljöpåverkan, mer omfattande arbetsinsatser och risk för person- och egendomsskador ställer större krav på lokaliseringsprövningen jämfört med ledningsrätt för enbart bredband och medför således ofta ett mer komplicerat förfarande. Relevant i sammanhanget är att vissa ledningsrätter med automatik innefattar en rätt för ledningshavaren att även dra fram en ledning som ingår i ett elektroniskt kommunikationsnät inom upplåtet utrymme. Dessutom kan i de flesta andra ledningsrättsförrättningar en ansökan om andrahandsupplåtelse enkelt göras vilket torde medföra att merparten av alla ledningsrättsförrättningar kan komma att omfattas av tidsgränsen. Detta skulle motverka direktivets syfte om att bredband ska prioriteras. Lantmäteriet avstyrker därför att ledningsbeslut för annat huvudändamål än elektronisk kommunikation eller en anordning enligt 2 a § ledningsrättslagen ska omfattas av tidsgränsen och avstyrker också att ett yrkande om andrahandsupplåtelse till beslut enligt ovan ska göra att beslutet omfattas av tidsfristen. Föreslagen lagändring bör anpassas till detta. Lantmäteriet vill även lyfta fram att eftersom det saknas tidsgränser för när beslut ska tas i andra typer av förrättningar kan den nya föreslagna tidsgränsen innebära att dessa prioriteras ned till förmån för bredbandsförrättningar. Principiellt innebär lagförslaget att en ganska betydelselös teleledning kan komma att ges företräde framför större förrättningar som är viktiga ur ett samhällsnyttigt perspektiv men inte berör elektronisk kommunikation. *Trafikverket* avstyrker förslaget då Lantmäteriets resurser är begränsade och förslaget kommer att innebära att andra typer av förrättningar kommer att handläggas i annan prioritetsordning. För Trafikverkets del innebär det bl.a. att förrättningar som initieras i samband med utbyggnad av väg- och järnvägsanläggningar och är nödvändiga för projektens framdrift kan komma att senareläggas och därmed att hela projekten kommer att skjutas framåt i tid. Samhällsekonomiska skäl talar för att en sådan prioritering inte är rimlig. Vad gäller införandet av motsvarande tidfrist i väglagen ger en sådan inte någon förändring mot idag då handläggningstiden där ligger under fyra månader.

Göteborgs stad menar att om de föreslagna tidsgränserna införs så behöver effekterna av det följas upp och bevakas för att se om det kan få en påverkan på andra tillståndsprövningar och beslut med tidsfrister. Exempel på sådana ärenden är detaljplaneärenden, bygglov samt startpunkter för bygg- och anläggningsprojekt.

Svensk Energi belyser att om ansökningar om ledningsrätter kopplat till bredbandsutbyggnad ska behandlas på fyra månader innebär det att dessa projekt måste få förtur hos Lantmäteriet. Det riskerar att medföra att tillståndsprocessen för andra projekt kommer att ta ännu längre tid och en sådan tidsgräns kan därmed få negativa konsekvenser för utbyggnad av övrig nätinфраstruktur. Svensk Energi anser att det är en märklig ordning att bredbandsutbyggnad på detta sätt ska anses mer angeläget än försörjningen med el, gas och värme. *E.ON* påpekar att

om ansökningar om ledningsrätter kopplat till bredbandsutbyggnad ska behandlas på fyra månader innebär det att dessa projekt måste få förtur hos Lantmäteriet. Om inte myndigheten tillsätter mer personal kan det medföra att tillståndsprocessen för andra projekt, så som ledningar till nya vindkraftsanläggningar, kommer ta ännu längre tid. En tidsgräns på fyra månader för ledningsrätt gällande projekt som rör utbyggnad av bredbandsprojekt kan därmed få negativa konsekvenser för utbyggnad av övrig nätinфраstruktur. Enligt E.ON är det en märklig ordning att bredbandsutbyggnad på detta sätt ska anses mer angeläget än försörjningen med el, gas och värme. *Vattenfall* är positivt till att det införs en tidsbegränsning på fyra månader för tillståndsprovning enligt såväl väglagen som ledningsrättslagen då det på ett önskvärt vis kommer att snabba på respektive beslutsprocesser. Vad gäller Lantmäteriets tillståndsprovning enligt ledningsrättslagen bör lagtexten dock också beröra konsekvenser för myndigheten om tidsbegränsningen inte efterlevs. *Vattenfall* belyser också att då det inte finns någon motsvarande bestämmelse avseende tidsfristen för andra förrättningar så finns det en risk för att handläggningstiderna för andra förrättningar kommer att bli längre än vad de är i dag. För att undvika detta krävs resursförstärkning hos Lantmäteriet. *Swedegas* ifrågasätter starkt om förslaget konsekvenser för Lantmäteriet har utretts tillräckligt väl. Nya resurser kommer att krävas och kostnaderna för myndigheten kommer att öka på grund av förslaget. I brist på utredning framstår det som att vad som nu föreslås kan innebära oacceptabla konsekvenser för andra viktigare typer av ärenden hos Lantmäteriet. Det bör därför nog utredas i vilken omfattning nya resurser krävs för att Lantmäteriet ska kunna klara av prioriteringen av bredbandsärenden utan att det går ut över övriga samhällsviktiga ärenden.

TeliaSonera tycker inte att förslaget om att en väghållare ska ha upp till fyra månader på sig för att meddela tillstånd, och än längre i vissa fall, är positivt för utbyggnaden av bredband. En tidsgräns på maximalt en månad framstår som mer rimligt utifrån bredbandsutbyggarens behov och den tämligen enkla fråga som behöver prövas. Vad gäller tidsgränsen på fyra månader i ärenden om ledningsrätt framstår den tvärtom som väl kort för att vara realistisk utifrån att det ofta är fler parter involverade i en lantmäteriförrättning om ledningsrätt.

9.3 Skadestånd behöver inte regleras särskilt

Bedömning: Det finns inget behov att särskilt reglera ersättning för skada om frister för tillståndsprövning inte uppfylls.

Kammarrätten i Stockholm menar att det bör beaktas att processer enligt skadeståndslagen kan vara kostsamma och att det kan vara svårt att påvisa skada på grund av att myndigheten inte hållit de angivna fristerna.

10 Krav på infrastruktur i byggnader

Förslag: Ett byggnadsverk ska ha de tekniska egenskaper som är väsentliga i fråga om bredbandsanslutning.

Bedömning: Med stöd av befintliga bemyndiganden i plan- och bygglagen kan regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela närmare föreskrifter om vad som krävs för att ett byggnadsverk ska anses uppfylla det nya egenskapskravet. Bemyndigandena ger även stöd för att undanta kategorier av byggnadsverk. Det saknas tillräckliga skäl för att lagstifta om införande av en bredbandsmärkning för byggnader.

Boverket tolkar direktivet som att det främst bör vara aktuellt att ställa krav på byggnader som innehåller bostäder och arbetslokaler. Om regeringen delar den uppfattningen bör bestämmelserna, antingen direkt i plan- och bygglagen eller i vart fall i plan- och byggförordningen, ge uttryck för detta. Som nuvarande förslag ser ut ställs krav på bredband i byggnader där det inte är befogat, och undantagen i den föreslagna bestämmelsen i 3 kap. 20 a § andra stycket plan- och byggförordningen behöver därför utökas. Vad beträffar första stycket i samma bestämmelse vill *Boverket* också framhålla att begreppet flerfamiljshus inte används i plan- och bygglagstiftningen i övrigt och förordar därför att begreppet flerbostadshus istället används. *Boverket* uppmärksammar också att i lagförslaget så har kravet på bredbandsanslutning tagits in i en tionde punkt i 8 kap. 4 § plan- och bygglagen. Kravet bör istället behandlas i en egen paragraf i lagen och det bör då också klargöras hur den nya bestämmelsen förhåller sig till regelverket i övrigt, främst reglerna om ändring av byggnad och reglerna om bygglov och anmälan.

Länsstyrelsen Gävleborgs län är kritisk till att bredbandsanslutning införs som ett eget egenskapskrav och menar att det istället bör omfattas av det sjunde tekniska egenskapskravet "lämplighet för det avsedda ändamålet", med tillhörande ändringar för det egenskapskravet i förordningen. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* ser flera svårigheter med regleringen som inte tagits upp i promemorian, t.ex. hur lagen ska hantera byggnader som saknar möjlighet för anslutning till stamnät eller annan anslutning vilket kan göra ett sådant krav oproportionerligt. Inte heller tydliggörs vilken typ av infrastruktur som byggnader ska utrustas med, huruvida den typ av infrastruktur som föreslås bör eller ska vara teknikneutral eller hur tvister ska hanteras. *Länsstyrelsen* bedömer därför att förslaget måste utredas ytterligare. *Länsstyrelsen i Örebro län* anser att det är olämpligt att använda begreppet fritidshus i den föreslagna lydelsen av plan- och byggförordningen 3 kap. 20 a § eftersom det inte finns någon definition av det begreppet i varken plan- och bygglagen, plan- och byggförordningen eller *Boverkets* byggregler.

Hi3G anser att utöver de krav som föreslås av regeringen måste det även ställas krav på att byggnadsverk ska medge tillräcklig genomsläppning av radiosignaler för mobilt bredband. Dagens hus konstrueras många gånger på ett sätt som kraftigt försvårar för tillhandahållare av mobilt bredband att nå kunderna med sina tjänster. *Hi3G* anser att den goda ansatsen att förbättra möjligheterna till spridning av bredband inte får åsidosätta dess mobila variant, alldeles särskilt då det av direktivet framgår att teknikneutralitet ska eftersträvas. *Hi3G* menar därför att lagstiftaren måste beakta även mobilt bredband genom att ta upp också detta i motiven gällande tekniska egenskapskrav på byggnadsverk.

Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag (SABO) tillstyrker förslaget att ett byggnadsverk ska ha de tekniska egenskaper som är väsentliga i fråga om bredbandsanslutning men framhåller att föreskrifter som rör accesspunkt, kanalisation, tekniska egenskaper m.m. bör utarbetas i samråd med branschen. *SABO* har i samverkan med branschaktörer tagit fram rekommendationer för hur nät och nätanslutningspunkter ska byggas i och omkring byggnader och i bostäder och dessa bör beaktas när föreskrifterna tas fram. *Fastighetsägarna* avstyrker ett nytt väsentligt egenskapskrav i form av bredbandsanslutning och menar att ett sådant krav är att välja fel metod när det inte finns något motsvarande krav på t.ex. elanslutning. Det är ytterst tveksamt om bredbandsanslutning är att betrakta som ett väsentligt egenskapskrav jämförbart med övriga väsentliga egenskapskrav och nämnas kan att det i bilagan till EU:s Byggproduktförordning (CPR) endast listas sju egenskapskrav när Sverige idag har nio stycken. Att införa ytterligare ett väsentligt egenskapskrav innebär att Sverige isolerar sig ytterligare från Europa när det gäller en harmoniserad inre marknad.

11.2 Skyldighet att ge tillträde till fysisk infrastruktur för elektronisk kommunikation i en byggnad

Förslag: Den som i en byggnad äger eller annars råder över fysisk infrastruktur för elektronisk kommunikation ska vara skyldig att, om anläggning av ytterligare infrastruktur bedöms olönsam eller fysiskt ogenomförbar, uppfylla rimliga krav på tillträde till infrastrukturen för anläggning av ett bredbandsnät. Tillträdet ska ske mot marknadsmässig ersättning och på skäliga villkor i övrigt.

En sådan skyldighet ska inte gälla om tillträde redan ges till ett befintligt bredbandsnät på skäliga villkor, under förutsättning att slutanvändarna inte kan anses gynnas av ett tillträde till den fysiska infrastrukturen i byggnaden.

Om en överenskommelse om tillträde inte har nåtts inom två månader från det att begäran om tillträde togs emot ska en part kunna hänskjuta frågan till en tvistlösningsmyndighet.

Tvistlösningsmyndigheten ska så snart som möjligt besluta i tvisten. Beslut ska meddelas senast två månader från det att begäran om

tvistlösning kom in till myndigheten, om inte längre tid är nödvändig med hänsyn till tvistens omfattning eller andra särskilda omständigheter.

Bedömning: Ett lagstadgat undantag för byggnader som försvarsmyndigheterna, Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen råder över behövs inte.

Kammarrätten i Stockholm anser att promemorians förslag till utformning av 4 kap. 13 b § LEK riskerar att ge upphov till besvärliga tolkningsfrågor om priset samt sambandet mellan prisregleringen och bedömningen av när anläggning av parallell infrastruktur är olönsam. Det bör också övervägas i den fortsatta lagstiftningsprocessen att låta skyndsamt prövning enligt LEK omfatta prövning av 4 kap. 13 b § LEK. *Justitiekanslern* framhåller att det kan ifrågasättas om den föreslagna skyldigheten att ge tillträde till fysisk infrastruktur för elektronisk kommunikation i en byggnad är förenligt med 2 kap. 15 § regeringsformen, artikel 1 i Europakonventionens första tilläggsprotokoll samt artikel 17 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna. Med utgångspunkt i de överväganden som har redovisats i promemorian finner dock *Justitiekanslern* inte skäl att ifrågasätta de slutsatser som redovisas. *Lantmäteriet* anser att det är ledningsrättslagen och inte LEK som ska tillämpas för att ge tillträde till fysisk infrastruktur som är fast egendom i byggnad. Om den fysiska infrastrukturen i en byggnad är fastighetstillbehör utgör den fast egendom och för att få tillträde till fysisk infrastruktur som utgör fast egendom ska ledningsrättslagen tillämpas. Det blir därför upp till bredbandsutbyggaren att ansöka om ledningsrätt för att kunna utnyttja fysisk infrastruktur som utgör fast egendom. *Lantmäteriet* avstyrker därför att det ska ges möjlighet i föreslagna 4 kap. 13 b-c §§ LEK att förpliktiga en fastighetsägare att ge tillträde till byggnad med fysisk infrastruktur som ingår i ägarens fasta egendom. Om den fysiska infrastrukturen istället ägs av en utomstående nätinnehavare utgör den lös egendom, utom i de fall när infrastrukturen ingår i ledningsrätt som knutits till nätinnehavarens fastighet. Om nätinnehavaren föreläggs av tvistlösningsmyndigheten att ge tillträde till sin infrastruktur torde det då åligga honom att ansöka om ledningsrätt eller omprövning av befintlig ledningsrätt med syfte att få ett förordnande om andrahandsupplåtelse. *PTS* anser att det föreslagna undantaget i 4 kap. 13 b § andra stycket LEK från rätten till tillträde till infrastruktur i byggnader i grunden är obehövligt i Sverige och inte kommer att påverka bredbandsutbyggnaden positivt. Undantaget riskerar dock att ytterligare befästa förhållanden som sannolikt leder till högre priser för slutkunder i flerfamiljsfastigheter och om det ändå behålls bör det begränsas. Ett sätt att begränsa undantaget är att det enbart ska gälla i de fall då fysiskt tillträde ges till ledningarna i det befintliga kommunikationsnätet i byggnaden. Det innebär att ett erbjudande om tillträde till en kommunikationsoperatörstjänst eller motsvarande virtuellt tillträde inte påverkar rätten att få tillträde till fysisk

infrastruktur i byggnaden. PTS bedömer också att villkoren för tillträde bör formuleras mer likt direktivets rättvisa och icke-diskriminerande prisvillkor. Utgångspunkten bör vara att ersättningen vid fastställande av ett rättvist och rimligt pris i en tvistlösning i första hand ska vara kostnadsbaserad med tillägg för en vinst som är rimlig i förhållande till vad lagen ska uppnå enligt direktivet. PTS framhåller även att generellt skulle motiven för undantaget kunna skrivas på ett sätt som förenklar tolkningen av lagen. Det nuvarande förslaget ger i flera fall endast begränsad vägledning vid tvistlösning vilket riskerar att leda till längre handläggningstider än vad som är önskvärt när PTS ska fatta beslut i tvistlösningsärenden. *KKV* uppfattar att promemorians förslag är ändamålsenliga och i linje med ambitionerna i direktivet men att underlaget i promemorian inte är tillräckligt utförligt för att man ska kunna tillstyrka förslaget. I synnerhet saknas en tillräckligt utförlig konsekvensanalys.

Länsstyrelsen i Uppsala Län ser, vad gäller tvistlösning, ett möjligt problem om tvistelösningsmyndigheten ska vara samma myndighet som har ansvar för tillsyn och föreskrifter. *SmåKom* menar att även om samhällsnyttan för åtgärden är stor så är det nödvändigt att skiljelinjen mellan rätten till egendomsskydd och vad som nu föreslås bättre genomlyses. *Västra Götalandsregionen* framhåller att vad som nu föreslås länge har varit en efterfrågad åtgärd då det är billigare att bygga bredband med fiber om bredbandsutbyggaren kan få tillträde till befintliga installationer i byggnader.

Svensk Energi anser att det måste klargöras vilka konsekvenser det får om bredbandsutbyggaren ska ha tillträde till nätinnehavarens infrastruktur. Det är i sammanhanget även viktigt att uppmärksamma att anläggningsägaren har ett strikt ansvar enligt ellagen. Nätinnehavare har idag också samordningsansvar för sina anläggningar enligt arbetsmiljölagstiftningen vilket innebär att det är viktigt att reglera hur tillträde till anläggning ska hanteras. Tillträde till byggnader innebär bland annat hantering av skalskydd, brandskydd, arbetsplatssamordning, utbildning m.m. Idag krävs bland annat ESA-utbildning (energibranschens säkerhetsanvisningar) för att få tillträda anläggningarna, vilket också måste kunna gälla som villkor för att av bredbandsutbyggaren anlita personal ska kunna få tillträde. *E.ON* framhåller att nätinnehavaren idag har samordningsansvar för sina anläggningar enligt arbetsmiljölagstiftningen och att det därför är viktigt att reglera hur bredbandsutbyggarens tillträde till nätinnehavarens infrastruktur ska hanteras. Tillträde till byggnader innebär bland annat hantering av skalskydd, brandskydd, arbetsplatssamordning, utbildning m.m. Idag krävs bland annat ESA-utbildning (energibranschens säkerhetsanvisningar) för att få tillträda anläggningarna, vilket också måste gälla bredbandsutbyggaren. *E.ON* har även ett flertal stora regionnätstationer som är skyddsobjekt med särskilda tillträdesregler vilket innebär krav på säkerhetsklassad

personal som även har specialutbildning. Därför anser E.ON att bredbandsutbyggarens aktiva utrustning bör placeras i s.k. teknikbodar utanför nätinnehavarens byggnader och att tillträde till nätinnehavarens infrastruktur endast får ske av nätinnehavaren angiven entreprenör.

Com Hem välkomnar att fastighetsägare ska ha skyldighet att upplåta tillträde till fysisk infrastruktur i byggnader och vill framhålla att det är av synnerlig vikt att bestämmelserna får en tydlig utformning med få möjligheter till undantag. Därför vänder sig *Com Hem* mot formuleringen i 4 kap. 13 b § andra stycket LEK om att tillträdesskyldigheten inte ska gälla bland annat om slutanvändarna inte kan anses gynnas av ett tillträde till byggnadens fysiska infrastruktur. *Com Hem* kan omöjligen se på vilket sätt en slutanvändare inte skulle kunna gynnas av konkurrens i form av erbjudanden via flera fastighetsnät. Den vägledande principen vid utformningen av den nya lagen bör därför vara att slutanvändare alltid gynnas av effektiv konkurrens, såväl i ett fastighetsnät som mellan parallella fastighetsnät. *Com Hem* påpekar också att det är marknadens uppgift att utveckla affärsmodeller och för att göra detta behövs ett effektivt regelverk som eliminerar hinder för utveckling och innovation. Vilka affärsmodeller som får fäste ska ytterst styras av slutanvändarnas efterfrågan och den nuvarande utformningen av tillträdesbestämmelsen går dessvärre stick i stäv med detta och motverkar snarare utvecklingen mot en effektiv konkurrens på marknaden. *Tele2* ställer sig kritiskt till att bestämmelsen inte torde bli tillämplig då operatörer vill få tillträde till byggnader för att anlägga nya basstationer för ”traditionell” mobil bredbandstäckning, d.v.s. då syftet är att kunna ansluta alla abonnenter som befinner sig inom en basstations täckningsområde oavsett om dessa abonnenter stadigvarande befinner sig i den byggnad på vilken basstationen föreslås vara placerad. Härvidlag bör det uppmärksammas att detta sätt att bygga ut mobil bredbandstäckning är det absolut mest effektiva och på marknaden vanligtvis förekommande. Därmed får förslaget ingen effekt på det väsentliga hinder för utbyggnad av mobila bredbandsnät som utgörs av fastighetsägares tillämpning av oskäliga villkor för tillträde till byggnader för utbyggnad av basstationer. Mot bakgrund av de negativa konsekvenser för utbyggnaden av mobilt bredband som följer av fastighetsägares inställning, och mot bakgrund av att ledningsrättslagens lämplighet för att hantera detta hinder är begränsat, föreslår *Tele2* att ytterligare en bestämmelse som kan bidra till att detta hinder undanröjs eller i vart fall reduceras införs i LEK. Bestämmelsen bör ta sikte på att en ägare av en byggnad kan förpliktigas att ge en operatör tillträde till byggnaden för att anlägga ett elektroniskt kommunikationsnät av hög kapacitet även om operatören inte har för avsikt att ansluta en abonnent som stadigvarande befinner sig i byggnaden. *Telenor* föreslår att skyldigheten utökas från att endast gälla byggnader till att gälla fysisk infrastruktur på fastigheter. Detta eftersom det inte är ovanligt med situationer där en bredbandsutbyggare i sin verksamhet har ett behov av tillträde till

befintlig infrastruktur mellan flera byggnader som finns på samma fastighet eller ett behov av att anlägga infrastruktur mellan sådana byggnader. Vidare ser Telenor ett behov av att tydliggöra att tillträdesskyldigheten avseende fysisk infrastruktur i byggnader även ska omfatta tak och fasader på byggnader som ägs av det offentliga. Ett sådant tillträde för att sätta upp utrustning för trådlösa höghastighetsbredbandsnät skulle sannolikt bidra till att syftet med direktivet uppnås. Vad gäller ersättning för tillträdet så ser Telenor en fara i att de marknadsmässiga priserna tillåts definieras utifrån de orimligt höga avgifter som vissa kommunala fastighetsbolag idag tar ut av bredbandsoperatörer och kommunikationsoperatörer för användning av befintliga fastighetsnät. Det kan leda till att bredbandet till slutkunderna blir onödigt dyrt och en kostnadsbaserad prisskyldighet för tillträdet är därför lämpligare. *IP-Only* framhåller angående ersättningen för tillträde till fastighetsnät att det är orimligt att bredbandsleverantören ska betala marknadsmässig ersättning till fastighetsägaren i de fall när hyresgästen redan betalt för fastighetsnätet genom exempelvis en hyreshöjning. Det leder nämligen till att hyresgästen tvingas betala två gånger för fastighetsnätet, dels direkt till fastighetsägaren men också indirekt via bredbandsleverantören till fastighetsägaren. *TeliaSonera* anser att regleringen bör genomföras genom bestämmelser i den nya lagen, och inte genom ändringar i LEK, samt i enlighet med direktivet istället föreskriva att rimliga krav på tillträde ska tillgodoses enligt rättvisa och icke-diskriminerande villkor. Den närmare innebörden av sådana villkor bör bestämmas med beaktande av regleringens syfte att underlätta bredbandsutbyggnad genom åtgärder som möjliggör en effektivare utbyggnad till en lägre kostnad. Vad gäller tvistlösningsbestämmelsen menar *TeliaSonera* att den istället bör kunna samordnas med övriga tvistlösningsbestämmelser till en enda bestämmelse i den nya lagen. *Colt* pekar på att då det inte finns någon definition av "fysisk infrastruktur" i LEK kan det tolkas som att begreppet bara omfattar infrastruktur som typiskt används för elektronisk kommunikation. Alla typer av tillgänglig infrastruktur i en byggnad bör dock omfattas, inte endast sådan som är ämnad för telekomändamål, och därför bör lagförslaget i denna del förtydligas. Det bör även beaktas att en bredbandsutbyggare kan ha behov av och önskemål om att tillträda ett flertal sammanhängande byggnader varför även tillträde till infrastruktur som förbinder byggnader bör möjliggöras.

SABO förordar att det i den kommande propositionen tydliggörs när det undantag från tillträdesskyldigheten som tar sikte på att nätinnehavaren erbjuder tillgång till alternativt tillträde på skäliga villkor ska vara tillämpligt. Utgångspunkten bör enligt *SABO* vara att undantaget normalt ska vara tillämpligt när nätinnehavaren erbjuder tillträde till ett befintligt bredbandsnät med en kapacitet som motsvarar eller överskrider den kapacitet som tillhandahålls på marknaden i allmänhet och tillträdet sker på objektiva, öppet redovisade,

proportionella och icke diskriminerade villkor. De rekommendationer och regler för upphandling och avtal som SABO tagit fram bör beaktas vid ett sådant tydliggörande av undantagets tillämplighet. Bevisbördan för att slutanvändarna skulle gynnas av ett tillträde till den fysiska infrastrukturen i byggnaden bör också ligga på den som kräver ett sådant tillträde.

11.3 Förpliktelse att ge tillträde till en byggnad som saknar fysisk infrastruktur för elektronisk kommunikation

Förslag: Om en byggnad saknar fysisk infrastruktur för elektronisk kommunikation ska den som äger byggnaden efter ansökan kunna förpliktas att ge tillträde till byggnaden för att en operatör ska kunna terminera sitt nät hos en abonnent som har lämnat sitt godkännande. Tillträdet ska ske mot marknadsmässig ersättning och på villkor att inverkan på byggnaden begränsas.

Bedömning: Ett lagstadgat undantag för byggnader som försvarsmyndigheterna, Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen råder över behövs inte.

Justitiekanslern framhåller att det kan ifrågasättas om den föreslagna skyldigheten att ge tillträde till en byggnad som saknar fysisk infrastruktur för elektronisk kommunikation är förenligt med 2 kap. 15 § regeringsformen, artikel 1 i Europakonventionens första tilläggsprotokoll samt artikel 17 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna. Med utgångspunkt i de överväganden som har redovisats i promemorian finner dock *Justitiekanslern* inte skäl att ifrågasätta de slutsatser som redovisas. *Lantmäteriet* avstyrker att det ska ges möjlighet att genom LEK förpliktiga en fastighetsägare att ge tillträde till byggnader. En förpliktelse för en ägare av en byggnad att ge tillträde till byggnaden för att möjliggöra för en bredbandsutbyggare att anlägga ett elektroniskt kommunikationsnät får relaterat till det svenska rättssystemet anses vara en tvångsrättighet. *Lantmäteriet* delar inte ståndpunkten i promemorian att en förpliktelse att ge tillträde till en byggnad kan liknas vid en rådhetsinskränkning. En rådhetsinskränkning är en bestämmelse som hindrar en ägares användning av en fastighet och innebär inte att en utomstående ges tillträde till utrymmen i en fastighet. Vidare anser *Lantmäteriet* att promemorians förslag om att byggnadens ägare ska ha rätt till marknadsmässig ersättning och att ersättningen ska vara skälig och ge kostnadstäckning måste förtydligas. Det är nu oklart huruvida ersättning ska utgå som engångsersättning eller som årliga avgifter samt vad som avses med marknadsmässig. Vad marknaden är villig att betala styrs av pris på bredbandstjänster, efterfrågan, konkurrens och konjunktur och det är inte rimligt att detta ska ligga till grund för den ersättning som ska utgå till en fastighetsägare som får intrång på sin fastighet. *Lantmäteriet* anser istället att ersättning för intrång i fast egendom måste rymmas inom ramen för ”full ersättning” och omfattas

av expropriationslagens ersättningsregler. Även fortsättningsvis bör tvångsmässigt tillträde för ledningar i fast egendom hanteras genom ledningsrättslagen samt expropriationslagens regler tillämpas vid beslut om ersättning. För det fall att promemorians förslag kvarstår vill Lantmäteriet uppmärksamma regeringen på att det då kommer att finnas två rättsfigurer som gäller parallellt inom samma område. Dels skulle LEK finnas att tillgå där tvistlösningsmyndigheten kan förelägga en fastighetsägare att ge en bredbandsutbyggare tillträde till dennes byggnad eller byggnadens fysiska infrastruktur samt för detta bestämma marknadsmässig och skälig ersättning. Dels skulle ledningsrättslagen finnas där Lantmäteriet kan upplåta ledningsrätt för t.ex. bredbandsfiber varvid bredbandsutbyggaren får tillträde till byggnaden och dess fysiska infrastruktur, för vilket ersättning ska utgå enligt expropriationslagens regler. I en sådan situation krävs ett tydliggörande om vilken lag som ska tillämpas och hur de ska fungera parallellt med varandra.

Tele2 ställer sig kritiskt till att bestämmelsen inte torde bli tillämplig då operatörer vill få tillträde till byggnader för att anlägga nya basstationer för "traditionell" mobil bredbandstäckning, d.v.s. då syftet är att kunna ansluta alla abonnenter som befinner sig inom en basstations täckningsområde oavsett om dessa abonnenter stadigvarande befinner sig i den byggnad på vilken basstationen föreslås vara placerad. Härvidlag bör det uppmärksammas att detta sätt att bygga ut mobil bredbandstäckning är det absolut mest effektiva och på marknaden vanligtvis förekommande. Därmed får förslaget ingen effekt på det väsentliga hinder för utbyggnad av mobila bredbandsnät som utgörs av fastighetsägares tillämpning av oskäliga villkor för tillträde till byggnader för utbyggnad av basstationer. Mot bakgrund av de negativa konsekvenser för utbyggnaden av mobilt bredband som följer av fastighetsägares inställning, och mot bakgrund av att ledningsrättslagens lämplighet för att hantera detta hinder är begränsat, föreslår *Tele2* att ytterligare en bestämmelse som kan bidra till att detta hinder undanröjs eller i vart fall reduceras införs i LEK. Bestämmelsen bör ta sikte på att en ägare av en byggnad kan förpliktigas att ge en operatör tillträde till byggnaden för att anlägga ett elektroniskt kommunikationsnät av hög kapacitet även om operatören inte har för avsikt att ansluta en abonnent som stadigvarande befinner sig i byggnaden. *IP-Only* ser positivt på att fastighetsägare inte kan förhindra att slutkunden kan nå i de fall det saknas fastighetsnät för bredband. Däremot förefaller det orimligt att fastighetsägaren ska ha rätt till ersättning för ett bredbandsnät som installeras och bekostas av bredbandsutbyggaren. Fastighetens värde ökar genom installationen av ett fastighetsnät för bredband som normalt också blir fast egendom och tillfaller fastighetsägaren när det har installerats. Om någon ersättning alls ska utgå är det rimligt att det är bredbandsutbyggaren som ersätts av fastighetsägaren för installationen av fastighetsnätet. *TeliaSonera* framhåller att den föreslagna regleringen riskerar att motverka etableringen av bredbandsinfrastruktur till och i

fastigheter. Detta då en ägare till en byggnad som saknar fysisk infrastruktur för elektronisk kommunikation kan lämna tillträde till ett urval av alternativa bredbandsutbyggare och därmed har en ren monopolsituation. Med en lagstadgad rätt att ta ut marknadsmässig ersättning från bredbandsutbyggaren för att ansluta fastigheten riskerar den föreslagna ersättningsprincipen att leda till högre kostnader för de boende m.fl. eller att fastigheten inte blir ansluten. I sammanhanget uppkommer även en oklarhet vad gäller prioritet mellan olika lagar. Det kan vara möjligt för bredbandsutbyggaren att etablera anslutningspunkten via en ledningsrättsförrättning och då gäller ledningsrättslagen samt expropriationslagens bestämmelse för ersättningens bestämmande. Dessa anknyter närmast till fastighetsägarens möjlighet till alternativ användning av berört utrymme m.m. vilket innebär en ersättningsprincip som kan antas ge väsentligt lägre ersättning än den bestämmelse som föreslås i promemorian. Detta är en lagkonflikt som behöver belysas. TeliaSonera påtalar även att enligt direktivet är rätten för bredbandsutbyggaren att terminera sitt nät hos abonnenten endast villkorad av abonnentens godkännande och att inverkan på tredje parters privata egendom minimeras, inte av en rätt till en marknadsmässig eller på annan grund beräknad ersättning. Mot den bakgrunden är det tveksamt om en rätt till marknadsmässig ersättning för fastighetsägaren i detta fall är förenligt med direktivet. Tillträde till byggnader som saknar fysisk infrastruktur bör därför inte tillgodoses mot marknadsmässig ersättning.

SABO tillstyrker förslaget. *Fastighetsägarna* ifrågasätter om intresset av bredbandsutbyggnad i strid med en fastighetsägares vilja är så stort att det motiverar en sådan urholkning av egendomsskyddet som förslaget kan leda till. Att på detta sätt särbehandla ett företag, bredbandsbyggaren, i relation till ett annat företag, fastighetsägaren, riskerar att bli ett farligt prejudikat för framtiden. Det borde i högre utsträckning vara upp till fastighetsägarna själva att bestämma att det ska finnas bredbandsnät i byggnaden och i så fall av vem och hur nätet ska byggas. Fastighetsägarna ifrågasätter även om tvistlösningsmyndigheten är lämplig att pröva fastighetsägares intressen i de aktuella fallen och anser att utgångspunkten bör vara att fastighetsrättsliga frågor av detta slag prövas av allmän domstol.

12.1 Tvistlösningsmyndighet

Förslag: Den myndighet som regeringen bestämmer ska vara tvistlösningsmyndighet enligt den nya lagen.

Tvistlösningsmyndigheten ska samråda med Försvarsmakten respektive Myndigheten för samhällsskydd och beredskap i frågor som rör totalförsvaret och med Säkerhetspolisen när det gäller frågor om Sveriges säkerhet.

Tvistlösningsmyndigheten ska kunna förelägga parterna att komma in med de uppgifter och handlingar som behövs för att kunna pröva en tvist.

Domstolsverket påminner om att det av 11 kap. 5 § regeringsformen framgår att rättstvister mellan enskilda inte får utan stöd av lag avgöras av andra myndigheter än domstolar. Domstolsverket föreslår därför att den tvistlösningsmyndighet som ska pröva tvisterna uttryckligen ska anges i den nya lagen. Med anledning av att det i promemorian bedöms som lämpligt att samma myndighet, PTS, både löser tvister och utövar tillsyn enligt den nya lagen vill Domstolsverket även uppmärksamma den problematik som kan uppkomma med de dubbla roller som tillsyns- och tvistlösningsmekanismen får anses medföra. Huruvida den föreslagna lösningen är lämplig är en fråga som bör belysas närmare i det fortsatta lagstiftningsarbetet. *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap* ifrågasätter om inte samrådsskyldigheten borde gälla i förhållande till myndigheten såväl i ärenden som rör totalförsvaret som i ärenden som rör Sveriges säkerhet i övrigt. En tydlig distinktion mellan dessa ärendetyper kommer inte alltid att vara möjlig och dessutom medför *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap* uppdrag att samråd med myndigheten är relevant i båda fallen. *Lantmäteriet* tillstyrker att PTS utses till tvistlösningsmyndighet vid tvister som kan uppstå mellan nätinnehavare och bredbandsutbyggare. Vad beträffar tvister mellan ägare av fast egendom och bredbandsutbyggare saknas dock ett resonemang i promemorian om att hantering av intrång i fast egendom kräver kompetens inom det fastighetsrättsliga området. Här vill *Lantmäteriet* erinra om att myndighetens huvuduppgift är att hantera fastighetsrättsliga frågor och tillämpa den lagstiftning som finns inom området, i aktuell situation främst ledningsrättslagen och expropriationslagen. Vidare har *Lantmäteriet* tack vare sin lokala representation på flera olika platser i landet möjlighet att besöka byggnader för att undersöka den fysiska infrastrukturen samt att ordna sammanträden eller möten med både fastighetsägare och bredbandsutbyggare. Mot bakgrund av detta anser *Lantmäteriet* att frågor som handlar om förpliktigande om tillträde till byggnad eller byggnadsinfrastruktur (fast egendom) även fortsättningsvis ska prövas av *Lantmäteriet* enligt rådande fastighetsrättslig lagstiftning.

SKL menar att förslaget att utse PTS till tvistlösningsmyndighet framstår som ändamålsenligt i de fall bägge parter är tillhandahållare av bredbandsnät. I de fall tvisten handlar om tillträde till eller samordning med annan typ av infrastruktur krävs det dock annan erfarenhet och kompetens än den som finns hos PTS idag. Dessutom kan PTS uppdrag att främja bredbandsutbyggnad i alla delar av landet i vart fall uppfattas medföra en intressekonflikt i en tvist mellan en bredbandsaktör och en annan nätinnehavare. *Lantmäteriet* vore därför en lämpligare myndighet att avgöra tvisten gällande dessa fall. Att ha två

tvistlösningsmyndigheter framstår dock som olämpligt och SKL föreslår därför att tvistlösningsmyndigheten åläggs att samråda med Lantmäteriet i ärenden som rör tvist med en sådan nätinnehavare som avses i 1 kap. 2 § sista stycket p. 1 och p. 2 i den nya lagen. *Västra Götalandsregionen* instämmer i bedömningen att det ligger närmast till hands att PTS utses till tvistlösningsmyndighet.

Svensk Energi anser att det är viktigt att en tvistlösning präglas av neutralitet samt att den tvistlösande myndigheten besitter eller i var fall har tillgång till erforderlig kompetens i de tekniska och ekonomiska frågor som kan aktualiseras. Därför är det inte lämpligt att PTS ensamt svarar för tvistlösningen utan en annan lösning förordas. För det fall PTS ändå föreslås som tvistlösande myndighet är det nödvändigt att införa ett krav på att PTS måste samråda med för tvisten relevanta expertmyndigheter. *Svensk Fjärrvärme* ifrågasätter att PTS utses till tvistlösningsmyndighet samtidigt som man är främjandemyndighet för bredbandsutbyggnad. Eftersom PTS dessutom har liten kännedom om annan infrastruktur än elektroniska kommunikationsnät borde en annan myndighet som är mer neutral och opartisk utses. Exempelvis borde Lantmäteriet, som har erfarenhet av tillträdesfrågor till fastigheter, kunna komma ifråga. *E.ON* menar att det inte är lämpligt att PTS, som enligt sitt uppdrag ska främja alla delar av bredbandsutbyggnad i landet, också ska lösa tvister mellan bredbandsutbyggare och nätinnehavare. *E.ON* föreslår istället att en i relation till frågeställningen neutral instans blir överprövningsinstans, förslagsvis Lantmäteriet. Till fördelarna med en sådan lösning räknas att Lantmäteriet redan idag prövar en mängd olika frågor kring nätinfrastuktur och därmed besitter en stor kunskap inom området samt har stor vana av tvistlösning. *Swedegas* anser att förslaget bör ändras så att det föreskrivs en skyldighet att samråda med de myndigheter som hanterar frågor för respektive infrastruktur. Det är inte tillräckligt att samråd ska ske vid behov eftersom PTS inte alltid kan förväntas kunna göra korrekta bedömningar av behovet på förhand. För innehavare av gasledningar med tillhörande infrastruktur är det osäkert hur väl PTS kan skaffa sig insikt i de mycket specifika säkerhets- och driftsfrågor som finns. Det krävs tillit till systemet och tydliga riktlinjer för hur tvistlösningsärendena ska hanteras och därför är ett krav på samråd med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap nödvändigt. En behovsbedömning av samråd öppnar upp för misstag och tveksamma bedömningar vilket i längden medför ökade kostnader för nätinnehavaren samt en större risk för överklaganden, med kostnader för samhället såväl som för inblandande parter som följd.

IT&Telekomföretagen ställer sig bakom att PTS föreslås få ansvaret för tvistlösningen.

Sveriges Advokatsamfund instämmer i förslaget att PTS ska utses till tillsyns- och tvistlösningsmyndighet.

12.2 Avgift för tvistlösning enligt den nya lagen

Förslag: Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om skyldighet för tillhandahållare av allmänna kommunikationsnät som är anmälda enligt 2 kap. 1 § LEK att betala en avgift för tvistlösning enligt den nya lagen. Avgifterna ska få disponeras av regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer.

Kammarrätten i Stockholm menar att kostnaderna för tvistlösning behöver analyseras ytterligare, inte minst med tanke på att avgiften för operatörerna ska motsvara tvistlösningsmyndighetens kostnader för tvistlösning.

Stokab menar att genom att tvistelösningsförfarandet i sin helhet ska finansieras av telekomsektorn, utan att någon del av kostnaden åläggs den som ansöker om prövning, finns det inget incitament till eftertanke för den som söker överprövning av välgrundade avslag. Det finns således inget skydd mot ett överutnyttjande av möjligheten till tvistlösning. I lagförslaget tas heller ingen hänsyn till om nätinnehavaren eller bredbandsutbyggaren är en ekonomiskt starkare part eller om tillträdet till infrastrukturen främjar eller hämmar konkurrensen. Det innebär att ett införande av detta lagförslag indirekt kan leda till sämre förutsättningar för en väl fungerande konkurrens och framförallt kan ett införande påverka förutsättningarna för mindre företag att fortsätta verka på infrastrukturnivån.

SSNf för fram att avgiften för tvistelösning och för informationspunkten kommer att innebära ökade kostnader för nätinnehavare och bredbandsutbyggare inom sektorn. *SSNf* menar att när avgifter sätts bör hänsyn tas till olika nätinnehavare och bredbandsutbyggares förutsättningar och storlek.

IT&Telekomföretagen ifrågasätter den stora summa pengar som föreslås avsättas för tvistlösning och menar att det inte är rimligt att en lag som syftar till att göra bredbandsutbyggnaden mer kostnadseffektiv ger upphov till en administrativ koloss som ska finansieras av de som förväntas investera i infrastrukturen. *IP-Only* är kritiskt till att kostnaderna för tvistlösning vältras över på bredbandsutbyggarna genom avgiftsfinansiering. Regeringen bör redan i utredningsskedet skjuta till nödvändiga resurser för att föreslå en rättssäker och tydlig lag, och det är orimligt att kostnaderna för att försöka reda ut de otydligheter som den nya lagstiftningen innebär läggs på parterna som berörs av lagen.

Hela Sverige ska leva menar att avgifterna för tjänster och funktioner beskrivna i promemorian ska vara anpassade efter organisationens storlek – byalag och de stora operatörerna har inte samma finansiella resurser.

14 Överklagande

Förslag: En myndighets beslut enligt den nya lagen eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen ska kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Beslut enligt lagen ska gälla omedelbart om inte myndigheten bestämmer annat.

Kammarrätten i Stockholm konstaterar att regeringen vid införandet av LEK ansåg det vara en bra lösning att korta instanskedjan så att kammarrättens avgöranden i mål med tillämpning av LEK inte får överklagas. Den avvikelser från vad som annars gäller motiverades främst av behovet av snabba avgöranden och det ansågs annars finnas en risk för negativa konsekvenser på marknadens utveckling och för samhället i stort. Det bedömdes också finnas en risk för att syftet med bestämmelserna i LEK motverkades om instanskedjan inte kortades, speciellt när det är genom myndighets- och domstolsbeslut som spelreglerna för de aktörer som verkar på marknaden klargörs på LEK-området. Enligt kammarrätten bör dessa överväganden som gjordes vid införandet av LEK gälla även nu. Föreslagen lagstiftning är till stor del av samma karaktär som de befintliga tvistlösningsmålen enligt LEK vilket utgör ett skäl för att ha samma överklagandeordning i de två måltyperna. En ordning där vissa mål kan överklagas ända till Högsta förvaltningsdomstolen medan andra stannar i kammarrätten riskerar att allvarligt försvåra praxisbildningen. Det kan också medföra att handläggningen i kammarrätten fördröjs om man måste invänta Högsta förvaltningsdomstolens avgörande i ett mål enligt den nya lagen samtidigt som en motsvarande fråga är aktuell i ett LEK-mål. Kammarrätten förutser också att tillämpningen av den nya lagen kan komma att bli komplicerad, dels på grund av att skyldigheterna träffar olika nätt innehavare i vitt skilda miljöer och dels på grund av att domstolarna kommer att behöva förhålla sig till två parallella system. Därför avstyrker kammarrätten förslaget om att mål enligt den nya lagen ska kunna överklagas till Högsta förvaltningsdomstolen som sista instans. I promemorian anges vidare att de flesta beslut som fattas enligt lagen kommer att gälla skeenden som är av tidskritisk natur. En snabb målhantering förutsätter enligt kammarrätten enhetliga regler. Att beslut föreslås gälla omedelbart syftar till att underlätta en snabbare utbyggnad av bredbandsnät. Om en tillsyns- eller tvistlösningsmyndighet i ett överklagat beslut avgjort ett ärende till fördel för en bredbandsutbyggare blir detta förhoppningsvis resultatet. Motparten skulle dock fortfarande ha möjlighet att ansöka om inhibition av beslutet. Om myndigheten istället beslutar till nackdel för bredbandsutbyggaren torde dock utbyggnaden försenas om beslutet

gäller omedelbart. Handläggningen i domstol påverkas inte av att besluten föreslås gälla omedelbart. Kammarrätten konstaterar vidare att det i LEK finns särskilda bestämmelser om inhibition och om preklusion, men att motsvarande bestämmelser inte föreslås i den nya lagen. Vidare framhåller kammarrätten att det i LEK finns bestämmelser om särskilda ledamöter i vissa mål och menar att det p.g.a. den nya lagens bestämmelser om ersättning, marknadsmässiga överväganden och samhällsekonomisk nytta kan finnas anledning att överväga lämpligheten av att särskilda ledamöter ska delta i prövningen även av mål som avgörs enligt den nya lagen. *Förvaltningsrätten i Stockholm* efterfrågar en närmare analys av frågan om skyndsamhet vid domstolshandläggningen av mål enligt den nya lagen.

Förvaltningsrätten hade också gärna sett en mer ingående analys av de ekonomiska konsekvenserna för de allmänna förvaltningsdomstolarna samt utgår ifrån att tillräckliga medel anslås för hanteringen av den förväntat ökade tillströmningen av komplicerade mål. Domstolen noterar även att det i den nya lagen inte finns några bestämmelser som motsvarar de särskilda bestämmelserna om inhibition och preklusion som finns i LEK. Vidare påtalar förvaltningsrätten att vid avgöranden av vissa mål enligt LEK ingår särskilda ledamöter i rätten. De särskilda ledamöterna är ekonomiska experter och tillför värdefull ekonomisk sakkunskap inom områden som är ekonomiskt komplicerade. Den nya lagstiftningen är av samma karaktär som tvistlösningsmålen enligt LEK och det kan därmed finnas anledning att överväga om särskilda ledamöter ska ingå även vid prövningen av mål enligt den nya lagen. *Svenska kraftnät* anser att om myndigheten inte ingår i den krets som undantas från lagens tillämpning så ska dess beslut överklagas till regeringen och inte till allmän förvaltningsdomstol. Detta då det i allmänhet bör ankomma på regeringen att pröva överklaganden i frågor där försvars-, ordnings-, säkerhets- eller andra statsnyttosynpunkter eller allmänekonomiska synpunkter är särskilt framträdande. Vad gäller Svenska kraftnäts beslut att begränsa tillgång till information bör sådana beslut överklagas i den ordning som gäller enligt offentlighets- och sekretesslagen. Beträffande att beslut enligt den nya lagen ska gälla omedelbart vill Svenska kraftnät framhålla att med beaktande av de konsekvenser som beslut enligt lagförslaget skulle kunna få för samhället och Sveriges säkerhet så är det lämpligare att ett beslut ska ha vunnit laga kraft innan det får verkställas.

Malmö Stad menar att en förkortad instanskedja inte är möjlig eftersom lagstiftningen innebär intrång i ett område som normalt inte är tillgängligt utan stöd i lag, och ställer sig således bakom promemorians förslag.

Svensk Fjärrvärme anser att det borde övervägas om det inte är mer lämpligt att ärenden överklagas till mark- och miljödomstol istället för till allmän förvaltningsdomstol. *E.ON* anser att det är mer lämpligt att

den här typen av ärenden hanteras inom mark- och miljödomstol än inom allmän förvaltningsdomstol.

Com Hem delar inte bedömningen att det i den nya lagen saknas skäl att införa samma begränsning av överprövningsrätten som gäller enligt LEK, där kammarrätten är sista instans i överprövningsmål. Precis som påpekas i promemorian kommer de flesta beslut som fattas enligt lagen att gälla skeenden som är av tidskritisk natur och det är av vikt att laga kraft inte behöver avvaktas. Mot bakgrund av detta och de argument som anfördes i samband med införandet av begränsningen av överprövningsmöjligheten i LEK anser *Com Hem* att det vore rimligt att införa en motsvarande begränsning i den nya lagen och kammarrätten bör således vara sista instans. *Telenor* ser behov av samma skyndsamhet vid överklagande av beslut enligt den nya lagen som för beslut fattade med stöd av LEK där vissa skyndsamhetskrav vid överklaganden gäller och antalet överklagandeinstanser är reducerat till två. *Colt* framhåller att med hänsyn till den dynamiska telekommarknaden så är marknads aktörer betjänta av en snabb beslutsprocess och att det därför är rimligt att kammarrätten är sista instans i överprövningsmål.

Sveriges Advokatsamfund menar att för att uppnå syftet med regelverket är det viktigt att avgöranden kan fattas så snart som möjligt i de fall en begäran om tillträde avslås. Instanskedjan bör därför förkortas så att kammarrätten utgör sista instans och skyndsamhetskravet i 8 kap. 19 § LEK bör omfatta också mål enligt den nya lagen. I sammanhanget kan nämnas att mål i relativt jämförbara frågor enligt LEK endast i något enstaka fall har fått prövningstillstånd hos Högsta förvaltningsdomstolen varför det kan antas att ledning från Högsta förvaltningsdomstolen framöver kommer att vara begränsad även såvitt avser förevarande regelverk.